

A c t a
Universitatis
Lodziensis

FOLIA LIBRORUM

1(32)
2021

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

A c t a Universitatis Lodziensis

FOLIA LIBRORUM

1(32)
2021

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2021

RADA NAUKOWA

*Hanna Tadeusiewicz, Grażyna Gzella, Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, Zdzisław Kropidłowski
Jadwiga Sadowska, Artur Jazdon, Kateřina Homolová (Czechy), Anna Karlskov Skyggebjerg
(Dania), Åse Kristine Tveit (Norwegia), Olga Ciwkaacz (Ukraina)*

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

*Magdalena Przybysz-Stawska (redaktor naczelna), Agata Walczak-Niewiadomska (zastępca
redaktora naczelnego), Grzegorz Czapnik (sekretarz), Ewa Andrysiak (redaktor tematyczny)
Alina Brzuska-Kępa (redaktor językowy), Zbigniew Gruszka (redaktor tematyczny)
Andrzej Walkowski (redaktor tematyczny), Jan Degirmendžić (redaktor statystyczny)
Tomasz Piestrzyński (redaktor)*

ADRES REDAKCJI

Katedra Informatologii i Bibliologii UŁ
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173
www.kiib.uni.lodz.pl/acta-universitatis-lodziensis-fovia-librorum/
e-mail: magdalena.prybysz-stawska@uni.lodz.pl;
agata.walczak-niewiadomska@uni.lodz.pl; grzegorz.czapnik@uni.lodz.pl;
fovia.librorum@uni.lodz.pl

RECENZJA

double-blind review

REDAKTOR INICJUJĄCY

Sylvia Mosińska

SKŁAD, ŁAMANIE I PROJEKT GRAFICZNY

Grzegorz Czapnik

KOREKTA TECHNICZNA

Elżbieta Rzymkowska

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Komunikacji Marketingowej efectoro.pl

© Copyright by Authors, Łódź 2021

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2021

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ
przez Katedrę Informatologii i Bibliologii UŁ

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.10411.21.0.C

Ark. druk. 10,875

ISSN 0860-7435
e-ISSN 2450-1336

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

[Spis treści

– TABLE OF CONTENTS

WSTĘP	7
ARTYKUŁY	
Paweł Spodenkiewicz – Polonica dotyczące Wiosny Ludów z kolekcji Georga Friedlaendera w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego	11
– Books on Polish politics concerning the Revolutions of 1848 from the Georg Friedlaender collection in the Library of the University of Lodz ..	18
Maja Wojciechowska, Marta Zielińska – Rola książki regionalnej i turystycznej w promocji regionu na przykładzie Grudziądza	19
– The role of the regional and tourist book in the promotion of the region on the example of Grudziądz	42
Joanna Mikosz – Funkcje sandomierskiej prasy kulturalnej na przykładzie „Stron Sandomierskich” (2002–2003) oraz „Goworka” (2004–2006)	43
– Functions of the cultural press in Sandomierz on the example of “Strony Sandomierskie” (2002–2003) and “Goworek” (2004–2006)	68
Jolanta Kokoszka – Memy internetowe na stronach <i>Classical Art Memes</i> i <i>Sztuczne Fiolki</i> w opinii użytkowników portalu Facebook	69
– Internet memes on <i>Classical Art Memes</i> and <i>Sztuczne Fiolki</i> sites in the opinion of internet users	97
Michał Żytomirski – Określanie osobowości użytkowników Internetu poprzez analizowanie ich cyfrowych śladów w świetle wybranych badań dr. Michała Kosińskiego	99
– Determining the personality of Internet users by analyzing their digital footprints in the light of selected research by Michał Kosiński	113

Spis treści

MATERIAŁY

- Agata Walczak-Niewiadomska** – Spis prac licencjackich, magisterskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2016–2020 117
- List of Bachelor, MA and Habilitation thesis concerning library and information science and periodical press created at the University of Łódź in the years 2016–2020 133
- Stanisława Kurek vel Kokocińska** – Różnorodność współczesnych konkursów prac dyplomowych w Polsce. Doświadczenia po pierwszej edycji konkursu Katedry Informatologii i Bibliologii w UŁ 135
- The diversity of contemporary thesis competitions in Poland. Experience after the first edition of the Competition at the Department of Information, Library and Book Science at the University of Lodz 149

WSPOMNIENIA

- Alina Brzuska-Kępa** – Profesor Zbigniew Oniszcuk (1955–2020) – wspomnienie 153
- Alina Brzuska-Kępa** – Profesor Jerzy Mikułowski-Pomorski (1937–2020) – wspomnienie 157

SPRAWOZDANIA

- Ewa Andrysiak, Marcin Mikołajczyk** – Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Od książki do czytelnika” (Wrocław, 19–20 kwietnia 2021 r.) 163

Wstęp

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.32.00>

*Nasza pasja jest naszą siłą*¹. Pasjonatem był z pewnością George Friedlander, z wykształcenia lekarz, który zgromadził niezwykle interesującą kolekcję książek, plakatów i druków ulotnych z czasów Wiosny Ludów w Niemczech. O polonicach, które weszły w skład jego zbiorów, pisze Paweł Spodenkiewicz w artykule otwierającym najnowszy numer naszego czasopisma. Ciekawe losy kolekcji, a także opis tej ich części, którą może poszczycić się Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego z pewnością zainteresują naszych czytelników, podobnie jak następny tekst², w którym Maja Wojciechowska i Marta Zielińska przedstawiły wyniki przeprowadzonych przez siebie badań, dotyczących roli książki regionalnej i turystycznej w kontekście promocji miasta i regionu.

Pozostając w kręgu promocji „małej Ojczyzny” zapraszam do lektury artykułu, poświęconego dwóm sandomierskim magazynom kulturalnym: „Stronom Sandomierskim” i „Goworkowi”. Prezentacji obydwu tytułów, ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcji, przypisanym prasie regionalnej, dokonała Joanna Mikosz.

Natomiast w świat wirtualny możemy przenieść się dzięki dwóm następnym artykułom. O *Memach internetowych na stronach Classical Art Memes i Sztuczne Fiolki w opinii użytkowników sieci* pisze Jolanta Kokoszka. Autorka przeprowadziła badania ankietowe wśród użytkowników sieci, koncentrując się

---

¹ Billie Joe Armstrong

² Artykuł stanowi kontynuację rozważań, zawartych w poprzednim numerze „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”, zob. M. Wojciechowska, M. Zielińska, *Książka jako produkt turystyczny (na przykładzie Grudziądza)*, [w:] „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” 2020, nr 2, str. [127]–153.

na członkach wybranych grup na Facebooku (były to: *Sekcja Estetyczna, Dictator of good taste* i *Jak będzie na płótnie?*), a uzyskane wyniki przedstawiła w proponowanym materiale.

Badania dr. Michała Kosińskiego stały się z kolei inspiracją dla Michała Żytomirskiego, który na podstawie literatury przedmiotu (wybranych publikacji M. Kosińskiego) przedstawił najważniejsze kwestie związane z analizą cyfrowych śladów użytkowników Internetu, ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych.

W bieżącym numerze znajduje się również *Spis prac licencjackich, magisterskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2016–2020*, opracowany przez Agatę Walczak-Niewiadomską, a także omówienie (autorstwa Stanisławy Kurek vel Kokocińskiej) współczesnych konkursów prac dyplomowych w Polsce w świetle doświadczeń Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego.

W 2020 roku środowisko bibliologów i medioznawców pożegnało dwóch badaczy: Prof. Zbigniewa Oniszczuka, długoletniego pracownika Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego oraz Prof. Jerzego Mikułowskiego-Pomorskiego, związanego z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie. Wspomnienie o tych Naukowcach przesłała do nas Alina Brzuska-Kępa.

Bieżący numer zamyka sprawozdanie (autorstwa Ewy Andrysiak i Marcina Mikołajczyka) z organizowanej z okazji jubileuszu 65-lecia Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Od książki do czytelnika”.

Tradycyjnie na koniec przypominamy, że nasz periodyk jest indeksowany w bazach ERIH PLUS, EBSCO, PolINDEX, HAL, CEJSH, BazHum, ARIANTA, a także w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej, w zasobach WorldCat, Google Scholar, ViFaOst oraz LitDok. Archiwalne numery „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” dostępne są również w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego.

Zapraszamy do współpracy z nami.

Magdalena Przybysz-Stawska

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

[

Artykuły

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Paweł Spodenkiewicz

Oddział Zbiorów Specjalnych

Sekcja Rękopisów

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: pawel.spodenkiewicz@lib.uni.lodz.pl

Polonica dotyczące Wiosny Ludów z kolekcji Geoga Friedlaendera w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.32.01>

Abstrakt: W artykule omówiono losy kolekcji Geoga Friedlaendera (1829–1892), berlińskiego lekarza, który zbierał książki, druki ulotne i plakaty z okresu Wiosny Ludów w Niemczech. Kolekcja ta do II wojny światowej należała do Biblioteki Miejskiej w Berlinie (Berliner Stadtbibliothek), a po 1945 r. duża jej część stała się własnością Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Ponieważ George Friedlaender odnosił się z sympatią do starań Polaków o odzyskanie własnego państwa, zgromadził również ok. 120 druków o tematyce polskiej. Kwerenda przeprowadzona w BUŁ z pomocą wydanego w 1897 r. katalogu wykazała, że połowa z tych poloników znajduje się w Łodzi. Wiele z nich nosi podpis hr. Eugeniusza Brezy (1802–1860) i zapewne należała w XIX w. do jego księgozbioru.

Słowa kluczowe: Wiosna Ludów, Wielkie Księstwo Poznańskie, George Friedlaender, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, Berliner Stadtbibliothek, kolekcjonerstwo

Kiedy w maju 1893 r. Bertha Friedlaender przekazywała do Biblioteki Magistratu (Magistrats-Bibliothek) w Berlinie zgromadzoną przez jej męża kolekcję książek, plakatów i ulotek, prosiła, by druków tych nie rozpraszać poprzez włączenie do głównego księgozbioru i zachować jako odrębny zespół (*Verzeichniß*, 1897, s. IV). Zwykle biblioteki bronią się przed takimi kłopotliwymi prośbami, ale tym razem obiekty wydzielono, opatrzone odpowiednim exlibrisem i ujęto w osobnym drukowanym katalogu noszącym tytuł *Verzeichniß der Friedlaenderschen Sammlung zur Geschichte der Bewegung von 1848*. Uczyniono tak, ponieważ dar był duży (3651 jednostek bez plakatów), tematycznie zwarty i naukowo cenny, jako najbardziej kompletny w owym czasie zbiór rzadkich druków z wydarzeń politycznych w Niemczech z lat 1847–1849. Obszerny przegląd zawartości całego zbioru opublikował kilka lat po jego przejęciu Arend Buchholtz, dyrektor Biblioteki Magistratu (Buchholtz, 1898/1899).

Miarą wartości kolekcji może być fakt, że wydany w 1897 r. katalog, opracowany na podstawie rękopisu Friedlaendera, jest jeszcze dziś cennym źródłem bibliograficznym (Baumgart, 2018, s. 116) i został wznowiony w 1979 r. jako reprint przez wydawnictwo Topos z Liechtensteinu. Po publikację tę sięgają zapewne także historycy dziejów sprawy polskiej w czasie Wiosny Ludów, choć może nie wszyscy wiedzą, że duża część tej kolekcji, w tym połowa zgromadzonych poloników, znajduje się obecnie w Łodzi.

Bieg wypadków historycznych spowodował, że zbiory Geoga Friedlaendera zostały jednak rozproszone i to na obszarze aż trzech państw. W czasie II wojny światowej książki berlińskiej Stadtbibliothek (jak od 1901 r. nazywała się dawna Biblioteka Magistratu) ewakuowano na wschód w obawie przed bombardowaniami alianckimi i kolekcja trafiła w większej części na tereny dzisiejszej Polski, a pozostałe obiekty na Morawy. W Stadtbibliothek odnaleziono po wojnie tylko 52 książki z tego zasobu (Krause, 1995, s. 237).

Większość obiektów zabezpieczonych przez bibliotekarzy polskich przewieziono na przelomie lat 40. i 50. XX w. do nowo powstałej Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Informację o istnieniu w Łodzi tej kolekcji podał po raz pierwszy w polskim piśmiennictwie naukowym w 2006 r. ówczesny szef Oddziału Zbiorów Specjalnych BUŁ Jerzy Andrzejewski, koncentrując się jednak niemal wyłącznie na aspekcie konserwatorskim. Chodziło o prowadzoną od 2004 r. współpracę BUŁ z Zentral- und Landesbibliothek w Berlinie (jak obecnie nazywa się dawna Stadtbibliothek), polegającą na konserwacji oraz mikrofilmowaniu części zbiorów i udostępnieniu ich przez Internet na stronie ZLB (Andrzejewski, 2006). Pracami tymi objęto 7 tek z wklejonymi obwieszczeniami, plakatami politycznymi i ulotkami pt. *Politische Gedenkblätter vornehmlich aus der Regierungszeit Königs Friedrich Wilhelm IV* [*Polityczne druki ulotne, głównie*

z czasów panowania króla Fryderyka Wilhelma IV] (Sammlung Friedlaender, [2020]). Była to jednak tylko część wspomnianego zespołu.

Obiekty z tej kolekcji są obecnie przechowywane w magazynie druków zwartych oraz czterech sekcjach Oddziału Zbiorów Specjalnych BUŁ, stanowiąc cenne uzupełnienie bogatych zbiorów Oddziału. Manuskrypty trafiły do Sekcji Rękopisów, a druki ulotne i plakaty do sekcji Dokumentów Życia Społecznego, uzupełniając zgromadzoną tam dużą kolekcję polskich plakatów i odezwo politycznych z XIX i XX w. Druki wydane przed 1800 r. umieszczono w Sekcji Starodruków, gdzie znajduje się ok. 28 tysięcy książek, pochodzących m.in. z polskich bibliotek dworskich oraz prywatnych i publicznych księżnic niemieckich (Bartnik, 2015, s. 119).

O stopniu zachowania w BUŁ zbiorów Friedlaendera może powiedzieć coś kwerenda dotycząca starodruków: na 34 takie pozycje wyszczególnione w rozdziale *Quellen* [Źródła] katalogu z 1897 r., w BUŁ odnalazłem 16 książek, czyli 47%. Termin „źródła” ma tu sens polityczny, a nie metodologiczny – kolekcjoner uważał, że ruchy wolnościowe w Niemczech szły za przykładem Francji z końca XVIII w. i zbierał też druki dotyczące problematyki Oświecenia oraz Rewolucji Francuskiej. Książki te, jak wspomniano, przechowywane są dziś w Sekcji Starodruków, z wyjątkiem oprawionego suplementu do pisma *Revolutions-Almanach* z 1793 r. z 10 miedziorytami Ernsta Ludwiga Riepenhausena, który trafił do Sekcji Ikonografii. W zbiorach Friedlaendera było 10 tomów tego periodyku, wydawanego przez niemieckiego zwolennika Rewolucji Francuskiej Heinricha Augusta Ottokara Reicharda, ale do Łodzi one nie dotarły.

Niniejszy artykuł koncentruje się na zachowanych polonikach z berlińskiej kolekcji. Moje badanie polegało na określeniu z pomocą katalogu z 1897 r., jakie konkretnie druki o tej tematyce znalazły się w BUŁ, oraz na sporządzeniu ich wykazu. Spisywałem też z autopsji wszelkie znaki proveniencyjne.

W katalogu z 1897 r. druki dotyczące sprawy polskiej wyszczególniono w osobnym rozdziale p.t. *Schriften die polnische Frage betreffend* [Pisma dotyczące sprawy polskiej], obejmującym 117 pozycji. W trakcie kwerendy przeprowadzonej w magazynie druków zwartych BUŁ odnalazłem 58 z nich, czyli równo połowę tego, co zebrał George Friedlaender.

Katalog kolekcji oparty jest na zasadzie chronologicznej i w takim porządku można przedstawić zachowane obiekty. Nie ma w BUŁ dwóch najstarszych książek: *Sprzeczka polityka z ziemianinem o rządzie, prawach i.t.d. y wolnoscy* z 1764 r. oraz *Untersuchung über die Rechtmäßigkeit der Theilung* [Rozważania o prawomocności rozbioru Polski] z 1794 r., której autorem był prawdopodobnie Józef Kalasanty Szaniawski. Brakuje też wszystkich 18 pozycji dotyczących powstania listopadowego z tej kolekcji.

Więcej szczęścia miały druki z lat 1847–1849. Na uwagę zasługuje kilkanaście książek i broszur związanych z tak zwanym „polskim procesem” z 1847 r., kiedy to przed sądem w Berlinie postawiono 254 osoby oskarżone o dążenie do przywrócenia państwa polskiego w granicach sprzed 1772 r., co zdaniem prokuratora równało się zdradzie stanu. W zbiorze Friedlaendera z BUŁ można znaleźć liczący 440 strony akt oskarżenia, podzielony na dwie części: w pierwszej przedstawiono dzieje Towarzystwa Demokratycznego Polskiego i jego krajowych przedstawicielstw, w drugiej „winy” poszczególnych uczestników procesu (*Anklageschrift*, [1847]). Za komentarz do tych oskarżeń może służyć oświadczenie Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, a także mowa obrończa Ludwika Mierosławskiego, wydana w tłumaczeniu niemieckim z francuskiego oryginału (Mierosławski, 1847). Ten ostatni tekst był przedrukiem z gazety „Berliner Zeitungs-Halle”, której wydawca i redaktor Gustav Julius publikował na bieżąco sprawozdania z sali sądowej. Wyroki w „polskim procesie” były drakońskie – 8 osób skazano na karę śmierci, inne na kary długoletniego więzienia – ale kilka miesięcy po ich ogłoszeniu wybuchła w Berlinie „rewolucja marcowa” i Fryderyk Wilhelm IV amnestionował wszystkich skazanych. W zbiorze Friedlaendera znajduje się obszerny drukowany tom dokumentacji z „polskiego procesu”, opracowany przez Gustava Juliusa (1848), a także propolska publikacja na ten temat niemieckiego demokratty Georga Königa.

Kolejnych kilkadziesiąt książek i broszur dotyczy wydarzeń w Wielkim Księstwie Poznańskim w 1848 r. Druki te reprezentują szerokie spektrum poglądów politycznych zarówno wśród Polaków, jak i Niemców. Stronę polską reprezentują teksty Eugeniusza Brezy, Adama Czartoryskiego, Ewarysta Estkowskiego, Władysława Kościelskiego, Wojciecha Lipskiego, Ignacego Łyskowskiego, Ludwika Mierosławskiego i Henryka Wodzickiego.

Po stronie niemieckiej są m.in. głosy polonofilów, takich jak Johann Metzig czy Adolph Reich. Ten drugi, członek Komitetu Niemców Berlińskich na Rzecz Przywrócenia Polski, jako motto swej książki *Polens Recht und Deutschlands Pflicht* [*Prawo Polski i obowiązek Niemiec*] podał następującą parafrazę słów Katona: „Ceterum censeo, Poloniam esse restituendam!”. Są też głosy Niemców odmawiających Polakom prawa do samostanowienia, np. Konstantina von Voigts-Rhetza, oficera z garnizonu poznańskiego, który zaatakował liberalnie nastawionego i dążącego do kompromisu komisarza królewskiego gen. Karla Wilhelma von Willisena za podpisanie 11 kwietnia 1848 r. w Jarosławcu k. Środy ugody z polskim Komitetem Narodowym Centralnym. Von Willisen odpowiedział listem otwartym, w którym wytłumaczył swoje racje. W zbiorze jest też kilka książek analizujących działania militarne prowadzone w tym czasie na terenie Wielkiego Księstwa.

Na półkach BUŁ można znaleźć niemal kompletne roczniki „Berliner Zeitungs-Halle” z lat 1847–1849, tj. do czasu zamknięcia tego organu przez władze pruskie i emigracji jego wydawcy do Wielkiej Brytanii. Była to najważniejsza berlińska gazeta opozycyjna w owym czasie, szeroko informująca o „sprawie polskiej”. Co więcej, w Sekcji Rękopisów BUŁ znajduje się rękopiśmienne archiwum tego periodyku, z autografami czołowych osobistości, w tym wydawców Carla Dunckera i Gustava Juliusa oraz filozofa Arnolda Rugego. Polonica z tej jednostki to np. opisy „polskiego procesu”, sytuacji w Wielkim Księstwie Poznańskim w 1848 r. oraz list generała Friedricha Augusta Petera von Colomba na temat potyczki pod Miłosławiem z 30 kwietnia 1848 r., w której dowodzeni przez Ludwika Mierosławskiego powstańcy rozbili oddział piechoty pruskiej.

W innym miejscu *Verzeichniß der Friedlaenderschen Sammlung*, już poza rozdziałem dotyczącym sprawy polskiej, wymieniony jest kolejny polonik, mianowicie opis działań wojskowych w Badenii w czerwcu 1849 r. Jego autorem był Ludwik Mierosławski, walczący również nad Renem „za naszą i waszą wolność”, w tym wypadku w obronie parlamentu frankfurckiego i liberalnej konstytucji. Liczne broszury Mierosławskiego drukowane w języku polskim, niemieckim i francuskim – z których 3 znalazły się w zbiorze Friedlaendera – zapewniły mu krajową i europejską reputację wybitnego dowódcy. Dopiero wydarzenia z pierwszych miesięcy powstania z 1863 r. pokazały, że umiejętności wojskowe i organizacyjne autora nie dorównywały jego talentom literackim i krasomówczym (Łubieński, 1983).

Kilkanaście poloników z kolekcji Friedlaendera nosi podpis hrabiego Eugeniusza Brezy i pochodzi prawdopodobnie z jego wyprzedawanej biblioteki. Ten płodny publicysta i literat ma swoje miejsce w historii literatury powszechnej, z pozaliterackiego wszakże powodu – w młodości był bliskim przyjacielem Heinricha Heinego, który nawet odwiedził go w jego majątku w Wielkopolsce. Śladem tej wizyty jest znany tekst poety *O Polsce*. Niezdolny jednak do systematycznej pracy i pogrążony w kłopotach pieniężnych Eugeniusz Breza z biegiem lat coraz bardziej przesunął się w kierunku przymierza z zaborcą (Grot, 1936, s. 431). Przychylność rządu pruskiego, o którą zabiegał, zapewnił sobie ostatecznie broszurą *De la russomanie dans le Grand-Duche de Posen*, która widnieje w katalogu kolekcji, ale do BUŁ nie trafiła.

By wyjaśnić, dlaczego berliński lekarz George Friedlaender zbierał wymienione wyżej polonica, trzeba pokrótce przedstawić jego osobę oraz środowisko, do którego należał. Urodził się w 1829 r. w dobrze sytuowanej rodzinie z Dorpatu. Jego dziadek był kupcem w Królewcu, ojciec – uniwersyteckim profesorem ekonomii. George Friedlaender ukończył w rodzinnym mieście studia

medyczne, po czym w 1855 r. przeniósł się do Berlina, gdzie rozpoczął praktykę lekarską.

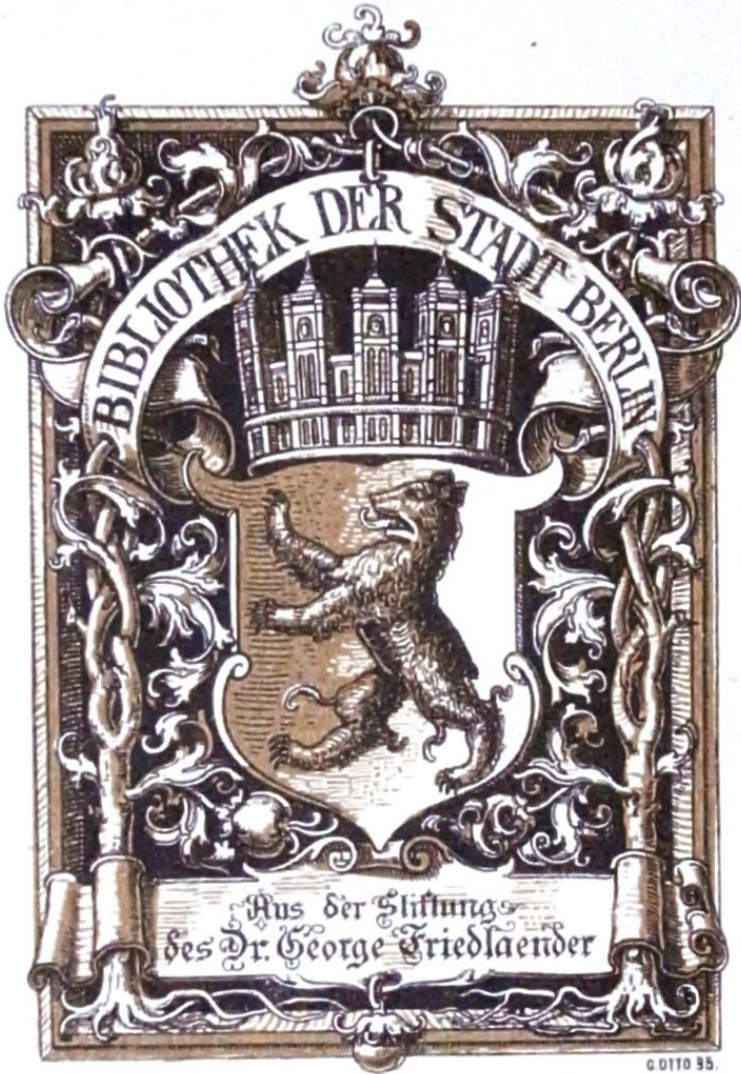
W tym czasie trwał jeszcze w Brandenburgii ferment polityczny zrodzony w czasie Wiosny Ludów i żywa była legenda „rewolucji marcowej” z 1848 r., w trakcie której doszło do walk ulicznych między ludem berlińskim a wojskiem. Dr. Friedlaender zaprzyjaźnił się z opozycyjnymi działaczami politycznymi i dziennikarzami skupionymi wokół Johanna Jacoby’ego oraz Guido Weissa (Buchholtz, 1898/1899, s. 83). Większość osób z tego kręgu, podobnie jak wydawca gazety „Berliner Zeitungs-Halle” Gustav Julius, wywodziła się ze środowiska zasymilowanych Żydów. Jego przedstawiciele byli szczególnie wyczuleni na wszelkie formy dyskryminacji i wzięli aktywny udział w wydarzeniach Wiosny Ludów. „Po raz pierwszy w niemieckiej historii Żydzi tak aktywnie zaangażowali się w politykę [...] W ten czy inny sposób poparło rewolucję około osiemdziesięciu procent żydowskich dziennikarzy, lekarzy i innych profesjonalistów” – oceniał historyk Amos Elon (2012, s. 178).

W przeciwieństwie do niemieckich nacjonalistów, George Friedlaender sprzyjał polskim dążeniom do suwerenności. Odbiło się to na zawartości jego kolekcji, chociaż i bez tego musiałaby ona zawierać polonica, ponieważ sprawa polska była jednym z ważniejszych wątków prowadzących do „rewolucji marcowej”.

Wiele wskazuje na to, że kolekcja Friedlaendera trafiła do Biblioteki Magistratu w Berlinie nieprzypadkowo. Władze tej instytucji sympatyzowały z postawą polityczną ofiarodawców – świadczy o tym opinia Arenda Bucholtza – i stale uzupełniały zbiory dotyczące XIX-wiecznych ruchów wolnościowych. Np. w 1920 r. zakupiły liczącą 3910 woluminów kolekcję książek i druków ulotnych o tematyce socjalistycznej i anarchistycznej ze spuścizny po radnym Emilu Basnerze. Zakup ten uzasadniono chęcią uzupełnienia zbiorów Friedlaendera (Gerlach, 2012, s. 665). Wiele druków dotyczących Wiosny Ludów znalazło się w innej wielkiej kolekcji ofiarowanej Bibliotece Magistratu – Göritz-Lübeck Stiftung (Buchholtz, 1898/1899, s. 83) – i wraz z nią też powędrowało do BUŁ. Głównym postulatem badawczym, jaki można postawić w konkluzji, byłoby sporządzenie katalogu wszystkich druków dotyczących wydarzeń z lat 1847–1849, jakie trafiły do Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego ze Stadtbibliothek w Berlinie, z wyszczególnieniem proveniencji.

Ryc. 1. Ekslibris kolekcji Geoga Friedlandera

Źródło: fotografia autora.

Bibliografia

- Andrzejewski, Jerzy (2006). Współpraca Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi z bibliotekami berlińskimi. *Notes konserwatorski*, **10**, 55–59.
- Anklageschrift des Staatsanwalts gegen die beidem Unternehmen zur Wiederherstellung eines polnischen Staates in den Grenzen vor dem Jahre 1772 Betheiligten: wegen Hochverrats*, ([1847]). Moeser und Kühn, Berlin.

- Bartnik, Dorota (2015). Stare druki w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego źródłem informacji kartograficznej o ziemiach polskich. W: Borysowska, A. (red.). *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich* (s. 119–130). Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica.
- Baumgart, Winfried (Hrsg.). (2018). *Quellenkunde zur deutschen Geschichte der Neuzeit von 1500 bis zur Gegenwart*. Band 2. 1815 bis 1918. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Buchholtz, Arend (1898/99). Die Berliner Literatur von 1848. *Zeitschrift für Bücherfreunde*, 2, 83–88.
- Elon, Amos (2012). *Bez wzajemności. Żydzi – Niemcy 1743–1933*. Warszawa: Wydawnictwo Nisza.
- Gerlach, Annette (2012). Die „Historischen Sammlungen“ in der Zentral- und Landesbibliothek Berlin. *Bibliotheksdienst*, 46(8/9), 659–674.
- Grot, Zdzisław (1936). Breza Eugeniusz. W: *Polski Słownik Biograficzny* t. 2. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Julius, Gustav (Hrsg.) (1848). *Der Polenprozeß*. Berlin: A.W. Hayn.
- Krause, Friedhild (Hrsg.). (1995). *Handbuch der Historischen Buchbestände in Deutschland* Band 14 Berlin, Teil 1. Hildesheim: Olms-Weidmann.
- Łubiński, Tomasz (1983). *Czerwonobiały*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Mierosławski, [Ludwik] v. (1847). *Rede gehalten vor dem Criminal-Senat des Kammergerichts zu Berlin am 5 August 1847*. Posen: Cohn.
- Sammlung Friedlaender ([2020]). Digitale Landesbibliothek Berlin [online]. Pobrane 27 stycznia 2021 r., z: <https://digital.zlb.de/viewer/cms/65/>
- Verzeichniß der Friedlaenderschen Sammlung zur Geschichte der Bewegung von 1848* (1897). Berlin: Magistrats Bibliothek zu Berlin.

Books on Polish politics concerning the Revolutions of 1848 from the Georg Friedlaender collection in the Library of the University of Lodz

ABSTRACT: The author discussed the history of books, leaflets and posters collected by George Friedlaender (1829–1892), a Berlin physician, who was mainly concerned with the Revolutions of 1848 in Germany. Till the WWII his collection belonged to the Berliner Stadtbibliothek. After the war a large part of it became the property of the Library of the University of Lodz. Since Friedlaender sympathized with the Poles' struggles for independence, he collected around 120 items of literature on the Polish matter. The research conducted in the library proved that about half of his Polish prints are now located in Łódź. Some of those books were signed by Count Eugeniusz Breza (1802–1860) and most probably belonged to his collection in the 19th century.

KEYWORDS: Revolutions of 1848, Grand Duchy of Posen, George Friedlaender, Library of the University of Łódź, Berliner Stadtbibliothek, hobby of collecting

Maja Wojciechowska

Instytut Filologii Polskiej

Uniwersytet Gdański

e-mail: maja.wojciechowska@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-5340-3722>

Marta Zielińska

Uniwersytet Gdański

e-mail: martazielinska@onet.pl

Rola książki regionalnej i turystycznej w promocji regionu na przykładzie Grudziądza

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.32.02>

Abstrakt: Celem artykułu jest przedstawienie analizy znaczenia książki regionalnej dla rynku turystycznego na przykładzie Grudziądza. W związku z tym zaprezentowano wyniki badania ankietowego dotyczącego postaw i preferencji związanych z książką regionalną i turystyczną. Pozwoliło to pokazać rolę tych publikacji w marketingu regionalnym w regionie kujawsko-pomorskim. Aby lepiej zobrazować zjawisko wykorzystano informacje z różnych obszarów – szeroko rozumianego marketingu regionalnego, turystyki, czytelnictwa, marketingu miast, a także z zakresu promocji wydawnictw.

Słowa kluczowe: książka regionalna, książka turystyczna, promocja, Grudziądz, rynek książki, marketing terytorialny

Rola książki turystycznej i regionalnej w działaniach z obszaru marketingu terytorialnego

Książka turystyczna to rodzaj publikacji przeznaczonej zwykle dla osób odwiedzających wybrany region lub obiekt. Wyposażona zazwyczaj w opisy tras oraz charakterystykę wskazanego obszaru, ma na celu przybliżenie jego walorów przyrodniczych, kulturalnych, historycznych i innych. Może stanowić formę promowania turystyki, ale także samego miasta i regionu. O ile zwykle mówi się o promocji bądź reklamie samej książki (Wojciechowska, 2009), o tyle w tym przypadku to książka stanowi narzędzie wykorzystywane w marketingu miejsc. Jak czytamy, przewodnik turystyczny w formie publikacji, to:

zestaw komplementarnych informacji turystycznych. Autorzy publikacji poszukują, selekcionują, sprawdzają i kategoryzują zebrane informacje turystyczne w celu późniejszej ich prezentacji w formie przewodnika turystycznego. Przewodnik, za W. Łęckim, można określić jako wydawnictwo służące turystom, którym w sposób popularny, lecz ścisły, w wyważonych proporcjach objętościowych przedstawione są najważniejsze wiadomości dotyczące środowiska naturalnego, historii i współczesności, prezentowane są trasy zwiedzania lub wędrowek oraz podane niezbędne informacje użytkowe (Czerwiński, 2011, s. 346).

Przewodniki prezentują różne kategorie informacji, również te, które mogą mieć wpływ na promocję regionu, miejsca bądź obiektu, w tym m.in. informacje o:

- destynacji;
- atrakcjach turystycznych, z uwzględnieniem kategorii odbiorców, dla których są dedykowane (dzieci, dorośli, seniorzy itd.);
- obiektach mniej rozpoznawalnych, ale posiadających potencjał turystyczny (np. zapomniane budowle, wyłączone z użytkowania kopalnie, fabryki, małe interesujące miejscowości);
- punktach gastronomicznych wartych polecenia (lub koniecznych do ominięcia);
- ofercie kulturalnej;
- ofercie hotelowej;
- cenach atrakcji turystycznych, hoteli, punktów gastronomicznych, środków komunikacji miejskiej itp. oraz o promocjach dla turystów (np. w ramach kart zniżkowych);
- możliwych problemach, z którymi mogą się zetknąć turyści i służbach pomagających w ich rozwiązaniu;
- zwyczajach i zachowaniach mieszkańców;

- poziomie wybranych usług i miejsc;
- danych kontaktowych.

Wspomniane informacje powinny być praktyczne, rzetelne i w miarę możliwości kompletne, a także dostosowane do potrzeb turystów realizujących określone typy turystyki (np. turystyka piesza, rowerowa, kajakowa, górską, konną).

Z uwagi na nietrwały charakter wielu informacji zamieszczanych w przewodnikach oraz ich szybką dezaktualizację, a także wzrastającą dostępność kanałów elektronicznych, coraz częściej przyjmują one formy blogów, wideoblogów, opracowań tekstowych zamieszczanych na stronach internetowych oraz filmów, a także wpisów i różnego rodzaju prezentacji w mediach społecznościowych oraz na platformach pośredniczących w udostępnianiu plików, jak np. You Tube. Formy te wykorzystywane są zarówno przez osoby prywatne, pasjonatów bądź badaczy danego regionu, jak i przez instytucje samorządowe, zlecające przygotowanie profesjonalnych form przewodnikowych promujących region bądź obiekt. Zatem przewodniki turystyczne mogą wspierać działania z obszaru marketingu miejsc, podobnie zresztą jak książki regionalne, które jednak niekoniecznie adresowane są do turystów, lecz do pasjonatów regionu, zainteresowanych jego walorami geograficznymi, historycznymi, architektonicznymi itp.

Marketing miejsc, zwany także marketingiem terytorialnym ma na celu kreowanie pozytywnego wizerunku miasta, gminy, regionu oraz innych jednostek terytorialnych. Jego celem jest:

- pozyskanie inwestorów,
- zwiększenie zadowolenia mieszkańców,
- zachęta do przeprowadzki,
- przyciągnięcie konkretnych grup ludzi, np. studentów lub specjalistów,
- zmiana postaw i opinii na temat danego miejsca w mediach i w potocznych wyobrażeniach (Marketing miejsc, 2017).

Marketing terytorialny coraz częściej ma również na celu promowanie regionów bądź miejsc lub atrakcji turystycznych oraz budowanie marki miasta w celu zwiększenia ruchu turystycznego. Wydaje się, że publikacje turystyczne i regionalne mogą wspierać te działania.

Jak pisze Alicja Sekuła, w Polsce początek marketingu terytorialnego datuje się na wczesne lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku, gdy po przemianach ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 r. powstały pierwsze jednostki samorządu terytorialnego, tj. gminy. Pozostałe czynniki mające wpływ na jego ugruntowanie i rozwój zakwalifikować można do czynników marketingowych,

gospodarczych oraz ustrojowych. Autorka zwraca przy tym uwagę, że w ramach marketingu terytorialnego można wyróżnić także: marketing regionalny, lokalny, komunalny oraz marketing miasta (Sekula, 2005, s. 216–217). Z kolei Agnieszka Niezgoda zwraca uwagę, że decentralizacja władzy oraz fakt, że Polska od 2004 r. jest państwem członkowskim Unii Europejskiej powodują, że w analizowaniu procesów rozwojowych coraz większego znaczenia nabierają regiony oraz mniejsze jednostki administracyjne. Obszary te stanowić powinny przedmiot zainteresowania i analiz w celu wzmacniania tych funkcji gospodarczych, które przyczynić się mogą do pożądanego modelu rozwoju. Jedną z nich może być turystyka, pod warunkiem właściwego zaprezentowania i wypromowania walorów istniejących na danym obszarze (Niezgoda, 2011, s. 393). Kreowanie wizerunku miast oraz sam marketing terytorialny coraz częściej zyskują zainteresowanie samorządów oraz badaczy analizujących te zjawiska (Szromnik, 2012). Badanie zaprezentowane w artykule dotyczy znaczenia książki regionalnej i turystycznej w promocji miasta Grudziądza oraz całego regionu kujawsko-pomorskiego.

[Znaczenie książki regionalnej i turystycznej w promocji miasta i regionu – cele i warunki przeprowadzonego badania

W celu dokonania analizy kondycji segmentu książki regionalnej i turystycznej dotyczącej Grudziądza i regionu kujawsko-pomorskiego przeprowadzono badanie. Zrealizowana ankieta miała dostarczyć również informacje o tym, jakie znaczenie ma książka regionalna w kontekście promocji regionu. Określono formy popularyzacji książki turystycznej i sposoby jej dystrybucji, w tym udział instytucji takich jak lokalne księgarnie i punkty informacji turystycznej w dystrybucji książki regionalnej. Badanie pomogło wydobyć potencjalne obszary w promocji miasta Grudziądza, które potrzebują zmian. Może to ułatwić w przyszłości wykreowanie odpowiedniej oferty dostosowanej do potrzeb turystów, a także adekwatnej formy jej rozpowszechniania.

Badanie ankietowe zostało zrealizowane na przełomie maja i czerwca 2020 r. za pośrednictwem papierowej formy ankiety. W badaniu wzięło udział 117 osób: 63 kobiety i 54 mężczyzn. W drugiej części ankiety, która dotyczyła wyłącznie miasta Grudziądza udział wzięły 43 osoby, które odwiedziły miasto. Grupa badanych, która odpowiadała na pytania była związana z turystyką krajoznawczą pośrednio (np. studenci kierunku studiów Turystyka i rekreacja), jak i bezpośrednio (np. aktywni turyści). Były to więc osoby charakteryzujące się większym – niż przeciętna osoba – poziomem doświadczenia i wiedzy z obszaru turystyki, co ułatwiło odpowiedzi na niektóre pytania. Na etapie interpretacji wyników badania nie zachowano podziału ankietowanych ze względu na wiek, płeć,

wykształcenie, czy miejsce zamieszkania, ponieważ nie zaobserwowano istotnych różnic w odpowiedziach po uwzględnieniu zmiennych niezależnych. W badaniu wzięło udział 54% kobiet oraz 46% mężczyzn. Ankietowani podzieleni zostali na trzy grupy wiekowe: osoby do 25 r. życia, osoby w wieku 26–45 lat, i powyżej 45 lat. Osoby do 25 r. życia stanowiły 58% ankietowanych, osoby pomiędzy 26–45 lat – 19%, zaś osoby powyżej 45 lat – 24%. 42% badanych stanowiły osoby z wykształceniem średnim, 33% z wykształceniem wyższym oraz 25% z wykształceniem zawodowym. W kwestionariuszu nie wzięły udziału osoby z wykształceniem podstawowym. Zdecydowana większość ankietowanych pochodziła z miast powyżej 100 tys. mieszkańców – 51%, z miejscowości do 100 tys. mieszkańców pochodziło 32% respondentów, a ze wsi – 17%. Ankieta obejmowała 18 pytań o różnym charakterze (pytania z możliwością wyboru, pytania zamknięte itd.), zaś wyniki przedstawiono w formie graficznej i opisowej.

Sformułowano hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe. Hipoteza główna zakłada, że regionalne książki o tematyce krajoznawczej są istotne w kształtowaniu rynku turystycznego. Natomiast hipotezy szczegółowe mówią, że:

1. Regionalna książka drukowana jest wypierana przez książkę elektroniczną.
2. Promocja książki regionalnej powinna być realizowana przy użyciu profesjonalnych wielokierunkowych form i narzędzi reklamy.
3. Lokalne księgarnie z badanego obszaru, z uwagi na preferencje klientów, wypierane są przez duże sieci księgarskie.
4. Oferta kulturalna i wydawnicza w Grudziądzu jest atrakcyjna dla potencjalnego turysty.

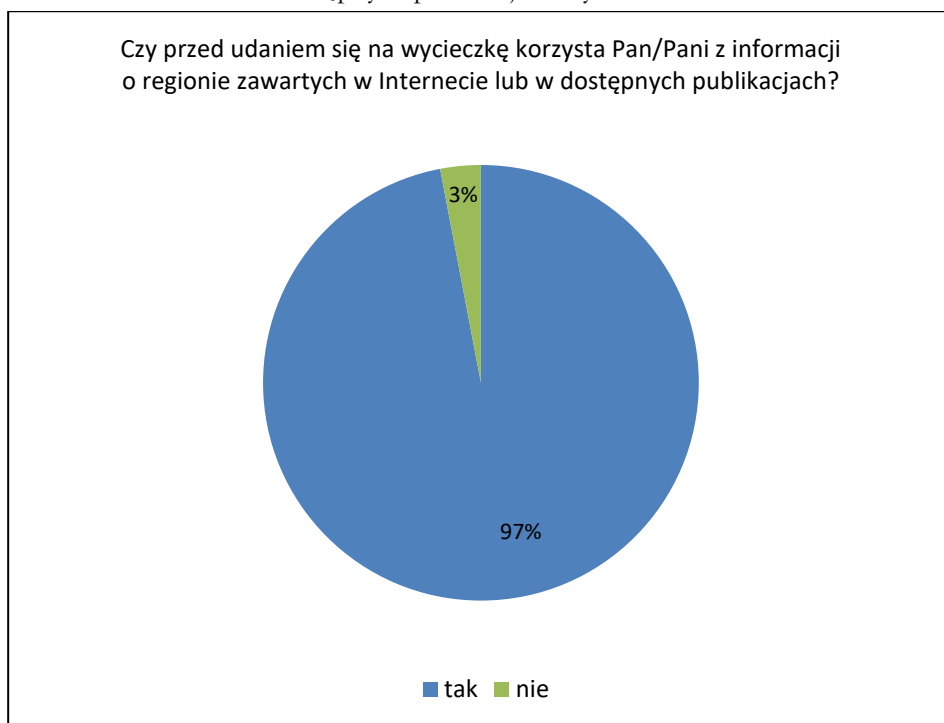
W kwestionariuszu ankiety zawarto również pytania związane z aktywnością turystyczną i kulturalną. Pojawiły się pytania o uczestnictwo w różnych rodzajach wydarzeń kulturalnych oraz pytania dotyczące korzystania z instytucji promujących i dystrybuujących książkę regionalną.

Wyniki badania

Analizę wyników przeprowadzonego badania warto rozpocząć od pytań dotyczących działań związanych z podejmowaniem aktywności turystycznej. Podczas przygotowań do wyjazdu ważny jest dostęp do informacji, przede wszystkim informacji dotyczących miejsca pobytu (walorach miejsca – główną kwestią jest wybór destynacji), ale także o ofercie noclegowej, gastronomicznej, czy atrakcjach związanych z odwiedzanym regionem. Naprzeciw potrzebom

turystów, którzy uprzednio zaopatrują się w informacje, (a więc większość ankietowanych – 97% osób) wychodzą wydawnictwa oferujące przewodniki, foldery turystyczne, mapy, czy też strony www poświęcone miejscu docelowemu. Przeważająca większość ankietowanych odpowiedziała twierdząco na pytanie o zbieranie informacji za pośrednictwem publikacji drukowanych i materiałów w Internecie o planowanym miejscu destynacji (zob. ryc. 1).

Ryc. 1. Korzystanie z informacji o regionie zawartych w Internecie i dostępnych publikacjach wydawnictw

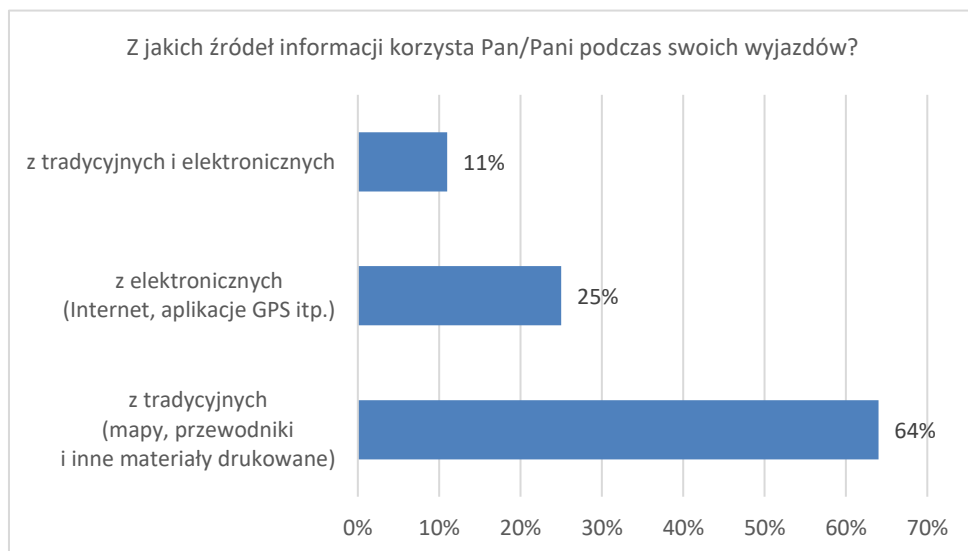
Źródło: opracowanie własne

W drugim pytaniu (ryc. 2) ankietowani zostali zapytani o typy źródeł informacji, z których korzystają podczas podróży. Najczęściej wybieranymi były tradycyjne przewodniki, mapy, plany, foldery oraz inne publikacje drukowane (64%). Źródła elektroniczne, choć coraz powszechniejsze, wybiera zaledwie 25% respondentów, natomiast z obu nośników informacji korzysta 11% ankietowanych. Odpowiedzi na pytanie pokazały, że regionalna książka drukowana nie jest jeszcze wypierana przez źródła elektroniczne, za to stanowi ich uzupełnienie. Przyczyną tego stanu z jednej strony mogą być bariery technologiczne (brak Internetu, brak odpowiednich urządzeń mobilnych itp.), ale też specyfika

informacji regionalnej, bowiem lokalne samorzady ciągle jeszcze mocno inwestują w opracowywanie folderów drukowanych promujących małe miasta i regiony. Dla przykładu w 2018 r. na publikację wydawnictw (map, atlasów, przewodników i innego rodzaju książek turystycznych) Miejski Punkt Informacji Turystycznej w Grudziądzu wydał 57.240,54 zł (Urząd Miejski w Grudziądzu, 2019).

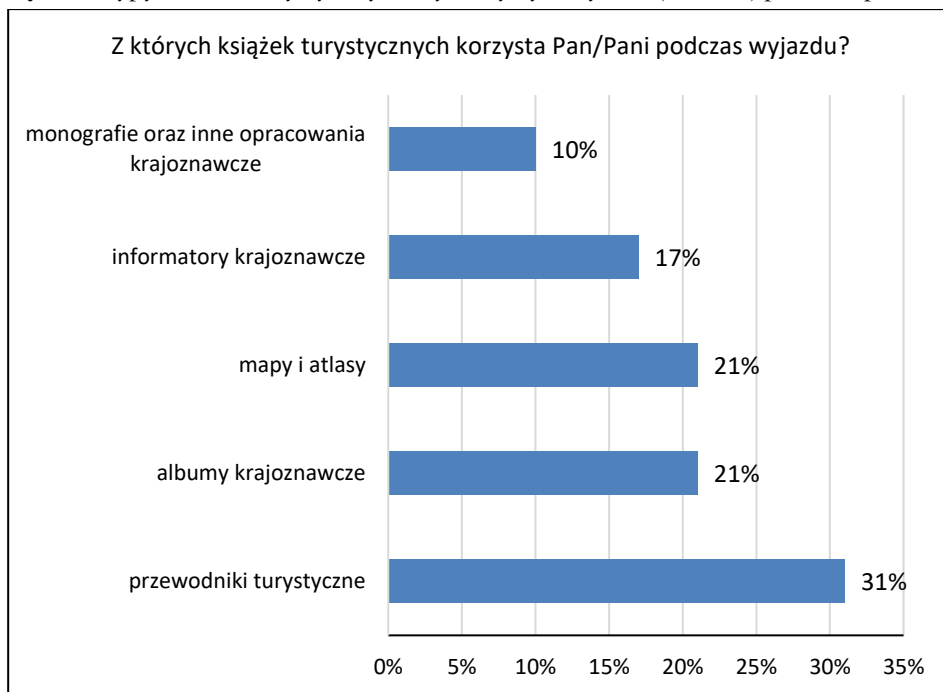
Ryc. 2. Rodzaje źródeł informacji turystycznej

Źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o typy publikacji drukowanych, z których korzystają podczas wyjazdów turyści, respondenci najczęściej wymieniali przewodniki, albumy krajoznawcze, mapy i atlasy, nieco rzadziej – informatory krajoznawcze oraz monografie i opracowania krajoznawcze (ryc. 3). Powodem, dla którego przewodniki cieszą się największym zainteresowaniem może być to, że znajdują się w nich skondensowane informacje obecne we wszystkich pozostałych typach książek, a więc mapy, przeglądy tras turystycznych, opisy zabytków i innych atrakcji, a wszystko okraszone jest ciekawymi ilustracjami przedstawiającymi region.

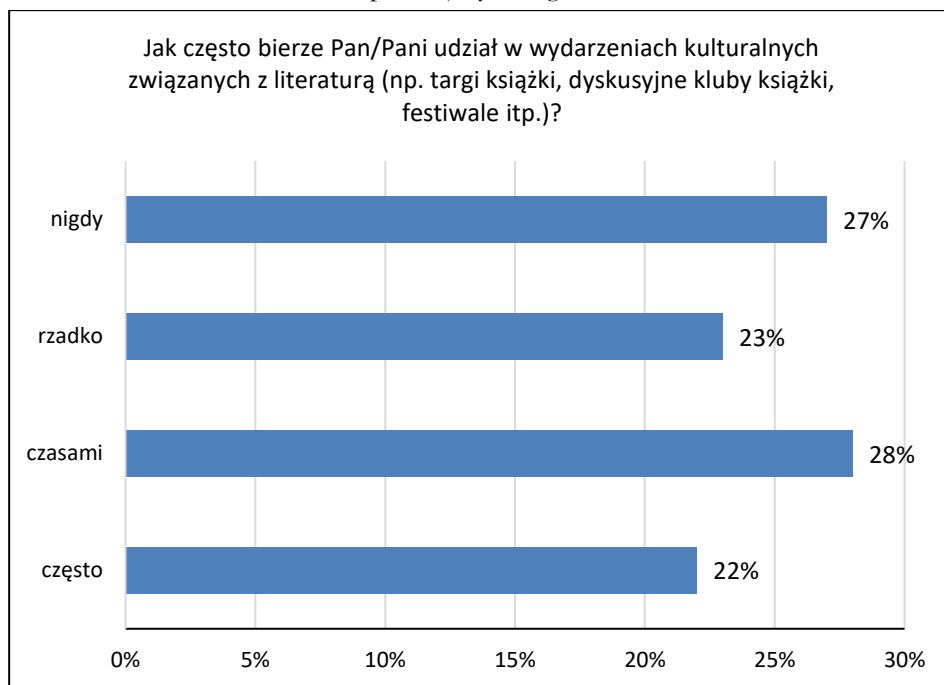
Ryc. 3. Typy książek turystycznych wykorzystywanych najchętniej podczas podróży

Źródło: opracowanie własne

Interesującą kwestią jest także uczestnictwo w różnego rodzaju wydarzeniach kulturalnych związanych z literaturą. Warto zwrócić uwagę, że wydarzenia te poza promocją książki zwiększają także atrakcyjność miasta, a nawet regionu. Są to bowiem często imprezy, w ramach których planowanych jest wiele różnorodnych i często atrakcyjnych spotkań, pokazów czy prezentacji. Osoby czytające chętniej biorą udział w przedsięwzięciach związanych z literaturą czy ulubionymi wydawnictwami i autorami, z drugiej strony takie wydarzenia mogą również zachęcić do sięgania po książkę osoby nieczytające bądź czytające sporadycznie. Ankietowani biorący udział w badaniu najczęściej wybierali opcję „czasami” – 28%. Co ciekawe, w odpowiedzi na to pytanie nastąpiła duża dysproporcja, ponieważ następną najczęściej wybieraną opcją było „nigdy” (27%). Wszystkie odpowiedzi zaprezentowano na rycinie 4.

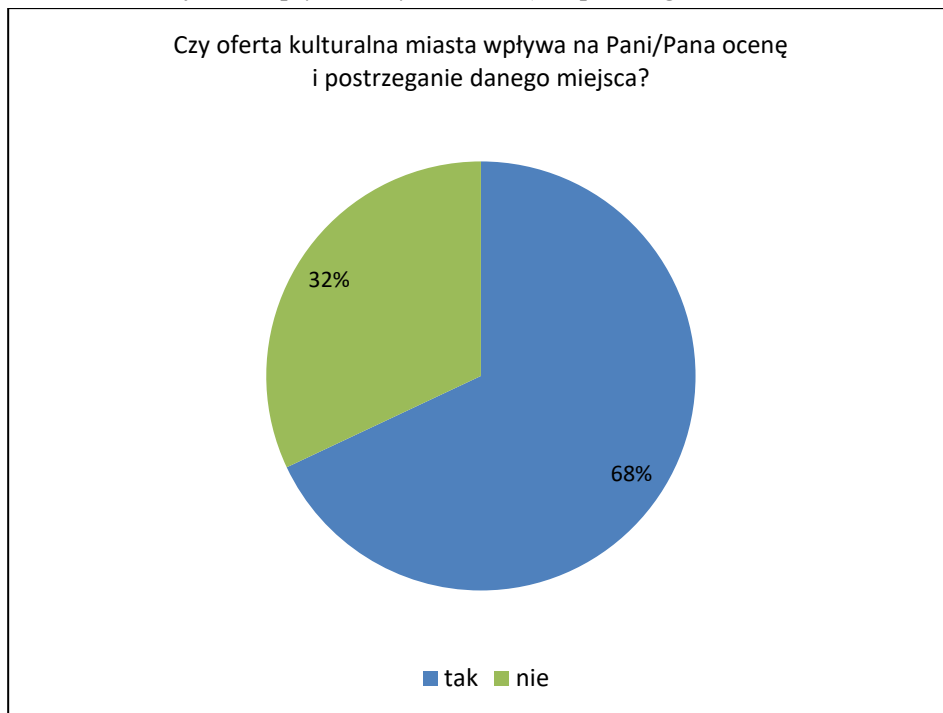
Ryc. 4. Częstotliwość udziału w wydarzeniach kulturalnych związanych z książką promujących region

Źródło: opracowanie własne

Cenną informacją dla jednostek odpowiedzialnych za promocję miasta oraz wydawców przygotowujących ofertę książki regionalnej i turystycznej jest wpływ oferty kulturalnej miasta na jego ocenę i postrzeganie (ryc. 5). Według 68% ankietowanych oferta kulturalna miasta ma wpływ na jego odbiór, tj. traktowanie jako ciekawej i atrakcyjnej przestrzeni kulturalnej. W związku z tym wydaje się, że władarze miast powinni brać pod uwagę imprezy z zakresu szeroko rozumianej kultury, podczas planowania wydarzeń miejskich, zaś wydawcy uwzględniać w swoich publikacjach informacje na temat oferty kulturalnej. Niepokój budzi jednak fakt, że aż 32% respondentów nie bierze pod uwagę tej oferty i nie ma ona dla nich znaczenia w procesie oceny danego miejsca.

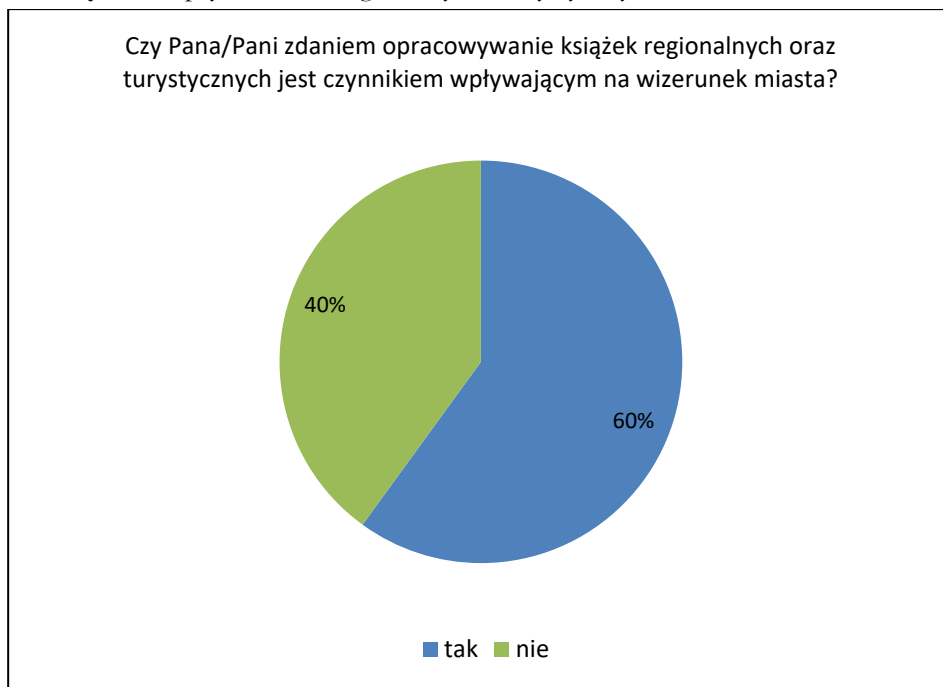
Ryc. 5. Wpływ oferty kulturalnej na postrzeganie miasta

Źródło: opracowanie własne

W kontekście kształtowania wizerunku miasta padło również pytanie dotyczące produkcji wydawniczej, a mianowicie „Czy opracowywanie książek regionalnych jest czynnikiem mogącym wpływać na wizerunek miasta?” (zob. ryc. 6). W tym przypadku twierdząco odpowiedziało 60% respondentów. Jest to pozytywne zjawisko, ponieważ świadczy o tym, że większość badanych bierze pod uwagę rolę i znaczenie książki regionalnej, być może korzysta z niej, przyczyniając się do jej rozwoju oraz budowania rangi i znaczenia. Warto w tym miejscu nadmienić, że odpowiednie zaprezentowanie określonego obiektu w publikacji turystycznej może spowodować jego „odkrycie” przez rzeszę turystów, wzbudzić zainteresowanie, a nawet wykreować modę.

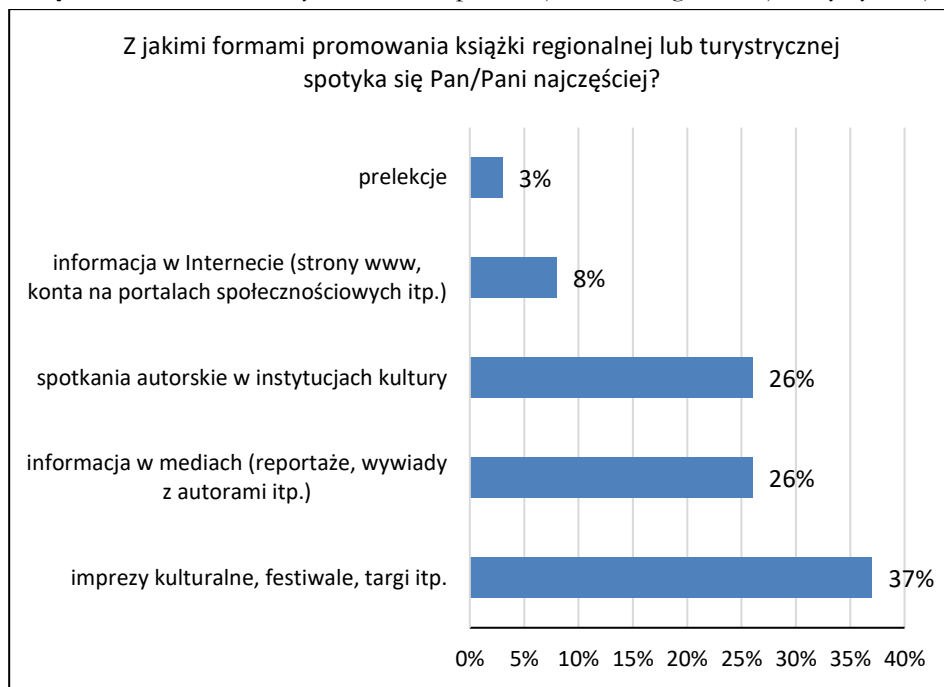
Ryc. 6. Wpływ książek regionalnych i turystycznych na wizerunek miasta

Źródło: opracowanie własne

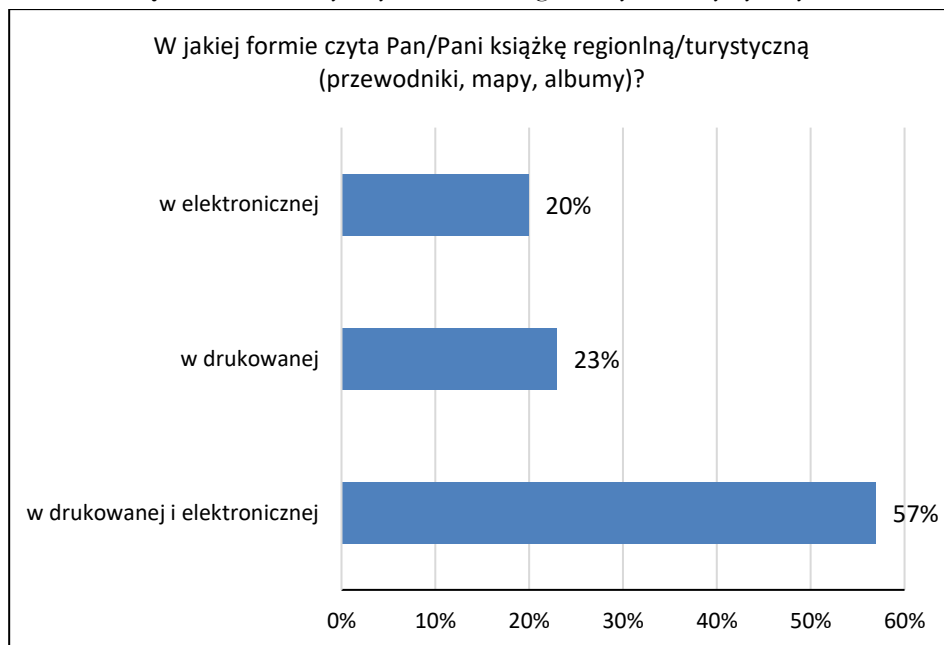
Książka regionalna i turystyczna może skutecznie pełnić swoje funkcje pod warunkiem, że zostanie w odpowiedni sposób wypromowana. W literaturze opisano już szeroko możliwości reklamy i promocji książek (Wojciechowska, 2009), jednak ważne jest, w jakim stopniu przekazy te docierają do adresatów. Książka regionalna jako typ publikacji przeznaczona dla stosunkowo wąskiej grupy odbiorców wymaga odmiennego podejścia niż książka masowa, jaką są m.in. poradniki, podręczniki, czy tzw. książka kieszonkowa. Dlatego respondentów zapytano o to, z jakimi działaniami mającymi na celu promocję książki regionalnej mieli się okazję zetknąć (ryc. 7). Najczęściej były to różnego rodzaju imprezy kulturalne – festiwale, targi książki itp., następnie przekazy medialne (reportaże, wywiady z autorami itp.) oraz spotkania autorskie w instytucjach kultury (bibliotekach, księgarniach itp.). Zdecydowanie rzadziej promocja książki regionalnej dostrzegana jest w Internecie. Przedstawione wyniki pokazują, iż w przypadku książki regionalnej nadal najważniejszą funkcję popularyzatorską pełnią bezpośrednie kontakty z czytelnikami, zaś sam kontakt z kulturą jest istotny w działaniach promocyjnych regionu oraz w formowaniu oferty dla turystów.

Ryc. 7. Kontakt z różnymi formami promocji książki regionalnej i turystycznej

Źródło: opracowanie własne

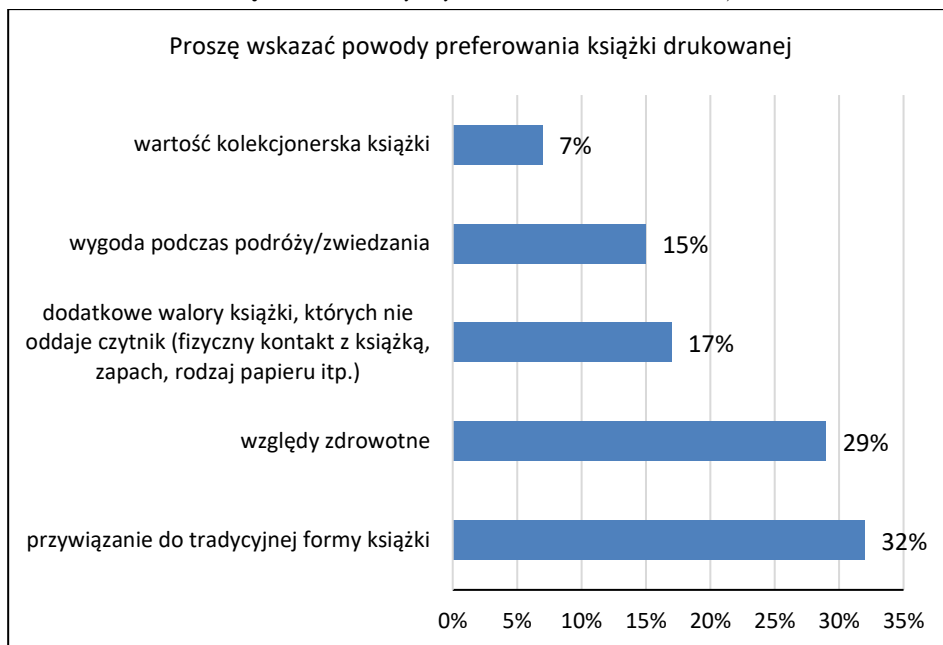
Z punktu widzenia wydawców, ale także organów zajmujących się promocją miasta lub regionu, istotne jest, jaką formę książki (drukowaną czy elektroniczną) preferują czytelnicy (ryc. 8). W przypadku omawianego badania największa liczba respondentów (57%) wybrała obie opcje, choć więcej odpowiedzi twierdzących dotyczyło książki drukowanej (23%) niż elektronicznej (20%). Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że ciągle jeszcze wiele tytułów z segmentu książki regionalnej i turystycznej ukazuje się wyłącznie w formie drukowanej, co siłą rzeczy determinuje sposób jej odbioru. Podkreślić trzeba także, że pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło zwyczajów, a więc praktyki czytelniczej, nie zaś deklarowanych preferencji. Niemniej jednak uzyskany wynik stanowi potwierdzenie wniosku przedstawionego w pracy Łukasza Gołębiewskiego, który uważa, że książka drukowana i książka elektroniczna wzajemnie się uzupełniają, a e-booki oraz audiobooki nie konkurują jeszcze z tradycyjnymi książkami papierowymi (Gołębiewski, 2018, s. 24–27).

Ryc. 8. Forma czytanych książek regionalnych i turystycznych

Źródło: opracowanie własne

Rozwinięciem zagadnienia preferencji czytelniczych respondentów są dwa kolejne pytania o powody preferowania książki drukowanej lub książki elektronicznej (zob. ryc. 9 i 10). Większość osób za powód czytania książki drukowanej uznała przywiązanie do tradycyjnej formy książki (32%). Następnie 29% respondentów wskazało powody zdrowotne, a mianowicie dyskomfort fizyczny towarzyszący długotrwałemu czytaniu książki elektronicznej na urządzeniach nieprzeznaczonych do wielogodzinnej lektury (zbyt duża emisja światła niebieskiego, która jest niezdrowa dla organizmu, zmęczenie oczu, wysychanie śluzówki, migreny itp.). Jak dotąd bowiem procent czytelników, którzy posiadają czytniki książek elektronicznych jest jeszcze ciągle niewielki (Świat Czytników, 2020). Kolejnym powodem preferowania książki drukowanej jest fizyczny kontakt z publikacją, pozwalający na czerpanie dodatkowych wrażeń – dotykowych, zapachowych, podziwianie faktury, koloru, ilustracji czy oryginalnego kroju pisma (17%). Wrażenia te mogą być szczególnie ważne w przypadku albumów regionalnych, w których tekst często stanowi jedynie element towarzyszący artystycznym ilustracjom uwiecznionym na kredowym papierze. Tak pięknie wydana książka może również stanowić dla czytelnika wartość kolekcjonerską, zwłaszcza jeśli jest on hobbystą lub pasjonatem wiedzy o regionie bądź mieście.

Ryc. 9. Powody wyboru książki drukowanej

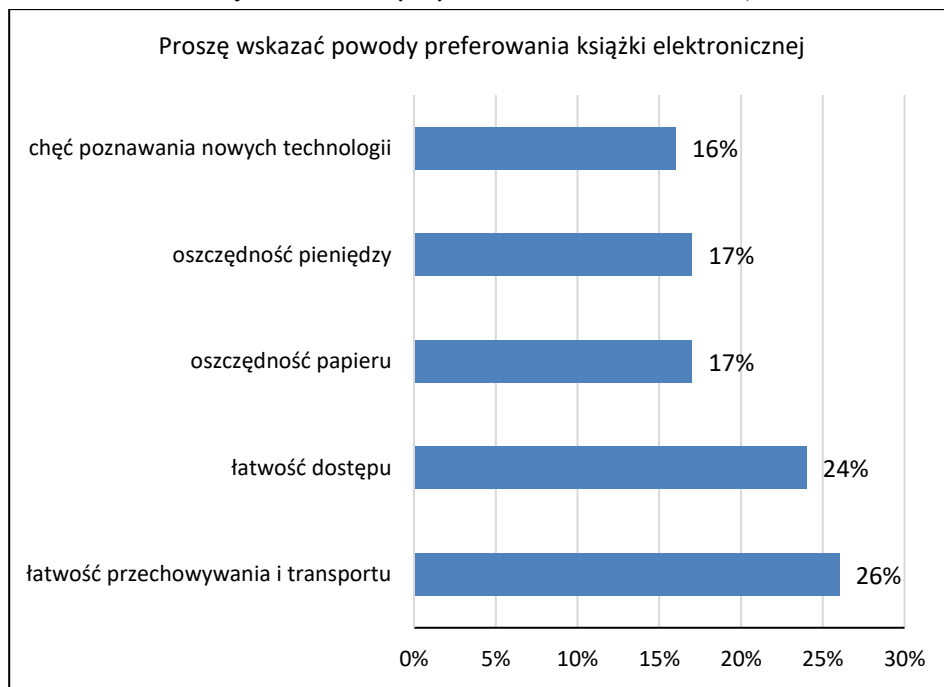

Źródło: opracowanie własne

Z kolei większość zwolenników książki elektronicznej uważa, że jej największą zaletą jest łatwość przechowywania i transportu (26%) – dla porównania na wygodę książek drukowanych podczas podróży wskazało 15%. Za inne walory książki elektronicznej uznano łatwość dostępu (24%) – nie wymagają bowiem one osobistej wizyty w księgarni, a po dokonaniu opłaty tytuł dostępny jest bez zbędnej zwłoki. Dostępu nie ograniczają także nakłady egzemplarzy, czy limit w ramach umowy z wydawnictwem. Ponadto wskazywano na oszczędność pieniędzy i papieru – podczas zakupu elektronicznej wersji książki niwelowane są koszty wysyłki, której e-booki nie potrzebują, a także ograniczona zostaje emisja dwutlenku węgla związana z transportem. Kolejnym wskazanym powodem było zamilowanie czytelnika do nowinek technologicznych (16%).

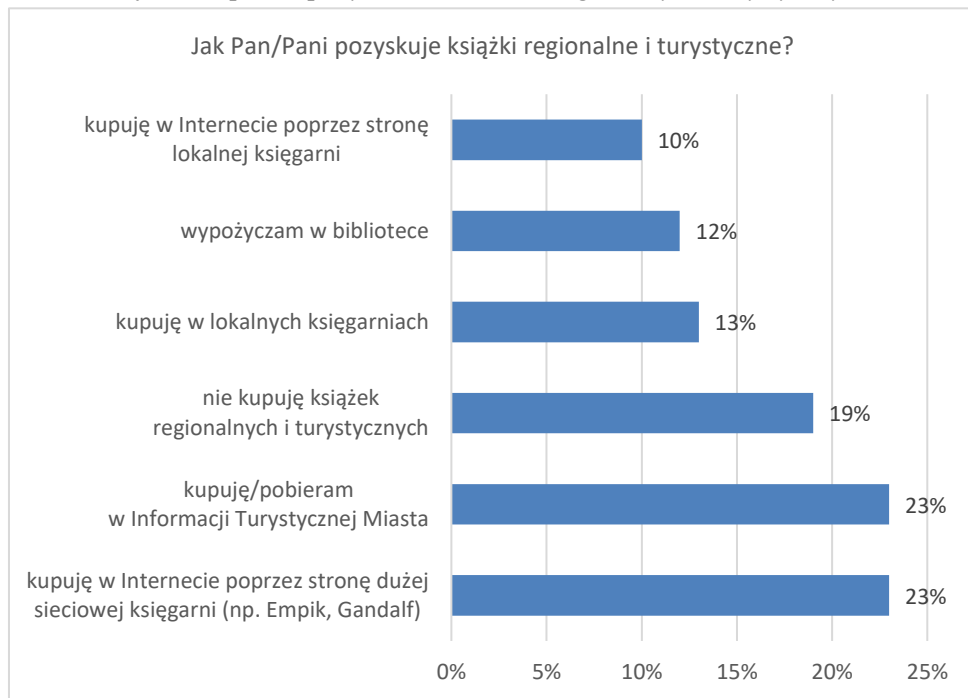
Ryc. 10. Powody wyboru książki elektronicznej

Źródło: opracowanie własne

Kolejne pytanie dotyczyło sposobu (miejsca) zakupu książki regionalnej (ryc. 11). Odpowiedzi okazały się zróżnicowane. Najczęściej udzielanymi były: w Internecie poprzez stronę dużej, sieciowej księgarni oraz w Informacji Turystycznej Miasta. Obie otrzymały 23% wskazań. Następnie 19% respondentów odpowiedziało, że nie kupuje książek regionalnych. 13% badanych zakupu dokonuje w lokalnych księgarniach, a 12% książki regionalne wypożycza w bibliotece. Z kolei 10% ankietowanych zamawia je przez Internet ze stron lokalnych księgarni. Dysproporcja pomiędzy książkami kupowanymi przez czytelników w Internecie w dużych, sieciowych przedsiębiorstwach, a tymi kupowanymi w lokalnych księgarniach może oznaczać wypieranie mniejszych podmiotów z rynku księgarskiego. Ponieważ duże sieci księgarskie posiadają w swojej ofercie zwykle bardzo ograniczoną listę tytułów regionalnych, publikowanych przez drobnych wydawców, to sytuacja taka może przyczynić się również do spadku zainteresowania lokalnymi dystrybutorami oraz wydawcami.

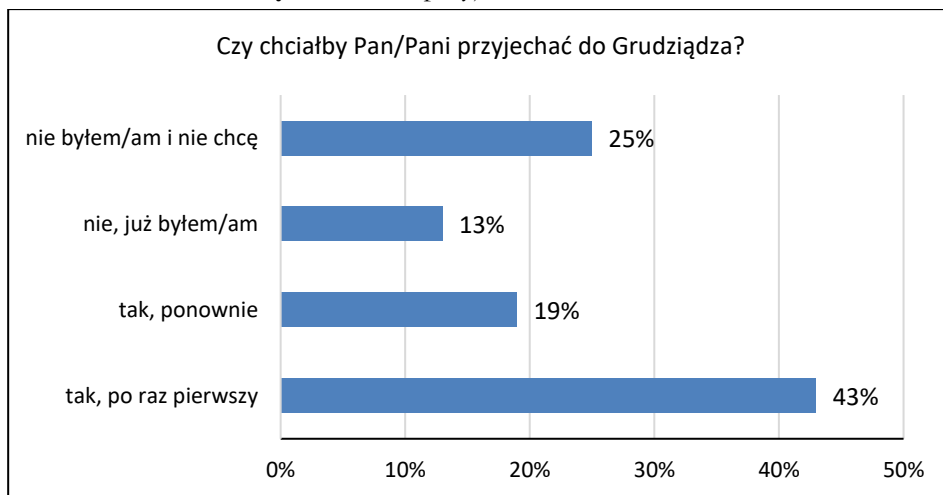
Ryc. 11. Sposób pozyskiwania książek regionalnych/turystycznych

Źródło: opracowanie własne

Następna grupa pytań skoncentrowana była wokół promocji Grudziądza oraz budowania jego marki. Większa część ankietowanych (43%) chciałaby przyjechać do Grudziądza po raz pierwszy i 19% kolejny raz. Stosunek respondentów do miasta można więc uznać za przeważnie pozytywny – wiele osób wykazało bowiem chęć ponownego przyjazdu. Jednak niepokojąca jest odpowiedź ze strony 25% badanych, którzy uznali, że nie chcą przyjechać do Grudziądza, pomimo że wcześniej w tym mieście nie byli (ryc. 12). Może to wynikać z braku odpowiedniej reklamy prowadzonej przez miasto, która zachęciłaby do wizyty potencjalnych turystów lub też z niekorzystnej opinii o mieście. W obu przypadkach powinny zostać podjęte kroki zmierzające do skuteczniejszej promocji miasta. Jednym z narzędzi mogą być odpowiednio opracowane książki ilustrujące region i jego walory turystyczne.

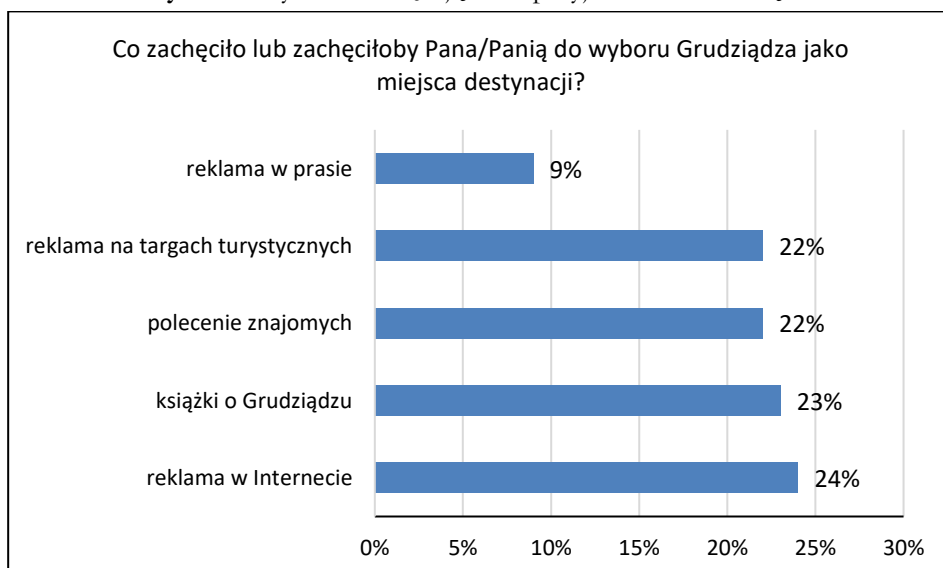
Ryc. 12. Chęć przyjazdu do Grudziądza

Źródło: opracowanie własne

Duża część respondentów (23%) uważa, że przeczytanie odpowiedniej książki o Grudziądzu jest skuteczną zachętą do odwiedzenia miasta. Według opinii ankietowanych można wywnioskować, że reklama Grudziądza powinna odbywać się na wielu obszarach m.in. w Internecie i na targach (zob. ryc. 13).

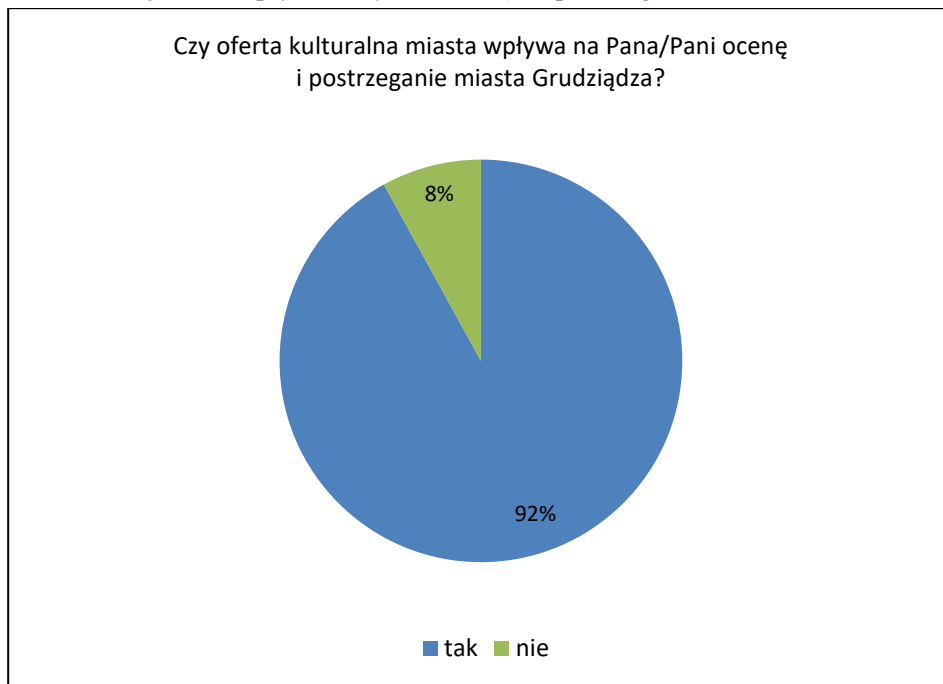
Ryc. 13. Czynniki zachęcające do przyjazdu do Grudziądza

Źródło: opracowanie własne

Według opinii ankietowanych oferta kulturalna Grudziądza ma wpływ na jego postrzeganie (zob. ryc. 14). Potwierdziło to 92% ankietowanych. Dlatego ważne jest, aby promować region w sposób odpowiedzialny, budując wśród turystów pozytywne skojarzenia w oparciu o ciągle rozwijającą się ofertę.

Ryc. 14. Wpływ oferty kulturalnej na postrzeganie Grudziądza

Źródło: opracowanie własne

Większość respondentów (90%), która odwiedziła Grudziądz uznała, że jest to miasto atrakcyjne turystycznie. Tylko 10% zaprzeczyło, że jest to miasto ciekawe dla przyjeżdżających (ryc. 15). Należy uznać to za dobry wynik, zwłaszcza że atrakcyjność miasta jest podstawą do budowania odpowiedniej reklamy i dalszego poszerzania oferty turystycznej. Zestawiając te odpowiedzi z wcześniejszymi deklaracjami respondentów, którzy nie odwiedzili do tej pory Grudziądza, ale też nie chcą tego robić w przyszłości (25% odpowiedzi) można zauważyć, jak istotna jest marka miasta i jego pozytywna reputacja przyciągająca turystów.

Ryc. 15. Ocena atrakcyjności Grudziądza

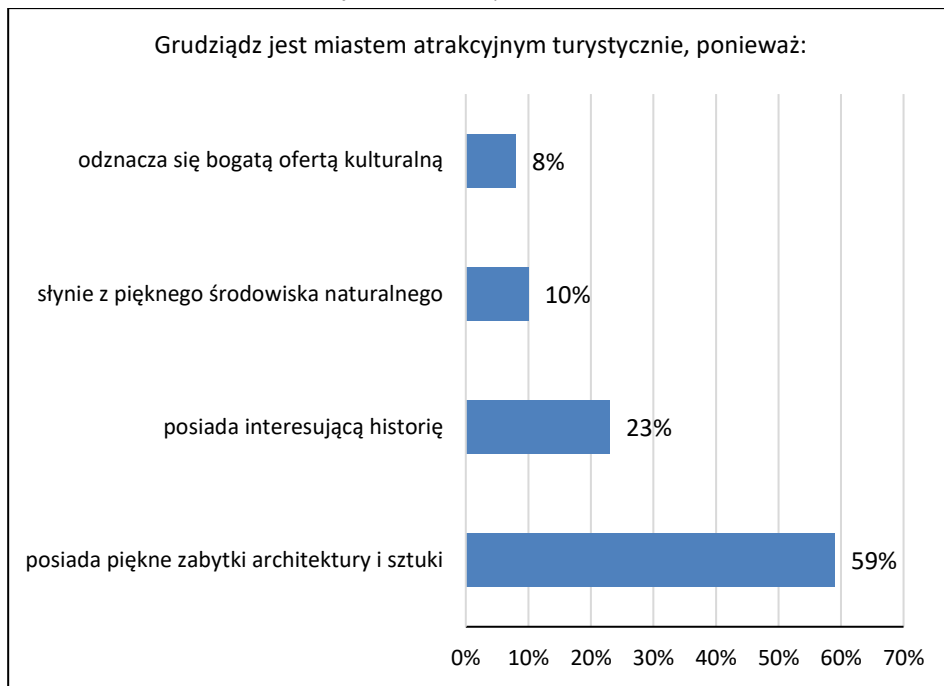

Źródło: opracowanie własne

Duża część ankietowanych na pytanie o powody atrakcyjności Grudziądza doceniła jego zabytki architektury i sztuki (59%), następnie respondenci wskazywali na niezwykle interesującą historię (23%) i na środowisko naturalne Grudziądza (10%). Jak widać historia i architektura miasta ma bardzo duże znaczenie, jeśli chodzi o promocję miasta. W związku z tym powstaje dużo publikacji popularyzatorskich dotyczących tych walorów, m.in. przewodnik *Twierdza Grudziądz*¹, czy album turystyczny *Cytadela w Grudziądzu 1776–2016*¹. Niestety, tylko niewielka część ankietowanych (8%) za atrakcyjną uznała ofertę kulturalną miasta (zob. ryc. 16). Powinno to być wskazówką do zmian w ofercie Grudziądza, zwłaszcza że jak wcześniej ocenili respondenci, sfera kulturalna ma wpływ na postrzeganie miasta.

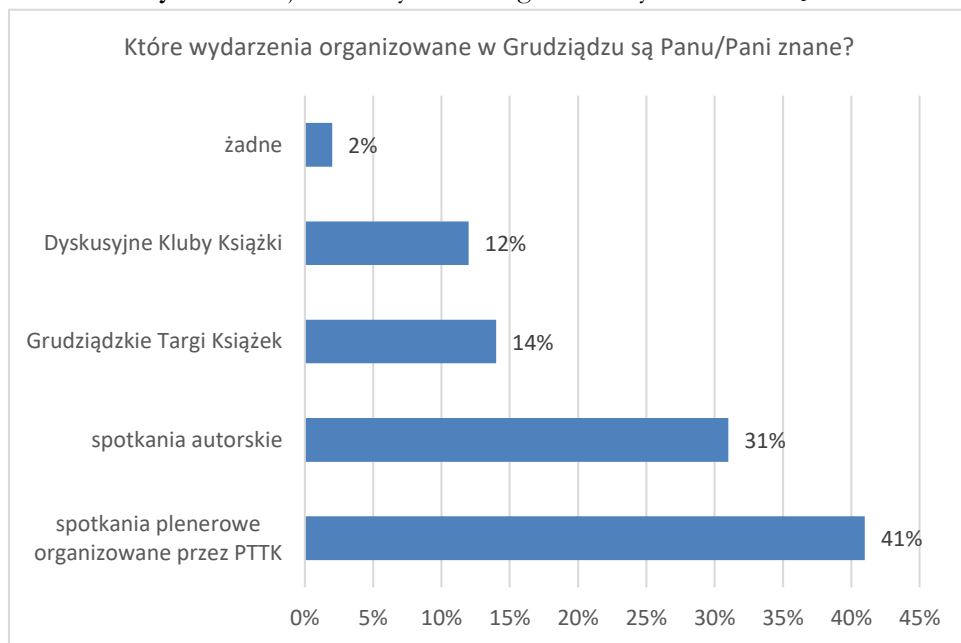
¹ Szerzej na temat publikacji turystycznych wydawanych w Grudziądzu można przeczytać w artykule *Książka jako produkt turystyczny (na przykładzie Grudziądza)* (Wojciechowska, Zielińska, 2020).

Ryc. 16. Walory Grudziądza

Źródło: opracowanie własne

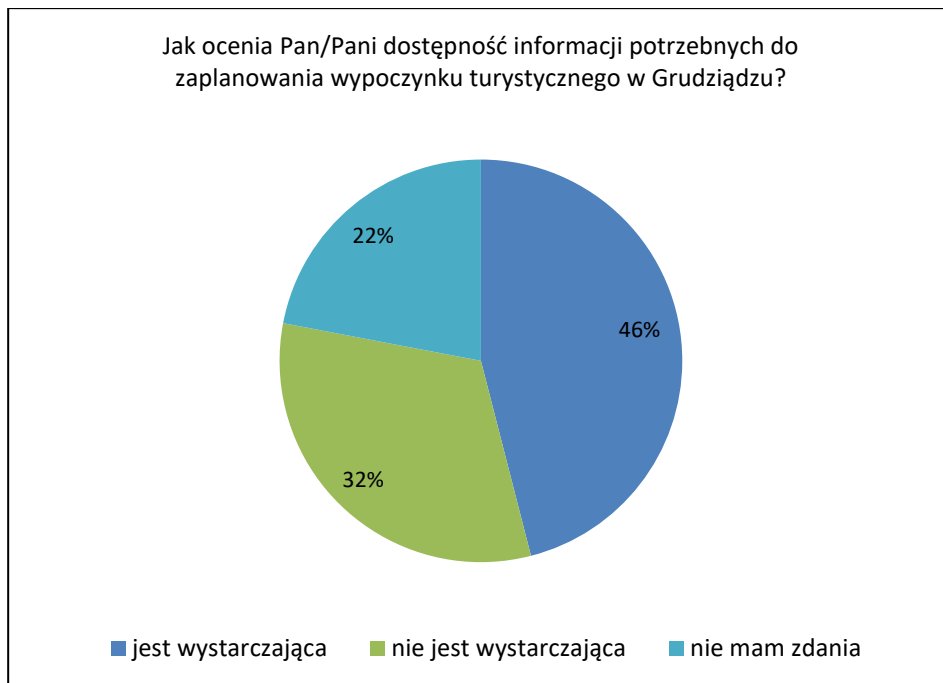
W pytaniu dotyczącym wydarzeń organizowanych w Grudziądzu (ryc. 17) ankietowani zadeklarowali, że są świadomi istnienia takich eventów jak: spotkania plenerowe prowadzone przez PTTK, spotkania z autorami, Grudziądzkie Targi Książek, Dyskusyjne Kluby Książek. Można więc uznać, że oferta wydarzeń służących do promocji książek regionalnych jest mniej więcej znana, choć nie ma charakteru powszechnego i w wybranych aktywnościach nie uczestniczą wszyscy respondenci. Należy także podkreślić, iż wiedza na temat odbywania się imprezy nie oznacza automatycznie uczestnictwa w niej. Tylko 2% pytanych osób nie znalazło żadnego wydarzenia organizowanego w Grudziądzu.

Ryc. 17. Znajomość wydarzeń organizowanych w Grudziądzu

Źródło: opracowanie własne

Większość respondentów uznało, że dostępność informacji potrzebnych do zaplanowania wypoczynku w Grudziądzu jest wystarczająca (46%), przeciwnie uważa 32% (ryc. 18). Widać zatem znaczącą lukę w zakresie świadczenia informacji o mieście i regionie. Naprzeciw turystom, którzy planują przyjazd, powinny zatem wychodzić instytucje regionalne przygotowujące foldery, przewodniki i inne materiały informacyjne, pozwalające na przekazywanie właściwych treści zachęcających do turystyki w tym regionie. Istotne też, aby materiały te były przygotowane w atrakcyjny sposób i stale aktualizowane.

Ryc. 18. Dostępność informacji potrzebnych do zaplanowania wycieczki turystycznej w Grudziądzu

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie pozwoliło na przeanalizowanie roli turystycznej książki regionalnej w promocji miasta i regionu. Pomogło wydobyć potencjalne obszary w budowaniu wizerunku miasta Grudziądz, które potrzebują zmian. Może to ułatwić w przyszłości wykreowanie oferty lepiej dostosowanej do potrzeb turystów, a także przygotowanie odpowiedniej formy jej rozpowszechniania. Analiza wyników ankiety pozwoliła na potwierdzenie czterech z pięciu postawionych hipotez. Ważną częścią badań było potwierdzenie hipotezy głównej, dotyczącej książki regionalnej i jej wpływu na kształtowanie rynku turystycznego. Badanie pokazało, że promocja książki regionalnej i turystycznej wywiera pozytywny wpływ na popularyzację regionu. Potwierdzono także hipotezę dotyczącą form promocji i dystrybucji książki regionalnej oraz kolejną mówiącą o tym, że oferta kulturalna i wydawnicza Grudziądz jest atrakcyjna dla potencjalnego turysty. Niekorzystną informacją dla mniejszych przedsiębiorstw księgarskich jest z kolei potwierdzenie hipotezy sugerującej, że lokalne księgarnie są wypierane przez duże firmy księgarskie. Nie potwierdziła się

natomiast teza, że książka drukowana jest zastępowana przez książkę elektroniczną. Dodatkowo wyniki badań pozwoliły stwierdzić, że promocja kulturalna i wydawnicza książki regionalnej wywiera pozytywny wpływ na promocję regionu.

Podsumowując, poprzez zrealizowane badanie próbowano uzyskać informacje dotyczące znaczenia książki regionalnej i turystycznej w promocji miasta Grudziądz i regionu. Badanie zostało oparte na ustaleniach z zakresu obszarów szeroko rozumianego marketingu regionalnego, turystyki, upowszechniania kultury i czytelnictwa, rozwoju technologii czytelniczych, a także promocji wizerunku wydawnictw. Przeprowadzona analiza może stanowić źródło informacji dla osób podejmujących się promocji miasta poprzez publikacje książek, takich jak: przewodniki, mapy, atlasy, albumy krajoznawcze, i tym podobne opracowania z zakresu turystyki. W badaniu uwzględniono zachowania konsumentów i popyt na książkę regionalną oraz zainteresowanie formami promocji, takimi jak: spotkania literackie, targi książki, i tym podobne.

Bibliografia

- Bogdanowska-Olszówka, Bernadeta (2002). Funkcje prasy lokalnej na przykładzie analizy kregów tematycznych w „Ziemi Kolbuszowskiej”. *Rocznik Kolbuszowski*, **6**, 31–42.
- Czerwiński, Janusz (2011). *Podstawy turystyki*. Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
- Gołębiewski, Łukasz (2018). *Rynek książki w Polsce 2017. Dystrybucja*. Warszawa: Biblioteka Analiz.
- Marketing miejsc – miasto na sprzedaż od zaraz (2017). W: *Poradnik Przedsiębiorcy* (online). Pobrane 10 grudnia 2020 r., z: <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-marketing-miejsc-miasto-na-sprzedaz>.
- Nieżgoda, Agnieszka (2011). Możliwości wykorzystania marketingu miejsc na obszarze recepcji turystycznej – istota i problemy. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, **75**, 393–406.
- Sekula, Alicja (2005). Marketing terytorialny. W: M. Daszkowska (red.), *Marketing. Ujęcie systemowe* (s. 216–237). Gdańsk: Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej.
- Szromnik, Andrzej (2012). *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Świat Czytników (2020). *Podsumowanie roku 2019: rynek e-booków w Polsce*. Pobrane 10 maja 2021 r., z: <https://swiatczytnikow.pl/podsumowanie-roku-2019-rynek-e-bookow-w-polsce/>.
- Urząd Miejski w Grudziądzu (2019). *Sprawozdanie z wykonania budżetu za 2018 rok*. Pobrane 10 grudnia 2020 r., z: <http://bip.grudziadz.pl/strony/18661.dhtml>.
- Wojciechowska, Maja (2009). Współczesne formy reklamy książki. *Zarządzanie Biblioteką*, **1**, 97–110.
- Wojciechowska, Maja & Zielińska, Marta (2020). Książka jako produkt turystyczny (na przykładzie Grudziądz). *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum*, **2**(31), 127–153.

The role of the regional and tourist book in the promotion of the region on the example of Grudziądz

ABSTRACT: The purpose of the paper is to present an analysis of the importance of regional books for the tourist market on the example of the town of Grudziądz, Poland. The paper presents the results of a survey study concerning attitudes and preferences associated with regional and tourist books. This served as a basis to show the role of those books in regional marketing in the Kujawsko-Pomorskie region of Poland. In order to better visualise the phenomenon, information from the following different fields was used: regional marketing, in the broad meaning of the term, tourism, readership, city marketing and book promotion.

KEYWORDS: regional book, tourist book, promotion, Grudziądz, book market, territorial market

Joanna Mikosz

Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Uniwersytet Łódzki

e-mail: mikoszj@wp.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-8864-617X>

[Funkcje sandomierskiej prasy kulturalnej na przykładzie „Stron Sandomierskich” (2002–2003) oraz „Goworka” (2004–2006)

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.03>

Abstrakt: Artykuł ma na celu wskazanie funkcji sandomierskich magazynów kulturalnych: „Stron Sandomierskich” (2002–2003) i „Goworka” (2004–2006). Tekst składa się z dwóch części. W pierwszej omówiono historię i zaprezentowano obydwie periodyki. Druga stanowi analizę zawartości „Stron Sandomierskich” i „Goworka” wraz ze wskazaniem pełnionych przez magazyny funkcji.

Słowa kluczowe: prasa polska, historia prasy polskiej, funkcje prasy

„Nikt nie odmówi urody temu miastu. Nieważna pora dnia czy roku; Sandomierz zawsze piękny! W wiosennej szacie zielony, w lecie wyzłacany słońcem, jesienią złotorudy, zimą biały – po kolana w śniegu... Nieważne czy jesteś stąd, czy też przyjezdny; w tym mieście zakochasz się od pierwszego wejrzenia”.

(Sarwa, 2016).

Obecnie na sandomierskim rynku prasowym publikowane jest jedno piśmo lokalne o charakterze kulturalnym. Zatytułowane jest „Sandomierzanin”. Periodyk ma długą tradycję wydawniczą i ukazuje się od 1912 roku (Gajek, 2012, s. 55). W niniejszym tekście nie objęto analizą tego magazynu, gdyż był

on przedmiotem wcześniejszych badań, a ich wyniki opublikowano w artykule zamieszczonym w 2020 roku w tomie *Kulturowe i filozoficzne aspekty literatury i sztuki* (Mikosz, 2020, s. 143–160). Wśród magazynów o charakterze kulturalnym można wskazać też „Sandomierską Strefę” (2014–2016) i „Ucho Igielne” (1996–2001). Staną się one przedmiotem analizy, której wyniki zostaną przedstawione w przyszłości.

Przedmiotem badań na potrzeby niniejszego artykułu stały się „Strony Sandomierskie” oraz „Goworek”. Pierwsze z wymienionych pism ukazywało się od 24.12.2002 do 15.09.2003 roku, drugie od 2004 (styczeń–czerwiec) do 2006 roku (listopad–grudzień). Warto podkreślić, że „Goworek” był kontynuacją „Stron Sandomierskich”. Tytuł ten był miesięcznikiem i jak podkreśla w swoim artykule Piotr Sławiński: „Pismo jest cennym źródłem informacji o przedsięwzięciach, które miały miejsce w lokalnym środowisku” (2019a, s. 13). W sumie ukazało się dziewięć numerów tego periodyku. Jego wydawcą było Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Elsa”. Redakcja miała swoją siedzibę w Sandomierzu przy ul. Kruczej 16. Pierwsze dwa numery pisma były drukowane w Firmie Handlowo-Usługowej „JAP” w Sandomierzu, a pozostałe w Wydawnictwie Samorządowym Sp. z o.o. w Tarnobrzegu. Nakład miesięcznika wynosił 1000 egzemplarzy (Tamże).

Redaktor naczelną była Elżbieta Sarwa. W skład redakcji weszli: Tadeusz Frańczak, Piotr Sławiński, Janusz Sobolewski i Piotr Sobolewski. W periodyku swoje teksty zamieszczali również Krzysztof Burek oraz Magdalena Sikorska. Redakcja od pierwszego numeru zachęcała też innych do współpracy nad magazynem:

Liczmy na współpracę Czytelników. Głównie zależy nam na pozyskaniu młodych, którzy mają coś do powiedzenia, a jednocześnie są słowni i solidni (bez tych dwóch ostatnich cech nawet niech nie pukają do naszych drzwi). Dlaczego młodzi? Bo to przecież oni kiedyś po nas, posiwiących mamutach, zajmą miejsca, a poza tym jakoś w nowej polskiej rzeczywistości nikt ich nie chce. Dlaczego młodzi, bo mają wyobraźnię i odwagę, i ten wielki kapitał lat, które przed nami, a z którego my już zaczerpnęliśmy. Dlaczego młodzi? Bo inaczej, radośniej patrzą na świat („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 2).

Szatę graficzną opracował artysta Ryszard Gancarz¹. W pierwszym numerze widać panoramę wkomponowaną w tytuł czasopisma, w drugim wydaniu

---

¹ Urodził się 26 kwietnia 1955 roku w Mielcu. Studiował na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Dyplom z wyróżnieniem otrzymał w Pracowni Miedziorytu profesora Mieczysława Wejmana w 1980 roku. Tworzył z zakresu rysunku, malarstwa sztalugowego, grafiki warsztatowej i użytkowej. Był stypendystą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, nagradzanym na wystawach ogólnopolskich m.in. Triennale z Martwą Naturą, *Primum non nocere*, Salon Zimowy Plastyki i wielu wystawach regionalnych: w sandomierskich Porównaniach

nastąpiła zmiana. W logo pisma, które uległo transformacji, pojawiło się zdjęcie podcienia Kamienicy Oleśnickich w Sandomierzu. Poniżej zamieszczono kopie stron tytułowych obydwu wydań:

Ryc. 1. Strona tytułowa pierwszego numeru „Stron Sandomierskich”

Źródło: mat. własne autorki

i kieleckim Przedwiośniu. Brał udział w około 100 wystawach zbiorowych w Polsce i poza jej granicami m.in. w Niemczech, Francji, Szwecji, Japonii i USA. Jest autorem ponad 30 wystaw indywidualnych. Jego prace znajdują się w państwowych zbiorach muzealnych i w państwowych Galeriach Sztuki Współczesnej oraz w licznych kolekcjach prywatnych w kraju i zagranicą. Odznaczony medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” przyznawanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za szczególnie wkład w kulturę polską. Mieszkał i tworzył w Sandomierzu. Zmarł 12 maja 2017 roku w Sandomierzu (Ryszard Gancarz, [b.d.]).

Ryc. 2. Strona tytułowa drugiego numeru „Stron Sandomierskich”

Źródło: mat. własne autorki

Magazyn liczył 8 stron, z wyjątkiem nr. 7(8), który miał 4 strony. Periodyk ukazywał się w cenie 1,5 zł. Bezpłatne były dwa numery: 1(2) oraz 6(7).

W pierwszym numerze pisma redakcja w następujący sposób przedstawiła swoje założenia:

Nasza gazeta ma zajmować się sprawami nie tylko miasta, lecz i gmin składających się na powiat sandomierski. (...) O czym chcemy pisać? I o najnowszych wydarzeniach, i o regionalnej gospodarce, i o problemach społecznych, i o ciekawych ludziach, i o turystyce, i o życiu Kościoła lokalnego. Chcieliśmy nawet na naszych skąpych łamach upchnąć porady kulinarne czy porady dla działkowców („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 2).

Redakcja zastrzegła sobie też prawo do skracania i adjustowania tekstów oraz zmiany ich tytułów.

Kontynuacją „Stron Sandomierskich” był „Goworek”, który również „był cennym źródłem informacji o inicjatywach podejmowanych przez lokalne środowisko” (Sławiński, 2019b, s. 14). Ukazywał się on od 2002 do 2003 roku. Jak informuje Piotr Sławiński w swoim artykule pt. „*Goworek*” 2004–2006. *Z dziejów prasy Sandomiersza*:

Nazwę nowego pisma zaczerpnięto od imienia wojewody sandomierskiego, który był wychowawcą dwóch synów Kazimierza Sprawiedliwego: Leszka Białego i Konrada Mazowieckiego. Goworek był osobą lojalną, która w dobie rozbitcia dzielnicowego na pierwszym miejscu stawiała interes Księstwa Sandomierskiego (Sławiński, 2019b, s. 13).

W pierwszym numerze pisma redakcja określiła swoją założenia:

Chcemy, aby na początku udało nam się utrzymać „Goworka” jako comiesięczne, regularnie ukazujące się pismo na rynku wydawniczym. (...) Doświadczenie zdobyte przy wydawaniu „Stron Sandomierskich” owocuje dzisiaj nową propozycją edytorską. Zmienia się nie tylko tytuł. Nowa jest formuła, oparta o powołane w tym celu Sandomierskie Stowarzyszenie Regionalne „Goworek”. Dlaczego Sandomierskie? Bo tutaj mieszkamy, pracujemy i funkcjonujemy. Do Sandomierza odnosimy swoje sentymenty, wspomnienia, tęsknoty. W te strony sandomierskie przyjeżdżamy jako turyści, pielgrzymi lub przedsiębiorcy. Bo tutaj od zarania krzyżują się szlaki i kanały polskiej energii twórczej („Goworek” 2004, nr 1, s. 1).

Jak wskazuje przeprowadzona kwerenda numery 1 i 5 liczyły 10 stron, pozostałe zaś 8 stron.

Na ryc. 3. przedstawiono kopię pierwszej strony „Goworka”.

Winięte pisma zaprojektował Zbigniew Warpechowski². Prezentuje ona Katedrę oraz Kościół św. Jakuba. Wydawcą „Goworka” było Sandomierskie Stowarzyszenie Regionalne „Goworek”. Redakcja miała swoją siedzibę

---

² Urodził się 10 października 1938 roku w Płoskach na Wołyniu (ZSRR). W latach 1956–1962 studiował architekturę na Politechnice Krakowskiej, a w latach 1964–1965 przez rok był studentem na Wydziale Form Przemysłowych w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Od 1985 roku jest członkiem Grupy Krakowskiej, a od 1986 roku należy do legendarnej Black Market – międzynarodowej grupy ośmiu performerów, występujących wspólnie dwa razy w roku na różnych kontynentach. Warpechowski wykonał wiele performance’ów w wielu krajach Europy, Azji i Ameryki Północnej. Jego prace malarskie znajdują się w zbiorach najważniejszych muzeów. Jest także autorem scenografii do ośmiu filmów fabularnych, w tym czterech w reżyserii Grzegorza Królikiewicza (m.in. „Na wylot”). Od 1992 roku współpracuje z galerią Zderzak w Krakowie. Mieszka i pracuje w Sandomierzu. W 1997 roku Warpechowski otrzymał Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki za 30-letnią działalność w dziedzinie performance, zaś w roku 2003 nagrodę Sądziaka „za nonkonformizm, bezpretensjonalność i niepowtarzalność, sprzeciw wobec tego, co ulotne, powierzchowne, wyłącznie na sprzedaż”. W 2009 roku został uhonorowany Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (Gorządek, [2015]).

w Sandomierzu przy ul. Mickiewicza 12. Redaktorem naczelnym był Janusz Sobolewski, a w skład redakcji wchodził: Tadeusz Frańczak, Piotr Sobolewski i Zbigniew Warpechowski. Wśród współpracowników znaleźli się: Magdalena Sikorska i Katarzyna Warzecha („Goworek”, 2004, nr 1, s. 9). Redakcja zastrzegła sobie również prawo do skracania i adjustowania tekstów oraz zmiany ich tytułów. „Goworek” był drukowany w Firmie Handlowo-Usługowej „JAP” w Sandomierzu (Tamże). Nakład czasopisma wynosił 500 egz. (Sławiński, 2019b, s. 13).

Ryc. 3. Strona tytułowa pierwszego numeru „Goworka”

Źródło: mat. własne autorki

Periodyk można było otrzymać bezpłatnie w sześciu punktach na terenie Sandomierza („Goworek”, 2004, nr 1, s. 8). Redakcja poinformowała również, że w przyszłości zamierza „kolportować” czasopismo w ważniejszych miejscowościach powiatu sandomierskiego: Klimontowie, Zawichoście, Koprzywnicy,

Dwikożach, Samborcu i Obrazowie” (Tamże). Piotr Sławiński informuje, że „dziennikarze czynili starania o kolportowanie pisma poza Sandomierz. Na łamach periodyku nie ma na ten temat informacji, jednak był kolportowany indywidualnie przez sympatyków pisma” (2019b, s. 13–14).

Cel badawczy

Zadaniem badawczym, jakie sobie postawiono, jest zaprezentowanie zawartości i określenie funkcji pełnionych przez periodyki: „Strony Sandomierskie” oraz „Goworek”. Badania mają charakter pionierski. Nigdy wcześniej tytuły te nie były przedmiotem refleksji naukowej, której wyniki opublikowano w postaci artykułów lub książek. Wśród publikacji o charakterze popularno-naukowym można wskazać teksty Piotra Sławińskiego: „*Strony Sandomierskie 2002–2003. Z dziejów prasy Sandomierza* (2019a, s. 12–13) oraz „*Goworek 2004–2006. Z dziejów prasy Sandomierza* (2019b, s. 13–14).

Najważniejszym źródłem dla autorki niniejszego tekstu była analiza treści powyższych czasopism. Punktem wyjścia dla podjętych rozważań stały się również następujące publikacje: *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego* R. Kowalczyka (2003, s. 517), *Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999* W. Chorążkiego (1999), *Funkcjonowanie i segmentacja rynku prasowego w Polsce* W. Patrzalek (2007), *Publiczność polskiej prasy lokalnej* S. Michalczyka (1990), *Funkcje prasy lokalnej na przykładzie analizy kręgów tematycznych w „Ziemi Kolbuszowskiej”* B. Bogdanowskiej-Olszówki (2002) oraz *Współczesne czasopisma lokalne o tematyce społeczno-politycznej na przykładzie „Gazety bez cenzury”* Anny Pomiankowskiej-Wronki (2016).

Metodą zastosowaną podczas opisu i charakterystyki periodyków jest analiza ich zawartości. Wykorzystano tu: „technikę badawczą służącą obiektywnemu, systematycznemu i ilościowemu opisowi jawnej zawartości komunikatów” (Lisowska-Magdziarz, 2004, s. 13). Należy dodać, że analizie treści, jako metodzie badawczej, przypisuje się ilościowy charakter. Polega ona wówczas na zliczaniu określonych, występujących w badanym materiale elementów lub cech przekazu oraz pomiarze ich nasilenia, bądź też porównywaniu tekstów z pewnym wzorem, a w konsekwencji wyprowadzaniu wniosków na podstawie uchwyconych liczbowo zależności, prawidłowości czy tendencji (Szczepaniak, 2012, s. 85).

Kolejny etap obejmował opracowanie klucza kategoryzacyjnego. Wyodrębnienie kategorii tematycznych, na jakie została posegregowana warstwa treściowa czasopism sprzyjało określeniu ich funkcji.

Wśród metod i technik badawczych, jakimi posilkowano się podczas pisania poniższego tekstu jest też metoda historyczna, której zawdzięczamy przede

wszystkim możliwość porządkowania chronologicznego i tematycznego prasy, osadzenie analizy jej działalności i określenie statusu w konkretnych okolicznościach historycznych i towarzyszących im uwarunkowaniach społecznych, politycznych, ustrojowych, ekonomicznych i kulturalnych.

Kluczowe dla przeprowadzenia badań były założenia zaprezentowane przez Włodzimierza Chorążkiego dotyczące systematyki funkcji prasy lokalnej (Chorążki, 1999, s. 62).

Analizie poddano 20 egzemplarzy czasopism zachowanych w Miejskiej Bibliotece Publicznej przy ul. Parkowej 1 w Sandomierzu (Sławiński, 2019a, s. 12). Należy dodać, że w „Stronach Sandomierskich” ukazały się łącznie 154 teksty. Jak pokazuje analiza Piotra Sławińskiego, na łamach periodyku ukazało się 59 tekstów Krzysztofa Jaroszy (w tym 32 pod pseudonimem TAD, 15 pod pseudonimem JAK, 11 pod pseudonimem ALP), 13 artykułów Andrzeja Sarwy (w tym 5 pod pseudonimem ACA i 1 pod pseudonimem APA), 6 tekstów Tadeusza Frańczaka, po 5 artykułów Piotra Sławińskiego i Piotra Sobolewskiego, 4 artykuły Adama Bidasa (w tym 1 pod pseudonimem ABI), po 3 teksty Magdaleny Sikory i Krzysztofa Burka, po dwa artykuły Elżbiety Sobolewskiej, Macieja Dynkowskiego, Janusza Sobolewskiego, Zbigniewa Warpechowskiego i Wiesława Warzechy. Po jednym tekście zamieściło 16 osób (Sławiński, 2019a, s. 12).

W „Goworku” zaś, jak wskazuje kwerenda Piotra Sławińskiego, najczęściej publikowali³: Janusz Sobolewski – 26 tekstów (w tym 21 jako REDAKTOR i 5 jako DOC); Wiesław Warzecha i Tadeusz Frańczak – po 20 tekstów; Piotr Sobolewski – 10; Artur A. Stanek – 8 (w tym 3 wiersze pod pseudonimami: Arte van der Stonn i Arusi Testona); Józef Ścibor – 7; Andrzej Gach – 5; Malwina Słonina i ZYTA – po 4; Elżbieta Sobolewska, Zbigniew Warpechowski, FRAGATA, MATADOR, PROTAZY i TAD (Krzysztof Jarosz) – po 3; Barbara Warzecha, Agnieszka Frańczak, Anna Nagórna i KBO – po 2 teksty. Po jednym tekście opublikowało 15 autorów (Sławiński, 2019b, s. 13).

Funkcje prasy lokalnej

Analizowane tytuły są pismami lokalnymi. Prasa o tym zasięgu geograficznym pełni rozmaite zadania. W kontekście podjętego badania, warto przyjrzeć się im się bliżej. Typologii funkcji tego środka masowego przekazu dokonało wielu badaczy. Wśród nich można wymienić Ryszarda Kowalczyka, który wskazuje (2003, s. 17):

---

³ Działalność publicystyczną w „Goworku” kontynuowali autorzy „Stron Sandomierskich”.

Funkcje sandomierskiej prasy...

- funkcję informacyjno-kontrolną – dostarczanie wiedzy o środowisku i funkcjonowaniu lokalnych instytucji oraz informacji kształtujących obraz wspólnoty lokalnej;
- funkcję socjalizacyjno-wychowawczą – dostarczanie informacji o charakterze edukacyjnym, kształtowanie postaw członków społeczności;
- funkcję integracyjną – łączenie ze sobą różnych środowisk, np. współtworzenie stowarzyszeń;
- funkcję mobilizacyjną – wpływanie na chęć sprawowania władzy na własnym terenie, kształtowanie demokracji lokalnej;
- funkcję reklamowo-ogłoszeniową – pismo funkcjonuje jako środek promocji dla lokalnych firm i przedsiębiorstw.

Godną uwagi jest też zaproponowana przez Włodzimierza Chorążkiego systematyka funkcji prasy lokalnej (1999, s. 62):

- wszechstronna, bieżąca informacja lokalna;
- kontrola władz lokalnych;
- promowanie inicjatyw lokalnych;
- pełnienie funkcji „trybuny społeczności lokalnej”;
- integracja środowiska lokalnego;
- kształtowanie lokalnej opinii społecznej;
- wspieranie kultury lokalnej;
- promowanie „małej ojczyzny”;
- funkcja ogłoszeniowo-reklamowa;
- funkcja rozrywkowa.

W. Chorążki podkreśla, że „wymienione funkcje są wypadkową planów i oczekiwań najważniejszych podmiotów lokalnych” (Chorążki, 1999, s. 62), do których zalicza:

- odbiorców;
- właścicieli mediów lokalnych;
- nadawców lub wydawców lokalnego biznesu, czyli potencjalnych reklamodawców;
- nadrzędne ośrodki decyzyjne (władze wojewódzkie, hierarchia Kościołów i związki wyznaniowe), jak i władze lokalne;
- zespół redakcyjny.

Badacz zaznaczył też, że: „rozmijanie się poszczególnych typów mediów (różniących się formą własności) z funkcjami zakładanymi a spełnianymi

w rzeczywistości jest główną przyczyną ich trwałego rozwarstwienia. Łatwo wyróżnić dwa, trzy często antagonistyczne nurty” (Tamże):

- media samorządowe;
- niezależne media wolnorynkowe (komercyjne);
- media lokalnych oddziałów partii politycznych lub związków zawodowych.

Pozostałe typy mediów są bardziej „neutralne”, jeśli uwzględnimy pełnione funkcje i przekazywane treści. Zaliczamy do nich:

- media tzw. III sektora: m.in. stowarzyszenia miłośników (przyjaciół) miasta lub ziemi, organizacje mniejszości narodowych;
- media terenowych struktur kościelnych (diecezji, parafii, zgromadzeń zakonnych);
- media zakładowe.

M. Jachimowski podaje zaś trzy funkcje mediów lokalnych: funkcję intencjonalną, mówiąc o zamiarze komunikacyjnym; funkcję nadaną, która jest podstawą analizy treści i formy, oraz funkcję pełnioną, związaną z rzeczywistym efektem komunikacji (Szynol, 2012, s. 110).

Użyteczna w badaniach nad mediami lokalnymi jest propozycja przygotowana przez komisję pod kierunkiem S. MacBride’a w 1980 roku. Typologia obejmuje osiem funkcji komunikowania. Są to funkcje: informowania, socjalizacji, kształtowania motywacji, umożliwiania społecznych debat i dyskusji, edukacji, rozwoju kultury, dostarczania rozrywki i integracji (Patrzalek, 2007, s. 145).

Z kolei W. Patrzalek wśród funkcji wymienia: informacyjno-poznawczą, kulturotwórczo-behawioralną, socjalizacyjną i resocjalizacyjną, hobbystyczną oraz rozrywkową (Tamże, s. 146).

S. Michalczyk proponuje zaś podział funkcji prasy lokalnej na cztery typy (1990, s. 46):

- 1) funkcje normatywno demokratyczne i społeczne;
- 2) funkcje orientujące oraz realizujące potrzeby informacyjne i komunikacyjne;
- 3) funkcje makro- i mikroekonomiczne (medium jako przedsiębiorstwo);
- 4) funkcje specyficzno-zawodowe (medium jako miejsce pracy dziennikarzy).

Autor powyższego podziału rozróżnia też: funkcje idealne – wypełniane w interesie społecznym jako zadania publiczne oraz funkcje realne, które są realizacją interesów indywidualnych czy partykularnych nadawcy (Tamże, s. 47).

Jak na tle wymienionych zadań prasy lokalnej kształtują się funkcje wybranych do analizy periodyków?

Funkcje „Stron Sandomierskich” oraz „Goworka”

W celu opisu funkcji wybranych magazynów kulturalnych pod uwagę wzięto podział zaproponowany przez Włodzimierza Chorążkiego, który wyróżnił następujące funkcje prasy lokalnej (Chorążki, 1999, s. 62):

Wszechstronna, bieżąca informacja lokalna

Jak wykazała analiza „Stron Sandomierskich” i „Goworka” funkcja informacyjna jest nadrzędną, którą starały się wypełniać obie redakcje. Ich celem było powiadamianie przede wszystkim o wydarzeniach dotyczących życia miasta, wydarzeniach kulturalnych, prezentowanie najważniejszych zjawisk i tendencji w tym zakresie. Służą temu rozmaite rubryki oraz artykuły. Wśród przykładów publikacji dotyczących życia miasta możemy wyróżnić: *Jest po czym jeździć*, JAK („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 3).

Autor informuje o nowym dojeździe do giełdy od strony węzła „Kraków”, który miał zostać oddany do użytku na początku grudnia 2002 roku. Ponadto w „Stronach Sandomierskich” zamieszczono w tekście *Ingres na video* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 9) informację, że mieszkańcy miasta mogą zakupić kasety, na której uwieczniono przebieg uroczystości święceń biskupich bpa Andrzeja Dziągi („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 9): „Na kasecie można zobaczyć procesję z kościoła św. Michała przez ulicę Opatowską i Rynek Starego Miasta do katedry sandomierskiej” („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 9). W „Goworku” przykładem jest rubryka *Niedzielne msze w świątyniach sandomierskich* („Goworek”, 2004, nr 3, s. 3). W periodyku na stronie 9. publikowano też informacje dotyczące życia miasta. W numerze 8. można było znaleźć *Program obchodów 25-lecia „Solidarności”* („Goworek”, 2004, nr 3, s. 3), które odbyły się 10 września 2005 roku.

Wśród przykładów artykułów zamieszczanych w obu pismach można wskazać publikacje powiadamiające o minionych lub zbliżających się wydarzeniach kulturalnych. W „Stronach Sandomierskich” informacje tego typu podawano na stronie 9., w „Informatorze kulturalnym”. Dotyczyły one wystaw w sandomierskich muzeach i galeriach. Ponadto o wydarzeniach kulturalnych w Królewskim Mieście można było dowiedzieć się dzięki artykułom poświęconym poszczególnym wydarzeniom. Za przykład może posłużyć tekst *Na chwale niebios* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5). Autor poinformował czytelników o wystawie fotograficznej w Muzeum Historii Polskiego Ruchu

Ludowego w Sandomierzu, podczas której odwiedzający oglądali kapliczki, przydrożne figurki i krzyże: „Powstały one w intencji dziękczynienia, pokutnej, błagalnej lub dla upamiętnienia tragicznych zdarzeń naszej Ojczyzny” („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5).

Drugim przykładem jest tekst zatytułowany *Matejko – kolekcjoner* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5). Z okazji 100-lecia Muzeum Diecezjalnego w Sandomierzu pokazano rekwizyty Jana Matejki:

Podziwiać możemy dawne zegary, lichtarze, biżuterię, elementy szlacheckich strojów kontuszowych, puchary, kufle (...) kolekcja powstawała przez 30 lat i liczy ponad 1,5 tys. eksponatów. Modele te wykorzystywał do swoich kompozycji malarskich. Jan Matejko ofiarował swoje zbiory społeczeństwu („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5).

Trzeba jednak podkreślić, że w przypadku wydarzeń kulturalnych redakcja „Stron Sandomierskich” ze względu na ograniczenie aktualności skupiała się na omawianiu wydarzeń minionych.

W „Goworku” nie odnotowuje się rubryk, które zawierały informacje dotyczące życia kulturalnego miasta. W piśmie kładziono nacisk na problemy społeczne i tym zagadnieniom redakcja poświęcała swoją uwagę.

Przeprowadzona analiza wykazuje, że redakcje starały się dostarczać odbiorcom wiadomości dotyczących życia lokalnej społeczności oraz prezentować najważniejsze zjawiska i tendencje z zakresu miejscowej rzeczywistości. Poprzez takie działania pisma stały się kroniką miasta i źródłem informacji także dla osób, które wyjechały z Sandomierza.

Kontrola władz lokalnych

Jest ona jedną z kluczowych ról mediów o tym zasięgu geograficznym, zwłaszcza w aspekcie postrzegania ich jako niezależnych, wiarygodnych źródeł informacji. Jak zaznacza Bernadeta Bogdanowska-Olszówka:

Dziennikarstwo sublokalne należy do najtrudniejszych rodzajów tego zawodu. Otóż czytelnik takiej gazety może każdorazowo naocznie sprawdzić wiarygodność wypowiedzi prasowej. Stąd w tym dziennikarstwie istnieje duża odpowiedzialność za prawdziwość informacji. Istotę prasy sublokanej najlepiej oddaje twierdzenie, że: „Małe miasteczko to taka społeczność, w której wszyscy o wszystkim wiedzą wszystko, ale jednak kupują gazetę lokalną, żeby się dowiedzieć, co z tego ktoś odważył się napisać” (2002, s. 32).

A. Szynol podkreśla jednak, że: „prasa samorządowa nie może pełnić funkcji kontrolnej wobec władzy, gdyż jest jej organem. Nie można więc oczekiwać, że wydawca będzie odgrywał jednocześnie rolę cenzora i krytyka własnych

działań” (2012, s. 114). Funkcja kontrolna władz administracyjnych przez miejscową społeczność jest najtrudniej przestrzegana. Jest to spowodowane zależnością wydawców, redaktorów od władz samorządowych, które często finansują drukowanie prasy.

Należy podkreślić, że wszystkie media lokalne podlegają cenzurze środowiskowej. Trzeba wiele odwagi, by przedstawić niewygodne fakty. Ponadto, lokalne środki przekazu (w tym wypadku prasa) stanowią również instrument kontroli, ponieważ w swoim przekazie nagradzają za właściwe relacje jednostki ze środowiskiem oraz karzą za przyjmowanie postaw uznanych za niewłaściwe.

Przeprowadzona analiza obydwu magazynów wskazuje, że w „Stronach Sandomierskich” można było znaleźć artykuły, w których redakcja wyrażała sprzeciw wobec polityki lokalnej władzy. Za przykład może posłużyć publikacja *Lepsi czy gorsi* ACA („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 3), w której autor zaznacza, że:

Mieszkańcy ulicy Kruczej w Sandomierzu czują się obywatelami drugiej kategorii i tak będąc traktowani postanowili, o ile w końcu władze miejskie nie wybudują dla nich nawierzchni, zaprzestać płacenia podatków, czyli finansować pensji burmistrzowi i diet radnym oraz zawiązać komitet, w ramach którego zaczną wszelkimi dostępnymi środkami dopominać się o swoje prawa. – Dość już mamy wykorzystywania naszych pieniędzy na rzecz tych, którzy mieszkają w lepszych dzielnicach. Za cara, gdy Magistrat traktował przedmieścia jak piąte koło u wozu ich mieszkańcy zwrócili się do rządu o odłączenie od Sandomierza i przyłączenie do najbliższych gmin. I tak się stało (Tamże).

Artykułem, który może zostać uznany za zarzut postawiony władzy jest *Zaniedbany Wąwóz* ACA (Tamże). Autor wyraża dezaprobatę, że: „Dla władzy najważniejszy jest Rynek, a co poza nim nie jest istotne (...). Wąwóz jest zaniedbany, zaśmiecony, kiedyś sprząтали go uczniowie ze SP nr 1, teraz młodzież tego nie robi” (Tamże).

Redakcja „Goworka” nie stawiała ostrych zarzutów władzy, ale wyrażała troskę dotyczącą wyglądu i warunków życia w Sandomierzu. Egzemplifikacją tej tezy może być artykuł Piotra Sobolewskiego zamieszczony w „Goworku” pt. *O sandomierskim szpitalu* („Goworek”, 2004, nr 1, s. 7) dotyczący wpływu reformy zdrowia ministra Marka Łapińskiego na placówkę: „Sytuacja sandomierskiego szpitala jest bardzo trudna. Zadłużenie placówki sięga grubo powyżej 20 mln złotych, nieregularnie wypłacane są pensje pracowników, występują trudności w utrzymaniu płynności finansowej” (Tamże).

Drugim przykładem jest artykuł DOC *Kłopotliwa budowa*: „Mieszkańców osiedla wojskowego przy ul. Mickiewicza od dłuższego czasu bulwersuje sprawa planowanej budowy pawilonu handlowo-usługowego w miejscu dotychczasowego skwerku osiedlowego. (...) Mieszkańcy żyją w ciągłej

niepewności, czy ich skwer zostanie zastąpiony uciążliwą budową” („Goworek”, 2004, nr 1, s. 9).

Przeprowadzona analiza pozwala wysnuć wniosek, że funkcję kontrolną pełnioną przez obie redakcje można rozpatrywać w dwojakim zakresie. Rozumiana wąsko, oznaczała monitorowanie działalności sandomierskiej władzy samorządowej. W ujęciu szerokim, obejmowała wszystkie działania zmierzające do wykrywania i nagłaśniania rozmaitych nieprawidłowości z zakresu lokalnego życia społecznego.

Promowanie inicjatyw lokalnych

Funkcja ta ma na celu wspieranie i nagłaśnianie zadań realizowanych na rzecz społeczności lokalnej. Inicjatywa lokalna dotyczy zadań publicznych, które dany samorząd ma do realizacji. W obszarze zadań publicznych można wyróżnić: działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, działalność charytatywną, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji, działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, kulturę i sztukę, ochronę dóbr kultury, promocję i organizację wolontariatu, turystykę, krajoznawstwo, ekologię, porządek i bezpieczeństwo publiczne (Waszak, [b.d.], s. nlb.).

Wśród artykułów traktujących o działaniach publicznych na rzecz społeczeństwa można wyróżnić na przykład: *Przyszłość Sandomierza w zjednoczonej Europie* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 4). Dotyczy on akcji informacyjnej, w ramach której miały odbywać się pikniki, wycieczki po Sandomierzu. Działania finansowane były przez UE. Akcja adresowana była do szkół średnich oraz ogrodników, sadowników i rolników. Kolejnym działaniem tym razem na rzecz zdrowego odżywiania, o których była mowa w „Goworku”, był *Dzień jabłka* („Goworek”, 2004, nr 1, s. 8). Inicjatywa ta została przygotowana przez Szkołę Podstawową nr 3 w Sandomierzu.

Należy podkreślić, że organizowanie imprez lokalnych i warsztatów to krok do sukcesu w budowaniu wizerunku miasta. Tego typu uroczystości dają mieszkańcom nie tylko szansę na poszerzenie wiedzy z zakresu spuścizny kulturowej regionu, ale też usprawniają proces integracji miejscowej ludności.

Wśród inicjatyw lokalnych o charakterze charytatywnym, o których pisano na łamach „Stron Sandomierskich” były: *Darowane woluminy TAD* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 2). W publikacji autor informuje, że Miejska Biblioteka Publiczna oraz Dom Pomocy Społecznej w Sandomierzu otrzymały 100 książek jako dar od czytelników. Ponadto z artykułu *Pięciolecie Piłickiej* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 4) dowiadujemy się o obchodach

pięciolecia niezależnego operatora telekomunikacyjnego, który oprócz działalności gospodarczej udziela się także charytatywnie na rzecz środowiska lokalnego.

Wśród inicjatyw lokalnych wartych odnotowania znalazła się też działalność redakcji „Zeszytów Sandomierskich”. Autor w rubryce „Do przeczytania” („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 8) w tekście *Studia Sandomierskie* powiadamia o biuletynie wydawanym w Sandomierzu przez Towarzystwo Naukowe Sandomierskie. Organizacja skupia naukowców z Sandomierza oraz największych ośrodków akademickich kraju. Zeszyty ukazują się od 1994 roku.

Bardzo ważną inicjatywą lokalną jest konkurs „Sandomierzanin Roku”. Organizowany jest on przez redakcję pisma „Sandomierzanin”. Redakcja współpracuje z Klubem Miłośników Sandomierza i Kapitułą Tytułu „Sandomierzanina Roku” w organizacji tej akcji. Pierwsza wzmianka na temat konkursu pojawiła się w listopadzie 2001 roku („Sandomierzanin”, 2001, nr 4). W „Stronach Sandomierskich” konkurs został uznany przez redakcję za bardzo istotną inicjatywę lokalną. Pretendentów do tytułu mogą zgłaszać (od początku istnienia konkursu do dziś) osoby prywatne, organizacje, stowarzyszenia podając uzasadnienie wyboru kandydatury. Redakcja corocznie w grudniu i styczniu dołącza do „Sandomierzanina” kartę do głosowania na sandomierzanina roku („Sandomierzanin”, 2005, nr 4). Wypełnione karty należy składać listownie lub osobiście do Miejskiej Biblioteki Publicznej przy ul. Parkowej 1 w Sandomierzu. Równoległe z tytułem „Sandomierzanin Roku” przyznawany jest tytuł „Nadzieja Sandomierza”. Do wyborów staje młodzież szkół średnich oraz absolwenci, dla których bieżący rok jest pierwszym rokiem akademickim. Kandydatami do tytułu są uczniowie odznaczający się na polu naukowym, w sporcie, działalności kulturalnej, czy w formach działalności społecznej, mogący być dla swoich rówieśników wzorem do naśladowania. Kandydatury zgłaszają szkoły, stowarzyszenia i kluby sportowe.

Obydwa tytuły przyznaje Kapituła w tajnym głosowaniu. Aktualnie wchodzi w jej skład 24 osoby i 19 dotychczasowych laureatów tego tytułu („Sandomierzanin”, 2019, nr 11, s. 3).

Ogłoszenie wyników odbywa się corocznie od 2014 roku na uroczystej gali w Zamku Królewskim na przełomie lutego i marca. Nagrodą jest statuetka wykonana przez cenionego w Sandomierzu artystę plastyka – Cezarego Łutowicza, mistrza biżuterii krzemiennej. W 2003 roku statuetkę otrzymała Maria Bęc (członek Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Lekarskiego w Warszawie, prezes Towarzystwa Naukowego Sandomierskiego). Tytuł „Nadzieja Sandomierza” przypadł zaś Piotrowi Kasprzykowi – uczniowi IV klasy Liceum Technicznego w Zespole Szkół Spożywczych, rycerzowi Chorągwi Rycerstwa Ziemi Sandomierskiej i animatorowi kultury szkolnej za wybitne osiągnięcia

w nauce i pracy społecznej oraz za udział w olimpiadach ogólnopolskich. O nagrodzonych można było przeczytać w tekście *Zastużyli dla miasta* TAD („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 2, s. 1).

W tym miejscu należy podkreślić, że każdy przejaw aktywności twórczej w środowisku lokalnym powinien być powodem do dumy jego mieszkańców, gdyż oznacza, że dana przestrzeń (w różnych aspektach) nieustannie się rozwija. Anna Pomiankowska-Wronka zauważa, że: „Nawet niewielkie inicjatywy dają szansę mieszkańcom na uczestnictwo w procesie kultury, stanowiąc przy tym bodziec dla rozwoju środowiska” (2016, s. 94). Integracja wewnątrzgrupowa może dokonywać się tylko wtedy, gdy wokół spraw ważnych dla społeczności lokalnej uda się zmobilizować i zaktywizować jak najliczniejszą grupę jej członków.

Adam Szynol zwraca też uwagę, że:

Istotnym czynnikiem jest też tu poziom profesjonalizmu dziennikarzy i wychulenie na sprawy społeczności lokalnej. Z jednej strony dziennikarze muszą dostrzegać problemy mieszkańców, z drugiej dotrzeć z własnymi propozycjami do odbiorców, co czasem wiąże się z darem przekonywania do włączenia się w działalność na rzecz danej społeczności lub jej części. Taka aktywizacja, mobilizacja nie zawsze należy do najłatwiejszych zadań (2012, s. 15).

Trzeba też podkreślić, że w obrębie tej funkcji mieści się budowanie poczucia solidarności członków lokalnej społeczności wobec problemów zarówno miejscowych, jak i zewnętrznych, czyli spoza obszaru lokalnego.

Nie można zapomnieć o wzbudzaniu zainteresowania tym, co dzieje się w bliskim otoczeniu oraz tworzeniu więzi i zażyłości. Dzięki pobudzaniu aktywności i zachęcaniu do inicjatywności odbiorcy mają szansę na rozwijanie umiejętności ukierunkowanej na wypełnianie obowiązków obywatelskich. Inicjowanie współpracy między mieszkańcami sprawia, że społeczeństwo jest scalone i ma większe poczucie przynależności. Jedno jest pewne – prasa lokalna wychowuje społeczeństwo w duchu aktywności i rozwoju intelektualno-emojonalnego, nie pozwala na zastój i stagnację (Kowalczyk, 2003, s. 50).

Pełnienie funkcji „trybuny społeczności lokalnej”

W przypadku obu pism możemy powiedzieć, że pełnią one rolę trybuny, platformy wymiany poglądów. Jako przykład służy rubryka „Czytelnicy piszą” w „Stronach Sandomierskich”, w których np. lekarz medycyny, Dariusz Kwapiński, kierownik NZOZ „GMR” GOŹLICE poinformował, że 15.02.2003 w ramach białej soboty odbyły się konsultacje mieszkańców Klimontowa ze specjalistami w ramach współpracy z firmami farmaceutycznymi („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 3/4, s. 2). Jak podkreślił lekarz: „Uważamy, że

współpraca lekarzy rodzinnych i przedstawicieli firm farmaceutycznych sponsorujących wizyty specjalistów w »terenie« służyć ułatwieniu dostępu pacjentów do specjalistów i podnoszą poziom edukacji medycznej naszych pacjentów” (Tamże).

W „Goworku” zaś w rubryce „Czytelnicy piszą”, w której znajdują się *Wspomnienia, wspomnienia* („Goworek”, „Czytelnicy piszą”, 2004, nr 1, s. 6) odnajdujemy między innymi tekst Krzysztofa Sadowskiego. Autor opowiedział o emocjach towarzyszących mu w trakcie odwiedzin Królewskiego Miasta:

Ilećroć przyjeżdżam do Sandomierza, do kochanej mamy na Opatowską, zawsze natrętnie nasuwają się wspomnienia z dawnych lat. Kamienica przy ulicy Basztowej (dziś Żydowska), gdzie mieszkaliśmy to był istny konglomerat charakterów ludzkich. (...) Mimo tak dużego zagęszczenia nie pamiętam, aby dochodziło do jakiś scysji międzysąsiedzkich, wręcz przeciwnie, mimo braku wygod zapamiętałem życzliwość, zgodność i przyjazność mieszkających tam ludzi. (...) Szkoła średnia i wyjazd z ukochanego miasta za pracą i mieszkaniem, lecz z racji bliskości zamieszkania częste przyjazdy, wspaniały widok z mostu na skarpe i wszechobecne wspomnienia, wspomnienia („Strony Sandomierskie”, 2004, nr 1, s. 6).

Wyżej wymienione rubryki, które stanowiły trybunę społeczności lokalnej miały na celu dzielenie się czytelników różnymi aspektami związanymi z życiem w powiecie sandomierskim. Na łamach pisma omawiano ważne kwestie dotyczące życia społeczności lokalnej. Trzeba tu podkreślić, że dziennikarstwo lokalne różni się od innych typów dziennikarstwa – piszący teksty do prasy lokalnej nie zawsze są dziennikarzami, a przedstawicielami innych profesji. Dzięki swojej wiedzy, którą dzielą się z czytelnikami mogą stać się autorytetami, ekspertami w danej kwestii. Nierzadko udzielają porad w różnych sferach życia codziennego. Wprowadzają czytelnika nie tylko w tematykę społeczną, polityczną czy gospodarczą. Pomagają również w rozwiązywaniu problemów dnia codziennego, które związane są np. z ochroną zdrowia mieszkańców.

Kształtowanie lokalnej opinii społecznej

Zadanie to jest realizowane w praktyce w trzech wymiarach: poprzez prezentowanie w mediach lokalnych rozmaitych opinii dotyczących miejscowej rzeczywistości społecznej, poprzez stymulowanie odbiorców do wypracowania własnego stanowiska odnośnie do poszczególnych problemów oraz poprzez stworzenie im forum dla wyrażania swoich poglądów, przez co odbiorcy stają się pełnowartościowymi uczestnikami dialogu publicznego.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że nie sposób oddzielić prasy lokalnej od przestrzeni politycznej, ponieważ wkład mediów w życie społeczności nie

ogranicza się jedynie do przekazywania informacji. Media są inicjatorem w procesie prowadzenia dyskursu. Choć dyskurs jest prowadzony wielotorowo, nie omija w swoim działaniu sfery politycznej. Prasa lokalna stanowi źródło wiadomości nie tylko dla społeczności, ale także dla samorządu lokalnego, który ma szansę skorygować wszelkiego rodzaju niedociągnięcia i modyfikować działania tak, by sprzyjać rozwojowi społeczności lokalnej.

W periodykach pojawiały się publikacje traktujące o polityce. Przykładem jest tekst *Wybory za nami i co dalej* Piotra Sobolewskiego („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 3), w którym autor wypowiadał się o znaczeniu wyborów samorządowych. W „Goworku” zaś, w tekście *Magia sondaży* („Goworek”, 2004, nr 1, s. 3), można znaleźć rozważania dotyczące ówczesnej sceny politycznej oraz *Wywiad z Grzegorzem Walendziakiem* – kandydatem do Sejmu z listy PO („Goworek”, 2005, nr 6, s. 4).

Jak podkreśla Piotr Sławiński:

Na łamach „Stron Sandomierskich” i „Goworka” można prześledzić aktywność polityczną sandomierskiej prawicy. Była ona związana z powstałym w 1993 roku w Częstochowie stowarzyszeniem Liga Krajowa. W Sandomierzu 22 czerwca 2001 roku powołano oddział Ligi Krajowej – Ligę Miejską, która przyczyniła się do powstania Sandomierskiego Porozumienia Prawicy. Program SPP czyli walka o jednomandatowe okręgi wyborcze znalazła swoje odbicie w publikacjach Jerzego Gieysztora. Jak również w trosce o samorząd lokalny i mieszkańców – artykuły Tadeusza Frańczaka, FRA, FRAGATA („Sandomierzanin”, 2019, nr 7–8, s. 13).

Należy też dodać, że w 15. numerze „Goworka” opublikowano listę kandydatów startujących w wyborach samorządowych do Rady Miasta Sandomierza i powiatu sandomierskiego w 2006 roku z listy Sandomierskiego Porozumienia Prawicy. Natomiast w ostatnim 16 numerze „Goworka” zamieszczono wykaz radnych Rady Miasta i Rady Powiatu Sandomierskiego, którzy wygrali wybory z tego ugrupowania.

Rozważania natury politycznej zamieszczane w opisywanych czasopismach lokalnych mają znaczącą wartość użyteczną. Pomagają mieszkańcom w poznaniu mechanizmów politycznych, gospodarczych i społecznych. Komentowanie spraw bieżących sprawia, że czytelnicy mogą wyrobić sobie zdanie na każdy temat, a w przyszłości dzielić się głoszonymi przez siebie poglądami. Nieoceniona jest również pomoc prasy w kształtowaniu opinii podczas wyborów samorządowych – prasa lokalna przybliży sylwetki polityków, przybliży ich działania i dokonania. Sprzyja to również przedwyborczym dyskusjom. Wprowadzenie czytelnika w świat polityki lokalnej ma niebagatelny wpływ na decyzje mieszkańców.

Choć prasa lokalna potrafi zbliżyć ludzi, niejednokrotnie ma charakter różnicujący – w zależności od głoszonych poglądów. Jako ilustrację tej tezy można wskazać artykuł *Spacerkiem po mieście* Zbigniewa Waprechowskiego („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 8 (9), s. 8). Publikacja spotkała się z ambiwalentnym odbiorem społeczności lokalnej. Autor w swoim artykule odniósł się do architektury Sandomierza, starając się poprzez zawarte w tekście przesłanki wpłynąć na opinię mieszkańców Królewskiego Miasta o estetyce zabudowań:

Ambicją władz lokalnych, a także drobnych przedsiębiorców jest, aby wykorzystać architektoniczne walory budowlane ostatnich lat, wystawiając temu miastu jak najlepsze świadectwo. (...) Wydaje się, że większość ludzi, w tym również zarządzający tym miastem, nie ma pojęcia o tym, do czego służy architekt. Każdy przecież ma swoje upodobania i wie, co jest ‘ładne’ (Tamże).

Jak dalej dodaje:

Dlatego też uważam, że jedną z najpilniejszych potrzeb Sandomierza, jest zatrudnienie jak najlepszego architekta, zatrudnionego na drodze konkursu, wyposażenie go w niezbędne pełnomocnictwa, a nawet „władzę” i odpowiedzialność osobistą, aby nie pokusił się o „przymykanie oczu” i puszczanie samowoli budowlanej w zamian za łapówki. Dopiero rajcy tego miasta staną się godni tego, co odziedziczyli po wiekach minionych (Tamże).

Czytanie prasy lokalnej, oferującej wiadomości pochodzące i dotyczące najbliższego otoczenia jest dla współczesnego człowieka, żyjącego w nowoczesnym społeczeństwie masowym, jedną z podstawowych potrzeb życiowych. Prasa ta, podobnie jak regionalna czy ogólnokrajowa, jest ważnym środkiem edukacji i orientacji jednostki w skomplikowanej rzeczywistości, a także źródłem, dzięki któremu kształtuje się lokalną opinię. Tytuły lokalne powinny też być „trybuną społeczności lokalnej” oraz miejscem, w którym odbywa się kształtowanie lokalnej opinii społecznej, ponadto przestrzenią, w której tworzy się sprzyjające warunki dla procesu integracji miejscowej ludności, gdzie powstają i zacieśnianie się więzi między jednostkami i grupami.

Promowanie „małej ojczyzny”

Promowanie „małej ojczyzny” odbywało się w omawianych pismach na kilku płaszczyznach. Celem autorów było m.in. ożywienie pamięci, pogłębienie wiedzy o historycznych wydarzeniach wśród społeczności lokalnej. Za przykład może posłużyć tekst „*Odwach“ dla Turystów* TAD („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 1, s. 2), w którym autor informuje, że obecna siedziba PTTK przy ul. Rynek 12 w XIX wieku była posterunkiem żandarmerii. W „Goworku” zaś Barbara Warzecha w *Ziemia sandomierska i jej tradycje gospodarcze na podstawie*

historii osad fabrycznych i przemysłowych w Nietulisku („Goworek”, 2004, nr 1, s. 4–5) przybliżyła czytelnikom obyczaj powiatu sandomierskiego⁴.

Pobudzaniu do poznawania swojego „regionalnego” dziedzictwa narodowego sprzyjały publikacje, w których mowa była o sandomierskiej architekturze. Wśród tekstów można wskazać *Czar średniowiecznych piwnic* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 2), gdzie mowa była o trasie podziemnej, która stanowi ważną atrakcję dla turystów. Czytając *Pracownie na strychu* TAD (Tamże), dowiadujemy się, że: „zamkowe strychy zamieniono na pracownie, biblioteki, pomieszczenia magazynowe” (Tamże). Jak podkreśla Anna Pomiankowska-Wronka pojawia się tu ważny aspekt, który „można identyfikować ze zjawiskiem tzw. krajobrazu rodzimego – widok okolicy budzi u mieszkańców pozytywne emocje i w ich oczach kojarzy się z pięknem i niepowtarzalnością, nawet w obliczu przekształceń” (2016, s. 83).

Promowaniu „małej ojczyzny” sprzyjały też teksty dotyczące działalności sandomierskich placówek. Jako przykład można podać artykuł Wiesława Warzechy pt. *Studium Generale Sandomiriense*⁵, w którym dzieli się z odbiorcami informacjami o pierwszym dziesięcioleciu działalności uczelni przypadającym na lata 1995–2005 i perspektywach rozwoju placówki. Autor podkreślił, że: „Nadchodzi czas, aby poprzeczkę podnieść jeszcze wyżej” („Goworek”, 2005, nr 6, s. 4).

Do promocji lokalnej kultury przyczyniły się za to teksty dziennikarskie prezentujące wybitne osobowości związane z Sandomierzem. Tezę tę obrazuje tekst pt. *Jubileusz Marii Cybulskiej* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 8). 10 grudnia świętowano 90-lecie urodzin, byli nawet goście z Kanady i Luksemburga⁶.

Funkcji tej sprzyjało też przypominanie sylwetek sandomierzan, którzy odeszli. Za przykład posłużyć może tekst zamieszczony w „Goworku” pt. *Goworek mąż stanu z czasów Księstwa Sandomierskiego* („Goworek”, 2004, nr 1, s. 2), który miał na celu przybliżyć tytułową postać i jej zasługi⁷. Godny uwagi jest też artykuł Piotra Sławińskiego pt. *Zapomniany bohater Popiołów* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5). Na cmentarzu w Sandomierzu znajduje się

---

⁴ W tekście jest zapowiedź kontynuacji tematu w kolejnym wydaniu pisma: B. Warzecha, *Ziemia sandomierska i jej tradycje gospodarcze na podstawie historii osad fabrycznych i przemysłowych w Nietulisku*.

⁵ Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu *Studium Generale Sandomiriense* powstała w 1995 roku.

⁶ M. Cybulska – reżyser, instruktor w powojennych amatorskich sandomierskich teatrach, działaczka społeczna, pisarka, autorka książki *Znad Niemna nad Wisłę* (1998).

⁷ Goworek (1166–1227) był wojewodą sandomierskim i kasztelanem krakowskim.

najstarszy z zachowanych nagrobków sandomierskich nauczycieli – prof. Wincentego Szczepańskiego, o którym w *Popiołach* wspomina Stefan Żeromski.

Celem publikowania tekstów prezentujących sylwetki żyjących i nieżyjących wybitnych osobistości było ożywienie pamięci, pogłębienie wiedzy o historycznych wydarzeniach wśród społeczności lokalnej i pobudzenie do poznawania swojego „regionalnego” dziedzictwa narodowego.

Kultura i rekreacja to dziedziny będące spoiwem wrażeń estetycznych. Materia estetyczna wytwarza w jednostce wrażliwość, szczególnie istotną w kontaktach interpersonalnych.

Promowaniu lokalnej kultury miały sprzyjać też publikacje dotyczące rozmaitych wydarzeń w Sandomierzu. W tekście *Wiersze angielskie po polsku* („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 8) mowa jest o ogólnopolskim konkursie translatorskim poezji Philipa Arthura Larwina w Muzeum Okręgowym w Sandomierzu. To konkurs dla osób znających język angielski, mający na celu przekład tekstu poety na język polski.

Powieść piórem pisana („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 5) prezentuje zaś wystawę mającą miejsce od 10 do 15 grudnia 2002 roku na Zamku Królewskim w Sandomierzu. W trakcie trwania ekspozycji można było zobaczyć, poza projekcją filmową związaną z wystawą, rękopis powieści *Nad Niemnem* Elizy Orzeszkowej. Ekspонат wypożyczono z Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Promowaniu lokalnej ojczyzny miały sprzyjać również artykuły dotyczące innych dziedzin życia, np. kulinariów. W 2. numerze „Goworka” można odnaleźć tekst *Sandomierskie przekąski* („Goworek”, 2004, nr 1, s. 8) przybliżający regionalną kuchnię.

Wspieranie kultury lokalnej

Ta funkcja, zaproponowana przez Włodzimierza Chorążkiego, a odnosząca się do prasy lokalnej, wyraża się w trosce o rozwój lokalnej tożsamości, popieranie działalności lokalnych instytucji kulturalnych oraz lokalnych twórców i ich promowanie. W analizowanych pismach można zauważyć, że redakcje chętnie wspierały lokalnych poetów poprzez publikowanie ich wierszy. W „Stronach Sandomierskich”⁸ („Sandomierzanie” 2019, nr 5, s. 13) jako przykład można podać między innymi tekst *Wyznania* i *Sandomierską jesień* Wojciecha Kani („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 6, s. 3), zaś w „Goworku”⁹

---

⁸ W „Stronach Sandomierskich” zamieszczono utwory poetyckie 5 autorów: Barbary Gładysz, Agnieszki Frańczak, Ewy Karasiak, Wojciecha Kani i Tomasza Tomaszewskiego (Sławiński, 2019a, s. 12).

⁹ W „Goworku” zamieszczono wiersze 8 autorów: Tadeusza Frańczaka (2), Andrzeja Gacha (6), Wojciecha Targowskiego „VIS” (1), Magnolii (2), Wiesława Jurka (5), Nadji (4), Marii

(„Sandomierzanin”, 2019, nr 7–8, s. 13) – wiersz *Naiwne* Nadji („Goworek”, 2005, nr 7, s. 3) oraz wiersze *Solidarność* Marii Prochowskiej-Frańczak („Goworek”, 2005, nr 7, s. 3) i *Sierpień 80* Anny Misieczyńskiej („Goworek”, 2005, nr 7, s. 3), a także *Wigilia 1981* Marii Prochowskiej-Frańczak („Goworek”, 2005, nr 10, s. 5) i *13 grudnia 1981* tej samej autorki („Goworek”, 2005, nr 10, s. 10). Warto też dodać, że redakcja zamieszczała na łamach swojego pisma także wiersze młodych poetów, np. *Słowa jak anioły* Igi Sadaj z 1 klasy „G” Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego („Goworek”, 2004, nr 1, s. 8).

Prezentowanie osiągnięć miejscowych artystów jest wyrazem upowszechniania kultury. Propagowanie działań kulturalnych i inicjowanie postaw prospołecznych służyło wzbogacaniu środowiska lokalnego.

Funkcja ogłoszeniowo-reklamowa

W obydwu pismach odnotowuje się reklamy. Redakcje zapewniały możliwość zamieszczania komunikatów przez podmioty lokalnego życia publicznego, takie jak miejscowe przedsiębiorstwa. Dotyczyły one rozmaitych usług i reklamowały produkty. Umieszczane były z reguły na ostatnich stronach periodyków, czyli na stronie 7 lub 9 (w dłuższych wydaniach).

Należy podkreślić, że ogłoszenia te były ważnym źródłem dochodów obu redakcji. A ich użyteczność związana była z dostarczaniem informacji o kupnie i sprzedaży. Dzięki nim społeczność mogła dokonywać wymiany usług bądź towarów. Sprzyjało to komunikacji i pogłębianiu relacji jednostki ze społecznością lokalną.

Funkcja rozrywkowa

Co interesujące, w przypadku obydwu analizowanych periodyków nie odnaleziono tekstów dziennikarskich, krzyżówek, zagadek, dowcipów, rysunków satyrycznych, które spełniałyby funkcję rozrywkową. Jest to dość zaskakujący wniosek.

Należy podkreślić, że wśród funkcji, które pełnią analizowane magazyny, a nie zostały wyodrębnione przez Włodzimierza Chorążkiego, jest funkcja edukacyjna. W wybranych periodykach realizowana jest ona poprzez publikowanie tekstów związanych z różnymi dziedzinami wiedzy. Wśród nich możemy wyróżnić m.in. ziołolecznictwo, psychologię, religioznawstwo i historię. Tezę tę ilustruje tekst w rubryce „Do poczytania” pt. *Lecznicze nalewki*. W artykule mowa jest o przepisach na łatwe do wykonania domowym sposobem trunki

---

Prochowskiej-Frańczak (4) oraz Artura Stanka pod pseudonimami Arte van der Stonn (2) i Arusi Testona (1) (Sławiński, 2019b, s. 13).

(miody, nalewki, likiery), które mają dobroczynne działanie na ludzkie zdrowie. Redakcja, oprócz wypunktowania zalet eliksirów, nawiązała też do książki Andrzeja Sarwy, która spotkała się z wielkim zainteresowaniem czytelników: „O popularności tej pozycji świadczy fakt, że wydawca »Książka i Wiedza« przygotowuje już czwarte wydanie publikacji Autora” („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 3 (4), s. 2).

Innym przykładem jest rubryka *Rośliny źródłem przypraw* („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 1 (2), s. 7). Redakcja „Stron Sandomierskich” zdecydowała się ją utworzyć, gdyż „ogólna wiedza przeciętnego Polaka na temat roślin przeprowadzonych jest niezbyt wielka, postanowiliśmy więc wprowadzić stałą rubrykę, w której w sposób encyklopedyczny opisywalibyśmy te właśnie rośliny” (Tamże).

Wśród tekstów odnoszących się do psychologii można wskazać *Dziecko i stres* Elżbiety Sobolewskiej („Goworek”, 2004, nr 1, s. 6), która snuje rozważania o źródłach stresu u dziecka i jego konsekwencjach, a także *Agresja w szkole* Elżbiety Sobolewskiej („Strony Sandomierskie”, 2003, nr 5 (6), s. 2). Autorka w swoim tekście zauważa, że „Agresywne jednostki to osoby w gruncie słabe, o niskim poczuciu własnej wartości, ukrywają swoją słabość za agresywnym lub wyniosłym zachowaniem” (Tamże).

Artykułem, który odnosi się do kwestii religii jest na przykład publikacja *Boże Narodzenie – najpiękniejszy dzień kobiet* Andrzeja Sarwy („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 1), który zawiera przemyślenia na temat świąt i ich znaczenia oraz roli kobiety w chrześcijaństwie:

Ponad dwa tysiące lat temu Maryja dokonała pierwszego przeistoczenia. Za sprawą kobiety dokonało się to, co nigdy dotąd nie mogło się dokonać za sprawą choćby i najdoskonalszego mężczyzny. – Bóg stał się człowiekiem! Wybierając jedną z kobiet na swoją Matkę Stwórcy wyraźnie przypomniał mężczyznom, że w jego oczach w niczym nie przewyższają kobiet, a dla tych ostatnich zażądał szacunku („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 1).

Refleksje o historii Polski zostały zawarte w publikacji: *Syty głodnego nie zrozumie* Andrzeja Sarwy („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 4). Autor odnosi się do przeobrażeń ustrojowych po 1989 roku, ocenia działania ówczesnej władzy:

Co z tak zwaną prawą stroną sceny politycznej? Sądzę, że choć i tam jest sporo łobuzów, to jednak jest wystarczająca liczba uczciwych ludzi, którzy swą prawość traktują na poważnie. Bolączka jest jedna – brak skuteczności lidera. A może taki w końcu się znajdzie? Ja wszakże jednego mam dość, tego polskiego durnego wyborczego tańca: „Raz na lewo, raz na prawo” („Strony Sandomierskie”, 2002, nr 1, s. 4).

Numer 8. „Goworka” poświęcono „Solidarności”. W specjalnym wydaniu zatytułowanym *Solidarność 1980–2005* („Goworek”, 2005, nr 8) oprócz omówienia obchodów związanych z powstaniem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, redakcja przypomniała też jego historię. Zwróciła uwagę na działania „Solidarności” po 1980 roku, które miały na celu obronę praw pracowniczych oraz przybliżyła działalność opozycyjną Związku wobec rządu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i komunizmu.

Jak dodaje Piotr Sławiński:

Dział historyczny w „Goworku” zajmował stosunkowo dużo miejsca. Publikował w nim przede wszystkim J. Sobolewski o udziale Polaków w II wojnie światowej i sytuacji międzynarodowej Polski w tym okresie. A. Gach o historii Sandomierza, T. Frańczak o stanie wojennym, J. Ścibior o historii i zabytkach i A. Nagórna o zbrodni katyńskiej. B. Warzecha o tradycjach gospodarczych ziemi sandomierskiej (2019b, s. 13).

Drukowanie tekstów z zakresu psychologii miało na celu nie tylko budowanie samoświadomości czytelników, przyczyniało się też do ich rozwoju emocjonalnego i sprzyjało kształtowaniu ich tożsamości. Dążeniem redakcji było zwrócenie uwagi na problemy młodego pokolenia i wskazanie przyczyn negatywnych zachowań przedstawicieli tego środowiska.

Redakcje, w przypadku tekstów nawiązujących do historii kraju lub wydarzeń politycznych, miały na uwadze edukowanie społeczeństwa w celu kształtowania jego świadomości historycznej.

Wyżej wskazana funkcja edukacyjna realizowana w obydwu pismach była bardzo istotna i potrzebna na różnych poziomach edukacji społeczeństwa. Jej celem było, obok wyżej wymienionych, także dążenie do kształtowania krytycznego, refleksyjnego odbioru wydarzeń, które stały się częścią nie tylko historii Królewskiego Miasta, ale i Polski.

***

Prasa lokalna i mechanizmy związane z jej funkcjonowaniem stanowią niezwykle interesujący obiekt badań. Fundamentalnym czynnikiem w funkcjonowaniu prasy lokalnej jest społeczność. To ona jest spoiwem więzi, a zarazem kanałem, do którego trafiają wszelkiego rodzaju informacje wystosowane przez wydawnictwa lokalne, dlatego też prasa o tym zasięgu geograficznym powinna publikować różnorodne treści służące użyteczności społeczności lokalnej.

Prasa lokalna powinna nie tylko informować, ale także spełniać funkcje społeczne: integrować społeczność lokalną, nakłaniać do refleksji, pomagać w rozwiązywaniu problemów dotyczących środowiska lokalnego. Bardzo często

gazety lokalne są jedynym źródłem, z którego mieszkańcy czerpią wiedzę o lokalnych inicjatywach kulturalnych, co umożliwia włączenie się do ich tworzenia, tym samym dając ujście identyfikacji z danym obszarem terytorialnym i towarzyszącymi mu tradycjami. Trzeba też wspomnieć o jeszcze jednym aspekcie, ta niskonakładowa prasa częściowo uzupełnia działalność ogólnokrajowych środków masowego przekazu w zakresie przekazywania informacji o życiu społecznym, politycznym, gospodarczym i kulturalnym na szczeblu gminy czy powiatu.

Bibliografia

- Bogdanowska-Olszówka, Bernadeta (2002). Funkcje prasy lokalnej na przykładzie analizy kręgów tematycznych w „Ziemi Kolbuszowskiej”. *Rocznik Kolbuszowski*, 6, 31–42.
- Chorążki, Włodzimierz (1999). Polskie media lokalne i sublokalne 1989–1999. *Zeszyty Prasoznawcze*, 1–2, 59–82.
- Gajek, Karolina (2012). *Życie i działalność wydawniczo-księgarska siostr Chodakowskich w Sandomierzu w latach 1892–1957*. Sandomierz: Wydawnictwo Armoryka-Spichlerz.
- Gorządek, Ewa. ([2015]). *Zbigniew Warpechowski* [online]. Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Culture.pl. Pobrane 21 października 2020 r., z: <https://culture.pl/pl/tworca/zbigniew-warpechowski>
- Goworek*, (2004–2006).
- Kowalczyk, Ryszard (2003). *Prasa lokalna w systemie komunikowania społecznego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Lisowska-Magdziarz, Małgorzata (2004). *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Michałczyk, Stanisław (1990). Publiczność polskiej prasy lokalnej. W: Mikułowski-Pomorski, J. (red.), *Prasa lokalna jako czynnik kształtowania się więzi lokalnych*, (s. 110–121). Rzeszów: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Mikosz, Joanna (2020). „Sandomierzanin” – charakterystyka czasopisma i jego funkcji. W: Śliwa, M., Chodźko, E. (red.), *Kulturowe i filozoficzne aspekty literatury i sztuki* (s. 143–159). Lublin: Wydawnictwo Naukowe TYGIEL.
- Patrzalek, Wanda (2007). Funkcjonowanie i segmentacja rynku prasowego w Polsce. W: Fras, J. (red.), *Studia nad mediami i komunikowaniem masowym* (s. 145–172). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Pomiankowska-Wronka, Anna (2016). *Współczesne czasopisma lokalne o tematyce społeczno-politycznej na przykładzie „Gazety bez cenzury”*. Wrocław: Exante.
- Ryszard Gancarz (b.d.). artpower.pl [online]. Pobrane 21 października 2020 r., z: <https://artpower.pl/ryszard-gancarz>
- Sandomierzanin* (2001, 2005, 2019).
- Sarwa, Andrzej (2016). *Sandomierskie pamiątki*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne.
- Ślawiński, Piotr (2019a). „Strony Sandomierskie” 2002–2003. Z dziejów prasy Sandomierza. *Sandomierzanin*, 5, 12–13.
- Ślawiński, Piotr (2019b). „Goworek” 2004–2006. Z dziejów prasy Sandomierza. *Sandomierzanin*, 7–8, 13–14.
- Strony Sandomierskie* (2002–2003).

- Szczepaniak, Karolina (2012). Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica*, **42**, 83–112.
- Szynol, Adam (2012). Funkcje mediów lokalnych w teorii i praktyce. *Dziennikarstwo i Media*, **3**, 105–120.
- Waszak, Łukasz (b.d.). Inicjatywa lokalna – podstawa prawna [online]. Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS. Pobrane 5 marca 2021 r., z: <http://bibliotekawolontariatu.pl/wp-content/uploads/podstawa-prawna-II.pdf>

Functions of the cultural press in Sandomierz on the example of “Strony Sandomierskie” (2002–2003) and “Goworek” (2004–2006)

ABSTRACT: The aim of the article is to discuss the functions of cultural magazines in Sandomierz – “Strony Sandomierskie” and “Goworek”. The publication consists of two parts. The first deals with the history and presents both periodicals. The second one is an analysis of the content of “Strony Sandomierskie” and “Goworek” with an indication of the functions performed by these magazines.

KEYWORDS: Polish press, history of the Polish press, functions of the press

Jolanta Kokoszka

Koło Naukowe Infologów

Instytut Nauk o Kulturze

Uniwersytet Śląski w Katowicach

e-mail: j.a.kokoszka@o2.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-7390-5992>

[Memy internetowe na stronach *Classical Art Memes* i *Sztuczne Fiołki* w opinii użytkowników portalu Facebook

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.04>

Abstrakt: Omówiono wyniki badania ankietowego przeprowadzonego od 5 do 9 maja 2020 roku wśród 178 członków trzech grup na Facebooku: *Sekcja Estetyczna*, *Dictator of good taste* i *Jak będzie na płótnie?* Celem przeprowadzonej ankiety było zanalizowanie znajomości wśród internautów dwóch stron na Facebooku – *Classical Art Memes* oraz *Sztuczne Fiołki*. Pytania zawarte w ankiecie miały na celu określenie jak często użytkownicy odwiedzają strony, komentują treści, udostępniają posty publikowane na stronach, ale również czy identyfikują autorów obrazów oraz jak oceniają treści na stronach. Przeprowadzone badanie miało wskazać zainteresowanie internautów memami oraz udzielić odpowiedzi na kluczowe dla badania pytania – Jaki jest odbiór memów opracowanych na podstawie dzieł sztuki? oraz Czy mogą się one stać elementem edukacji artystycznej?

Słowa kluczowe: *Classical Art Memes*, Malarstwo, Mem, Mem internetowy, *Sztuczne Fiołki*

Wstęp

Użytkownicy korzystający w XXI wieku z Internetu są w stanie własnymi słowami zdefiniować czym jest mem. Definicje będą się jednak różniły od siebie, ponieważ każdy internauta ogląda inne memy, ma inne poglądy oraz odmienne zainteresowania. W polskich słownikach wydanych na początku XXI stulecia, takich jak: *Słownik pojęć i tekstów kultury* Ewy Szczęsnej (Szczęsna, 2002), *Universalny słownik języka polskiego* Stanisława Dubisza (Dubisz, 2003) czy *Słownik terminologii medialnej* Walerego Pisarka (Pisarek, 2006) nie można było jeszcze odnaleźć definicji memu, choć został on scharakteryzowany przez Richarda Dawkinsa w 1976 roku.

To właśnie za sprawą brytyjskiego ewolucjonisty pojęcie memu znalazło się w obiegu naukowym. W swojej publikacji *The Selfish Gene* (Oxford, 1976; wyd. pol. *Samolubny gen*, Warszawa, 1996) na przykładzie genu zaprezentował przykład replikatora (Replikator, 2020) – samopowielającej się struktury, która jest podobna do rozprzestrzeniających się memów.

W następnych latach powstawały nowe interpretacje terminu „mem”. Według Henry’ego Plotkina „mem jest analogiczną do genu jednostką spuścizny kulturowej, wewnętrzną reprezentacją wiedzy” (Brodie, 1997, s. 25). Kognitywną definicję przedstawił Daniel Dennett uważając, że „mem jest złożonym pojęciem przybierającym charakterystyczną, łatwą do zapamiętania postać” (Brodie, 1997, s. 27). Richard Brodie dokonał syntezy obu definicji i sformułował własną interpretację opisującą mem jako „zwartą w umyśle jednostkę informacji, która wpływając na przebieg określonych wydarzeń, przyczynia się do powstawania swoich kopii w umysłach” (Brodie, 1997, s. 29). Susan Blackmore zdefiniowała z kolei memy jako „zachowania i idee powielane między ludźmi na drodze naśladownictwa” (Borkowski & Nowak, 2009, s. 175), a według Henrika Bjarneskansa, Bjarne Grönnevik i Andersa Sandberga „mem to informacyjna struktura kognitywna, zdolna do replikacji za pośrednictwem ludzi jako nosicieli (hostów) oraz do wywierania wpływu na ich zachowanie w celu autoreplikacji” (Bjarneskans i in., 2009, s. 67). W obiegu naukowym funkcjonuje nie tylko pojęcie memu, ale też memu internetowego, definiowanego jako reprezentacja pojęcia bądź idei przedstawiona w różnej formie (fotografii, wiadomości, pliku wideo) (Sroka, 2014).

Pojęcie memu nadal ewoluuje, dlatego analizuje je wielu badaczy reprezentujących różne dziedziny nauki, a większość naukowców opiera swoje definicje na biologicznej definicji memu – genu. Zjawisko memów i memów internetowych w ostatnich latach na polskim gruncie naukowym badali m.in. Magdalena Kamińska (Kamińska, 2011), Magdalena Wołoszyn (Wołoszyn, 2019), Wiktor Kołowiecki (Kołowiecki, 2012), Adam Walkiewicz (Walkiewicz, 2012), Joanna Pastuszka-Roczek (Pastuszka-Roczek, 2014), Krzysztof Piskorz (Piskorz, 2013) i inni. Memy są przedmiotem rozważań choćby przedstawicieli nauk huma-

nistycznych czy społecznych. W 2020 roku ukazał się nawet stan badań tego typu zagadnień (Kokoszka, 2020). Badacze memów poruszają tematykę z perspektywy różnych dziedzin nauki, w zależności od tego analizowane są memy w kontekście tekstów kultury, tworzenia cyberkultury, postaw użytkowników i ich reakcji na nie, ale również kultury uczestnictwa, słów używanych w memach oraz wpływu memów na kulturę (Kokoszka, 2020).

Każdy z naukowców definiuje memy w inny sposób. Mem, jako zjawisko kulturowe, jest informacją lub abstrakcją, która rozprzestrzenia się w wirusowy sposób w umysłach ludzi. Terminem „mem” można określić wiele rzeczy, np. posiadanie telefonów, telewizorów, komputerów. Są to również konkretne idee przedstawiane przez polityków w mediach czy wartości wpajane przez rodziców swoim dzieciom, jak patriotyzm, religijność, dobre wychowanie. Każda z wymienionych rzeczy, czynności lub cech wpasowuje się w ogólną definicję memu.

Replikacja oraz reprodukcja memów postępuje w zawrotnym tempie. Naukowcy badający memy oraz zajmujący się memetyką¹ nie są w stanie opisać wszystkich ich rodzajów oraz form. Codziennie w Internecie powstaje wiele nowych memów dotyczących aktualnych wydarzeń w kraju lub na świecie, ponadto mogą nimi być stare filmiki, zdjęcia, teksty itp., które nabierają nowego znaczenia i użytkownicy udostępniają je w postaci przeróbek, czyli kolejnych memów.

Na przestrzeni lat pojawiły się w sieci memy odmiennych typów, wykorzystywane do przedstawiania odmiennych rodzajów informacji i tworzone w odmienny sposób. Wśród tych najbardziej znanych należy wymienić emotikony, komiksowe postacie, LOLcaty, Advice Animals, „memowe wojny”, pasty, image macro, rage comics i wiele innych memów stanowiących osobne kategorie. W sieci można także zauważyć memy tworzone na podstawie dzieł sztuki. Grono odbiorców tego typu memów nie jest szerokie (świadczy o tym choćby niewielka liczba polubień stron publikujących tego typu memy). Autorzy takich memów korzystają z dzieł malarskich publikowanych na zasadach open source, tematyka wykorzystywanych obrazów jest różnorodna, a w celu zwiększenia listy odbiorców tworzą profile w mediach społecznościowych, w tym na portalu Facebook.

Ten właśnie rodzaj memów stał się podstawą badania przeprowadzonego między 5 a 9 maja 2020 roku wśród użytkowników wspomnianej platformy społecznościowej. Celem artykułu stało się poznanie opinii użytkowników portalu Facebook na temat memów tworzonych na podstawie dzieł sztuki,

---

¹ Memetyka bada zjawisko memów, czyli ich replikację, rozwój na przestrzeni czasu oraz rozpowszechnianie wśród użytkowników. Francis Heylighen definiuje memetykę następująco: „memetyka – nauka, która teoretycznie i empirycznie bada procesy replikacji, rozprzestrzeniania się i ewolucji memów”. (Heylighen, 2009, s. 27).

publikowanych na dwóch wybranych stronach: *Sztuczne Fiolki* oraz *Classical Art Memes*. Poza ogólną oceną stron, szukano odpowiedzi na pytania: Czym są memy dla odbiorców? Czy prowadzą oni dalsze poszukiwania dotyczące dzieł sztuki, na podstawie których opracowane zostały memy? Innymi słowy – chciano sprawdzić, czy memy są jedynie źródłem rozrywki czy też służą edukacji artystycznej ich użytkowników. Według definicji memu oraz memu internetowego służą one celom rozrywkowym.

Metodologia badań

Chcąc ustalić w jaki sposób internauci odbierają memy, przeprowadzono badanie ankietowe, by ustalić percepcję memów internetowych, opracowanych na podstawie dzieł sztuki malarskiej wśród członków sprofilowanych grup na Facebooku: *Sekcja Estetyczna* (Sekcja estetyczna)², *Dictator of good taste* (Dictator of good taste)³ oraz *Jak będzie na płótnie?* (Jak będzie na płótnie?)⁴. Każda z nich charakteryzuje się powiązaniem z szeroko pojętą sztuką. Członkowie są jej znawcami, często absolwentami szkół artystycznych. Badaniem ankietowym objęto odbiorców stron, pytano o znajomość memów zamieszczanych na stronach *Sztuczne Fiolki*⁵ (Sztuczne Fiolki) oraz *Classical Art Memes*⁶ (Classical Art Memes). Na stronach tych publikowane są memy opracowane na podstawie

---

² *Sekcja Estetyczna* to grupa założona w 2015 r. zrzeszająca ponad 25 000 członków. Treści udostępniane w grupie wpisują się w ogólnie przyjęte zasady estetyki. Pojawiają się tam takie treści jak: obrazy, zdjęcia znanych autorów lub przedstawiające celebrytów oraz krajobrazy i wiele podobnych.

³ *Dictator of good taste* to grupa istniejąca na Facebooku od 2014 r. Liczy ponad 6300 członków. Treści udostępniane w grupie to wizerunki budynków, celebrytów, obrazów i rzeźb. Na stronie pojawiają się również memy oraz częste interakcje między użytkownikami dotyczące „ładnych” miejsc lub rzeczy, które mogą sobie wzajemnie polecić.

⁴ *Jak będzie na płótnie?* istnieje od 2017 r. i zrzesza ponad 13 500 użytkowników. W grupie użytkownicy udostępniają różnego rodzaju obrazy artystów wraz z informacjami o nazwie obrazu, malarzu i latach, w których żył lub kiedy dzieło powstało.

⁵ *Sztuczne Fiolki* to fanpage na Facebooku istniejący od wiosny 2012 roku. Od początku istnienia strony zgromadziła ona grupę odbiorców liczącą 224 138 osób (stan na dzień 15.06.2021). Twórca treści na stronie jest nauczycielem języka angielskiego natomiast jego tożsamość pozostaje anonimowa. Memy publikowane na stronie charakteryzują się odniesieniami do polityki oraz życia codziennego, większość publikowanych dzieł sztuki posiada w opisie informacje dotyczącą autora dzieła oraz lat jego życia.

⁶ *Classical Art Memes* to fanpage na Facebooku, publikujący memy oraz specyficzny rodzaj tworzenia memów tworzonych na podstawie dzieł sztuki. Badaniu została poddana strona na portalu Facebook. Fanpage istnieje od 31 sierpnia 2014 roku i od początku działalności zdobył ponad 5,3 miliona polubień (stan na dzień 15.06.2021). Autor lub autorzy strony nie są znani. Memy publikowane na fanpage’u oznaczone są znakiem wodnym z nazwą strony. Twórcy strony nie podają w opisie informacji na temat autora dzieła czy daty pochodzenia obrazu.

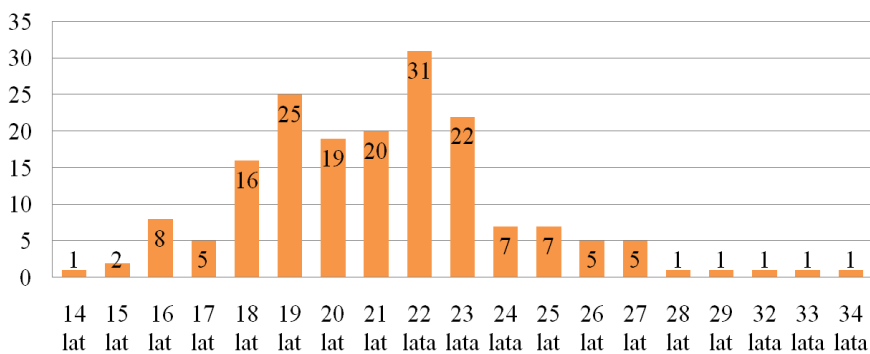
obrazów. Ich tematyka jest różnorodna, skupia się na wydarzeniach w kraju, życiu codziennym użytkowników, ale pojawiają się również treści mające na celu rozbawienie użytkownika. W przypadku strony *Classical Art Memes* autorzy często dodają w opisie jakąś uwagę bądź zabawny tekst, natomiast na stronie *Sztuczne Fiolki* autor, udostępniając mem, dodaje też informację na temat autora obrazu oraz lat jego życia. Najczęściej pojawiają się obrazy takich artystów jak: Edward Hopper (1882–1967), Jean-Édouard Vuillard (1868–1940), Tamara de Lempicka (1898–1980) oraz Félix Vallotton (1865–1925). Do badania wybrano strony, które nie zostały wcześniej poddane analizie porównawczej oraz zbadane w kontekście odbioru treści publikowanych na stronach przez użytkowników portalu Facebook.

Ankiętę przeprowadzono w formie internetowego kwestionariusza ankiety, dzięki narzędziu Formularze Google (Zob. formularz ankiety w Aneksie).

W ankiecie znalazło się 29 pytań. Zostały one podzielone na trzy główne sekcje tematyczne: pytania ogólne, znajomość wśród respondentów strony *Sztuczne Fiolki*, znajomość strony *Classical Art Memes*. W badaniu wzięło udział 178 respondentów. Kobiety stanowiły 85,4% ankietowanych, natomiast mężczyźni 14,6%.

Ankiętę wypełniły osoby młode, mające od 14 do 34 lat (Ryc. 1). Najliczniejszą wiekowo grupą byli 22-latkowie, którzy wypełnili 31 ankiet (17,4%), po jednej ankiecie odesłały osoby mające 14, 28, 29, 32, 33 i 34 lata, (stanowiące po 0,6% wszystkich respondentów). Należy podkreślić, że pytani w wieku od 19 do 23 lat stanowili aż 65,7% wszystkich ankietowanych.

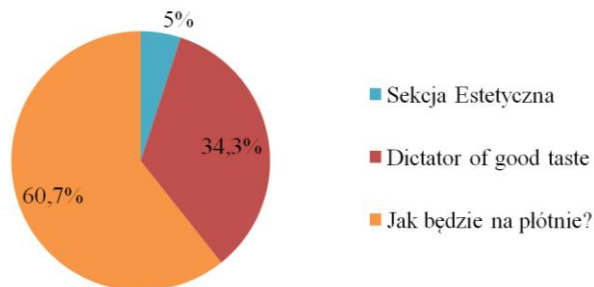
Ryc. 1. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne

Najwięcej odpowiedzi – 108 – udzielili członkowie *Jak będzie na płótnie?* (60,7%), następnie *Dictator of good taste* – 61 (34,3%), a najmniej z *Sekcji Estetycznej* – 9 (5%) (Ryc. 2). Członkowie pierwszej z grup wykazali największą aktywność w wypełnianiu ankiet ze względu na to, że tematyka badania była zbliżona do tej, jaka jest poruszana w grupie.

Ryc. 2. Przynależność respondentów do grup facebookowych

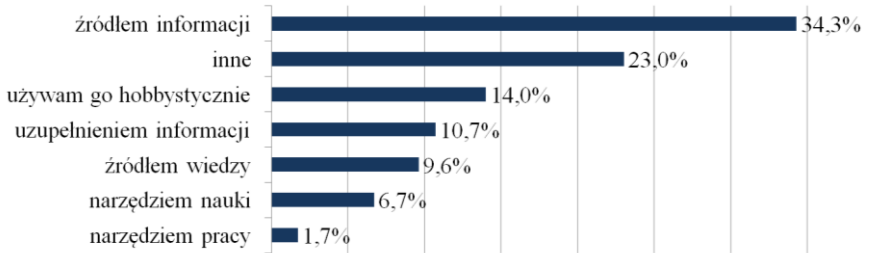

Źródło: opracowanie własne

Internet i memy internetowe w opinii ankietowanych

Pytania ogólne na początku ankiety miały na celu zbadanie sposobów użytkowania sieci przez uczestników sondażu i stopień znajomości przez nich pojęcia memu oraz platform, na których memy są udostępniane. W pytaniu pierwszym „Czym dla Pani/Pana jest internet?” zasugerowano odpowiedzi: „źródłem informacji, źródłem wiedzy, uzupełnieniem informacji, używam go hobbystycznie, narzędziem pracy, narzędziem nauki”, dając też możliwość wskazania innych form (Ryc. 3). I tak, 34,3% respondentów określiło, że internet jest dla nich źródłem informacji. Spośród 23% osób, które zaznaczyły opcję „inne”, respondenci dopisywali swoje odpowiedzi, często łącząc ze sobą zaproponowane w kafeterii opcje, przeważały takie, dla których internet jest źródłem informacji oraz wiedzy, uzupełnieniem informacji, swego rodzaju hobby, a często także narzędziem nauki i pracy. Z punktu widzenia przedmiotu badania ważne jest odnotowanie, że 14% osób używa internetu hobbystycznie, 10,7% uznaje go za narzędzie uzupełniające informacje, 9,6% – określa internet jako źródło wiedzy, dla 6,7% jest narzędziem nauki, a jedynie dla 1,7% jest pomocą w pracy (to może wynikać z młodego wieku pytanych).

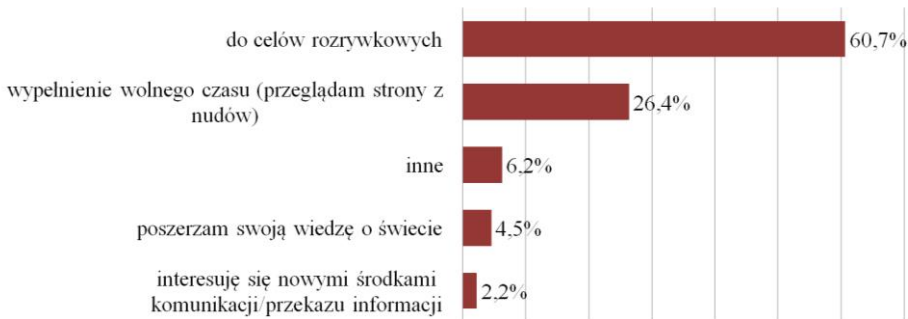
Ryc. 3. Sposoby wykorzystywania internetu przez respondentów

Źródło: opracowanie własne

Na pytanie „Czy ogląda Pani/Pan memy?” ankietowani jednogłośnie stwierdzili, że tak. Następnie zostali poproszeni o odpowiedź, dlaczego oglądają memy w sieci. Wyniki tej części badania potwierdzają obiegowe opinie, a mianowicie 60,7% respondentów stwierdziło, że jest to dla nich rozrywka, a dla 26,4% wypełnienie wolnego czasu (Ryc 4). Tak więc przeglądanie memów wiąże się dla łącznie 87,1% przebadanych przede wszystkim z zabawą.

Ryc. 4. Powody oglądania memów przez respondentów

Źródło: opracowanie własne

W następnych dwóch pytaniach respondenci mogli zaznaczyć kilka z podanych odpowiedzi i dodać swoje propozycje. Pytanie czwarte wynikało z wcześniejszego, dotyczącego oglądania przez ankietowanych memów. Odnosiło się do oglądania przez respondentów memów w celach rozrywkowych na portalach ogólnoinformacyjnych. Pomimo iż w pytaniu trzecim 12,9% zadeklarowało, że ogląda je z przesłanek innych niż zabawowe, na pytanie kolejne

odpowiedziało 96,63% respondentów. Dowodzi to, że dla niemal wszystkich pytanymy memy są źródłem rozrywkowego spędzania czasu. Zdecydowana większość – 85,5% ankietowanych – odpowiedziała, że nie korzysta z portali ogólnoinformacyjnych poszukując memów, co potwierdza, że respondenci docierają do nich poprzez dedykowane serwisy. Pozostała część – 14,5% – wymieniła własne propozycje lub zakresliła proponowane podpowiedzi (Tabela 1 – wytłuszczenie).

Tab. 1. Wykaz portali ogólnoinformacyjnych, z których najczęściej korzystali respondenci

Lp.	Nazwa strony	Liczba odpowiedzi
1.	wyborcza.pl	9
2.	Polityka	8
3.	Newsweek Polska	6
4.	Onet	5
5.	donald.pl	3
6.	Interia	2

Źródło: opracowanie własne

Jeśli już ankietowani przeglądają memy na stronach ogólnoinformacyjnych, to są to zazwyczaj *wyborcza.pl* (9 osób), *Polityka* (8 osób), *Newsweek Polska* (6 osób) oraz *Onet* (5 osób). Pozostałe portale były wskazywane nie częściej niż 3 razy. Na uwagę zasługuje fakt, że wśród propozycji internautów znalazły się takie, które nie wpisują się w definicję portalu ogólnoinformacyjnego (np. *kwejk.pl*, *donald.pl* czy Facebook).

Kolejne pytanie miało formę podobną do poprzedniego, a dotyczyło korzystania przez internautów ze stron specjalizujących się w tworzeniu i udostępnianiu memów. Co zaskakujące, 61,8% ankietowanych odpowiedziało, że nie korzysta z portali tego typu. Wśród 38,2% sondażowanych, którzy potwierdzili użytkowanie specjalistycznych serwisów, najczęściej wymieniane były *kwejk.pl* (27), *Demotywatory* (21) oraz *Jeb z dzidy* (*jbzd.com.pl*) (20). Wskazania pozostałych 18 serwisów nie przekroczyły 10 powtórzeń (Tabela 2, czcionką pogrubioną zaznaczono nazwy serwisów, które podpowiedziano w ankiecie)⁷.

⁷ Pojawiły się i takie wypowiedzi: fanpage na Facebooku, różne profile na portalu Instagram, grupy tematyczne na Facebooku oraz *Tygodnik NIE*.

Tab. 2. Wykaz portali specjalizujących się w tworzeniu memów, z których korzystali respondenci

Lp.	Nazwa strony	Liczba odpowiedzi
1.	kwejk.pl	27
2.	Demotywatory	21
3.	Jeb z dzidy (jebzd.com.pl)	20
4.	besty.pl	7
5.	9GAG	6
6.	Reddit	5
7.	wykop.pl	3
8.	Vogule Poland	3
9.	Wiocha	2
10.	Imgur	2

Źródło: opracowanie własne

Przystępując do stworzenia ankiety badający zdawali sobie sprawę, że memy są przede wszystkim źródłem rozrywki, ale z uwagi na podjęty w pracy temat, postanowiono zapytać internautów „Czy ma Pani/Pan świadomość, że memy mogą być źródłem informacji na temat dzieł sztuki?”. Okazało się, że 91,6% respondentów odpowiedziało twierdząco.

Podsumowując pierwszą grupę pytań można wnioskować, że dla sporej części ankietowanych internet jest przede wszystkim źródłem informacji używanym też hobbystycznie. Każdy z badanych przegląda memy internetowe, a głównym powodem, dla którego to robią, są cele rozrywkowe, ale również wypełnienie wolnego czasu. Zdecydowana większość ankietowanych nie korzysta z memów umieszczanych na portalach ogólnoinformacyjnych, ale i ci, którzy oglądają je na portalach specjalizujących się w tworzeniu memów, nie są grupą dominującą. Trzeba podkreślić, że część ankietowanych korzysta równocześnie z kilku serwisów oferujących memy, np. z *Demotywatorów* i *kwejk.pl*.

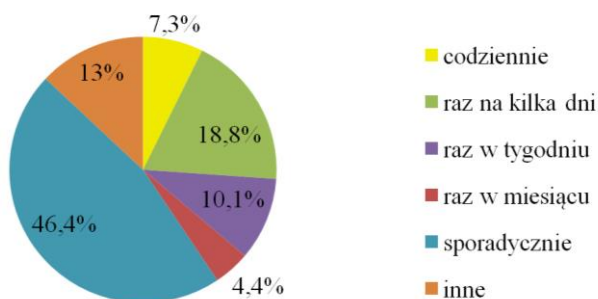
Sztuczne Fiołki w opinii ankietowanych

Drugą grupą pytań były te dotyczące znajomości strony *Sztuczne Fiołki*. Wyodrębniona grupa zawierała 9 zagadnień. Wśród wszystkich 178 respondentów 69 osób (stanowiących 38,8% wszystkich zapytanych) znalazła wskazaną stronę. Pozostała część, 109 ankietowanych (61,2%), nie znalazła jej, dlatego została przekierowana do następnego zagadnienia badania.

Tak więc 69 internautów znających stronę *Sztuczne Fiołki* w tej części analizy ankiety należy potraktować jako całość. Pierwsze pytanie dotyczące polskiej

strony zamieszczającej memy o charakterze artystycznym dotyczyło częstotliwości odwiedzania profilu: „Jak często odwiedza Pani/Pan fanpage *Sztuczne Fiolki* na Facebooku?” Pytanie miało charakter zamknięty jednokrotnego wyboru. Okazało się, że 46,4%, a więc niemal połowa, zagląda na nią sporadycznie, a 4,4% raz w miesiącu (Ryc. 5). Oznacza to, że połowa przebadanych w tej części ankiety korzysta ze *Sztucznych Fiolków* jedynie okazjonalnie. Oglądających serwis codziennie było zaledwie 7,3%, a 18,8% raz na kilka dni wchodzi na stronę. Wśród odpowiedzi „inne” najczęściej pojawiły się takie, jak: „wcale nie zaglądałam” lub „przeglądałam tylko treści, które pojawiają się na ich Facebookowej tablicy w aktualnościach”.

Ryc. 5. Częstotliwość odwiedzin fanpage’a *Sztuczne Fiolki* na Facebooku

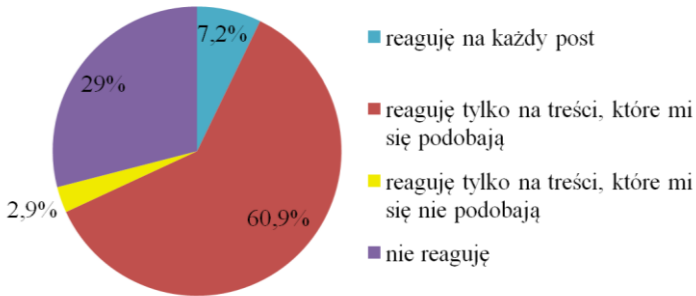

Źródło: opracowanie własne

Kolejną grupę pytań, tym razem zamkniętych jednokrotnego wyboru, stanowiły te dotyczące reakcji, komentarzy oraz udostępnień treści na stronie *Sztuczne Fiolki*. Na pytanie „Jak często Pani/Pan reaguje na treści udostępniane na stronie *Sztuczne Fiolki*?” odbiorcy odpowiedzieli, że najczęściej robią to w sytuacji gdy treści im się podobają⁸ – 60,9% (Ryc. 6). Przeciwnego zdania było 2,9% znających facebookowy profil. Niemalą grupę – 29% – stanowili pytani, którzy nie reagują w żaden sposób na udostępniane na stronie treści, a 7,2% reaguje na każdy wpis autora strony.

⁸ Wśród reakcji na Facebooku można wybrać: lubię to, super (w formie serduszka), emotikon „trzymaj się”, „haha”, „wow”, „przykro mi” lub „wrr”.

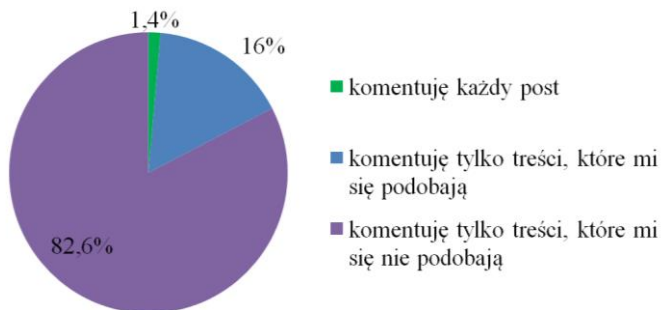
Ryc. 6. Częstotliwość reakcji na treści zamieszczone na fanpage’u *Sztuczne Fiolki* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

W przypadku komentarzy pod postami na *Sztucznych Fiolkach*, na pytanie „Jak często dodaje Pani/Pan komentarze pod treściami udostępnianymi na stronie *Sztuczne Fiolki*?”, zdecydowana większość – 82,6% – odpowiedziała, że tego nie robi (Ryc. 7). 16% pozostawia komentarze do memów, które wzbudziły w nich chęć rozmowy na konkretny temat, tylko 1,4% pod treściami, które im się podobają. Pozostałe dwie zaproponowane w ankiecie opcje, a mianowicie „komentuję każdy post” oraz „komentuję tylko treści, które mi się nie podobają”, nie zostały zadeklarowane przez respondentów.

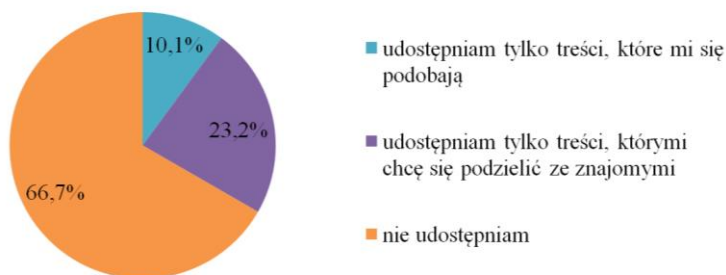
Ryc. 7. Częstotliwość komentowania treści zamieszczonych na fanpage’u *Sztuczne Fiolki* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

Kolejne pytanie ankiety brzmiało: „Jak często udostępnia Pani/Pan treści ze strony *Sztuczne Fiolki*?”. Ponownie większość ankietowanych, którzy zdecydowali się wziąć udział w tej części ankiety (66,7%), odpowiedziała, że nie udostępnia treści pojawiających się na stronie (Ryc. 8). Natomiast 23,2% udostępnia te, którymi chce się podzielić ze znajomymi, a 10,1% przepytanych dzieli się memami, które im się podobają.

Ryc. 8. Częstotliwość udostępniania treści zamieszczonych na fanpage’u *Sztuczne Fiolki* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

W przypadku pytania o formę udostępniania memów (pytanie częściowo otwarte, wielokrotnego wyboru, z możliwością dopisania własnych propozycji) 28 osób dzieli się memami ze znajomymi w wiadomościach prywatnych, 8 udostępnia memy na swojej tablicy facebookowej, a 3, zakreślając opcję „inne”, wskazały: „robię screena mema i zapisuję w swojej galerii” oraz „udostępniam na Instagramie” (Ryc. 9).

Ryc. 9. Formy udostępniania memów ze strony *Sztuczne Fiolki*

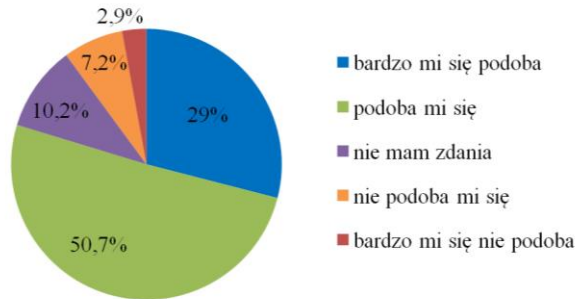

Źródło: opracowanie własne

Ankietowani, w pytaniu zamkniętym jednokrotnego wyboru, oceniającym stronę *Sztuczne Fiolki* w 50,7% przypadków stwierdzili, że podoba im się, a 29% zadeklarowało, że strona bardzo im się podoba (Ryc. 10). 10,2% nie miało zdania na ten temat, 7,2% stwierdziło, że strona im się nie podoba, natomiast 2,9%, że bardzo im się nie podoba.

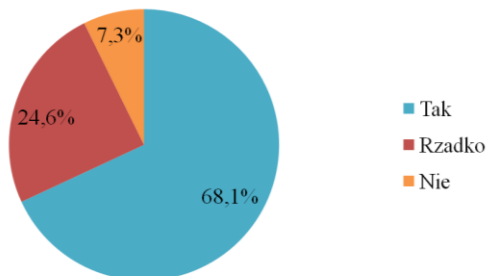
Ryc. 10. Strona *Sztuczne Fiolki* na Facebooku w ocenie respondentów

Źródło: opracowanie własne

W kolejnym pytaniu zamkniętym „Czy identyfikuje Pani/Pan obrazy znajdujące się na stronie *Sztuczne Fiolki* z konkretnymi stylami malarskimi lub malarzami?” 68,1% tych, którzy wzięli udział w tej części badania zadeklarowało, że rozpoznaje obrazy na tej stronie; 24,6% osób zdarza się to jednak rzadko, a 7,3% respondentów nie rozpoznaje obrazów będących tłem memów publikowanych na stronie (Ryc. 11).

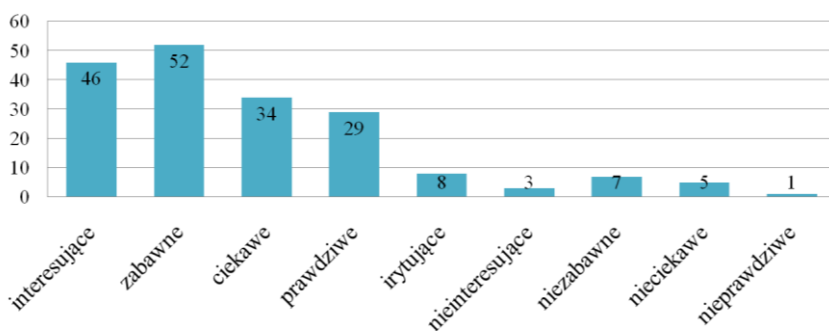
Ryc. 11. Identyfikacja przez respondentów stylów malarskich lub malarzy memów publikowanych na fanpage’u *Sztuczne Fiolki* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

W ostatnim pytaniu, dotyczącym strony *Sztuczne Fiolki*, respondenci musieli określić, co sądzą na temat treści zawartych na stronie. Było to pytanie wielokrotnego wyboru. Zdecydowana większość opinii była pozytywna (Ryc. 12). Spośród odpowiedzi ankietowani wytypowali, że treści na stronie są zabawne (52 odpowiedzi), interesujące (46 odpowiedzi), ciekawe (34 odpowiedzi) oraz prawdziwe (29 odpowiedzi). Negatywnych opinii było zdecydowanie mniej, choć zdarzało się, że treści oceniano jako irytujące (8 odpowiedzi), niezabawne (7 odpowiedzi), nieciekawe (5 odpowiedzi), nieinteresujące (3 odpowiedzi) oraz nieprawdziwe (1).

Ryc. 12. Ocena treści publikowanych na stronie *Sztuczne Fiolki* przez respondentów

Źródło: opracowanie własne

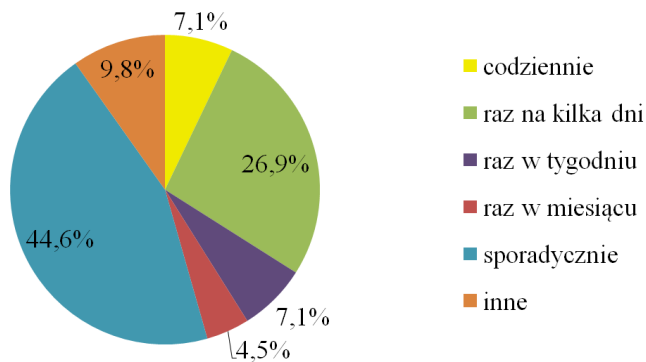
Po analizie tej części pytań można wyciągnąć wniosek, że niewielka popularność *Sztucznych Fiolków* wśród sondowanych spowodowana jest specyficzną tematyką poruszaną w memach na tej stronie. Fanpage ten ma także zasięg lokalny, ograniczony choćby językiem polskim. Osoby, które mimo to znają stronę, zaglądają na nią sporadycznie lub raz na kilka dni, reagując najczęściej na treści, które im się podobają. Większość respondentów przegląda tylko treści nie reagując w żaden sposób na to, co znajduje się na stronie. Badani zazwyczaj też nie komentują memów. Zdecydowana większość dzieli się jednak nimi w gronie znajomych, udostępniając je w wiadomościach prywatnych. Strona wywołuje dobre skojarzenia, podoba się ponad 3/4 przebadanych, którzy dodatkowo bez problemu identyfikują dzieła malarskie wykorzystane w memach. Odbiór treści *Sztucznych Fiolków* przez badanych jest zdecydowanie pozytywny.

Classical Art Memes w opinii ankietowanych

Wyodrębniona, trzecia grupa tematyczna pytań ankiety, dotyczyła strony *Classical Art Memes*. Jej znajomość wśród badanych była zdecydowanie wyższa niż Sztucznych Fiolków i wynosiła 62,9% (112 respondentów). Tak jak i w poprzedniej części ankiety, osoby, które nie знаły serwisu zostały przeniesione do pytań końcowych.

W tej części analizy wartości procentowe odnoszą się więc będą do 112 ankietowanych. Podobnie jak w przypadku poprzedniej strony, pytanie pierwsze dotyczyło częstotliwości jej odwiedzin. Badani najczęściej odwiedzają ten fanpage sporadycznie (44,6% odpowiedzi) (Ryc. 13). Raz na kilka dni na stronę wchodzi 26,9% ankietowanych, a po 7,1% osób odwiedza stronę codziennie oraz raz w tygodniu. Wśród 9,8% respondentów, którzy wskazali „inne” częstotliwości, podano informacje, że respondenci nie wchodzi na stronę, ponieważ memy *Classical Art Memes* pojawiają się na ich tablicy facebookowej.

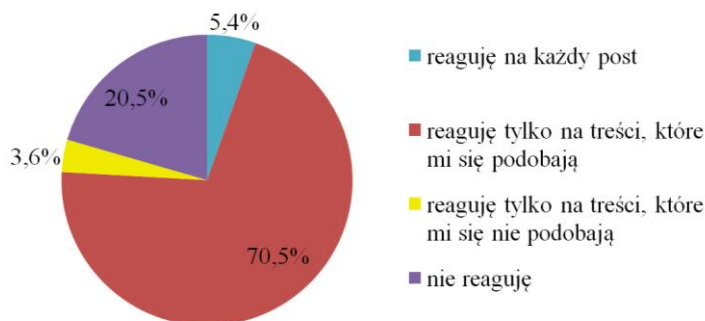
Ryc. 13. Częstotliwość odwiedzin fanpage’a *Classical Art Memes* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o odpowiedzi na pytanie: „Jak często Pani/Pan reaguje na treści udostępniane na stronie *Classical Art Memes*?” to najczęściej, bo aż 70,5% ankietowanych deklaruje, że reagują na treści, które im się podobają (Ryc. 14). Kolejną grupę stanowią użytkownicy, którzy nie reagują wcale – 20,5%, następnie osoby reagujące na każdy post – 5,4% oraz na posty, które nie odpowiadają pytanym – 3,6%.

Ryc. 14. Częstotliwość reakcji na treści zamieszczone na fanpage'u *Classical Art Memes* na Facebooku

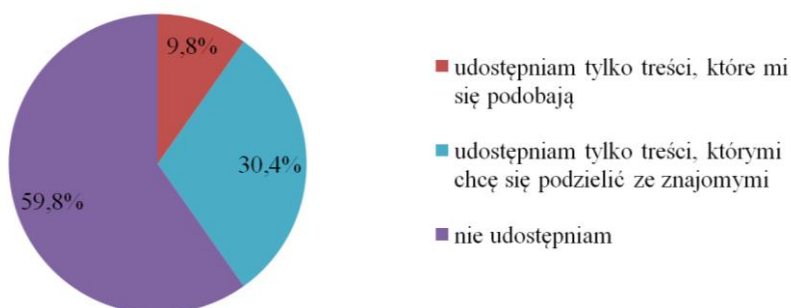

Źródło: opracowanie własne

Wśród respondentów znających stronę *Classical Art Memes* zdecydowana większość, bo 92,9%, nie komentuje udostępnianych na fanpage'u postów, a zaledwie 7,1% komentuje treści, które skłoniły ich do rozmowy. Pozostałe odpowiedzi, które mogli zadeklarować ankieterzy, czyli „komentuję każdy post”, „komentuję tylko treści, które mi się podobają” oraz te, „które im się nie podobają” – nie uzyskały wskazań.

Na pytanie dotyczące udostępniania postów ankieterzy najczęściej deklaruowali, że nie udostępniali memów (59,8%) (Ryc. 15). 30,4% pytanych dzieli się nimi ze znajomymi, a 9,8% udostępnia treści, które im się podobają.

Ryc. 15. Częstotliwość udostępniania treści zamieszczonych na fanpage'u *Classical Art Memes* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

Analizując formę, w jakiej respondenci udostępniali memy, stwierdzić można, że 48 osób dzieli się nimi ze znajomymi w wiadomościach prywatnych, a 9 udostępnia na tablicy facebookowej (Ryc. 16). W kategorii „inne” pojawiło się 5 odpowiedzi, a wśród nich takie: „udostępniam na grupach facebookowych” oraz „na Instastory na Instagramie”.

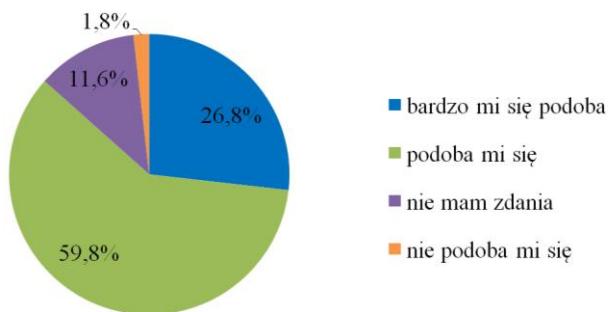
Ryc. 16. Formy udostępniania memów ze strony *Classical Art Memes*

Źródło: opracowanie własne

Oceniając stronę, 59,8% ankietowanych odpowiedziało, że strona im się podoba (Ryc. 17). Mniej liczna grupa, bo 26,8% pytanym zadeklarowało, że bardzo im się podoba, 11,6% nie miało w tej kwestii zdania, a 1,8% osób nie podobała się. Żaden z respondentów nie wybrał opcji „bardzo mi się nie podoba”.

Ryc. 17. Strona *Classical Art Memes* na Facebooku w ocenie respondentów

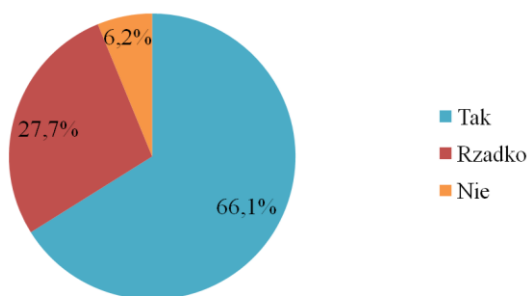

Źródło: opracowanie własne

Spora część – 66,1% badanych – na pytanie czy identyfikuje obrazy, na podstawie których stworzono memy znajdujące się na stronie *Classical Art Memes*, odpowiedziała, że tak, 27,7% rzadko, natomiast 6,3% nie jest w stanie

skojarzyć obrazu (Ryc. 18). Jak w przypadku wcześniejszej strony, wysoki odsetek osób identyfikujących dzieła sztuki wynika ze specyfiki grup, w których zostało przeprowadzone badanie ankietowe.

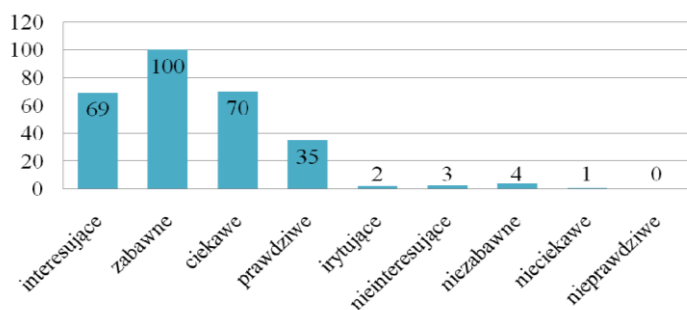
Ryc. 18. Identyfikacja przez respondentów stylów malarskich lub malarzy memów publikowanych na fanpage'u *Classical Art Memes* na Facebooku

Źródło: opracowanie własne

W pytaniu zamykającym część dotyczącą strony *Classical Art Memes* respondenci podzielili się swoimi sądami na temat treści serwisu. Było to pytanie zamknięte, wielokrotnego wyboru. Pojawiło się tutaj wiele pozytywnych ocen (Ryc. 19). Pytani uznali zawartość *Classical Art Memes* za zabawną (100 odpowiedzi), ciekawą (70 odpowiedzi), interesującą (69 odpowiedzi), prawdziwą (35 odpowiedzi). Natomiast zdecydowanie rzadsze były oceny negatywne, jak: treści są niezabawne (4 odpowiedzi), nieinteresujące (3 odpowiedzi), irytujące (2 odpowiedzi) i nieciekawe (1 odpowiedź).

Ryc. 19. Ocena treści publikowanych na stronie *Classical Art Memes*

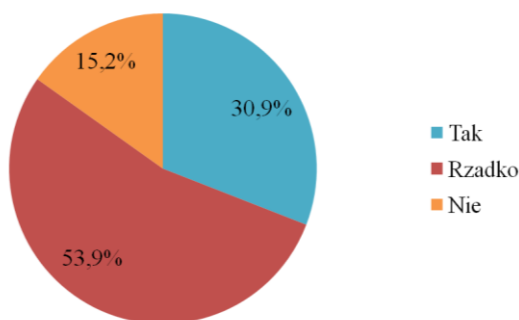
Źródło: opracowanie własne

Wyciągając wnioski po analizie pytań dotyczących *Classical Art Memes* należy jeszcze raz podkreślić zdecydowanie większą popularność tej strony niż *Sztucznych Fiołków*. Podobnie wyglądają natomiast działania podejmowane przez internautów jeśli chodzi o przeglądanie treści na fanpage'u. Użytkownicy odwiedzają ją sporadycznie lub raz na kilka dni. Reagują na treści, które im się podobają oraz nie komentują zazwyczaj obrazów, chyba że poruszany jest konkretny, ciekawy dla nich temat. Nie udostępniają treści na Facebooku, tylko ograniczają się do wiadomości prywatnych wysyłanych do znajomych. 86,6% ankietowanych strona podoba się lub bardzo podoba. Respondenci nie mają problemów z identyfikowaniem obrazów, malarzy i epok, w których zostały stworzone, a samą stronę oceniają pozytywnie.

Podsumowanie wyników badania

Końcowe pytania ankiety dotyczyły zachowań wyszukiwawczych internautów. Sondowano bowiem problem: „Czy sprawdza Pani/Pan autorów obrazów podanych pod opublikowanym dziełem w formie mema?”. 53,9% badanych sprawdza rzadko, 30,9% to robi, natomiast 15,2% nie sprawdza (Ryc. 20).

Ryc. 20. Odpowiedź na pytanie „Czy sprawdza Pani/Pan autorów obrazów podanych pod opublikowanym dziełem w formie mema?”

Źródło: opracowanie własne

Ankietowani w części otwartej pytania uzasadniali swoje odpowiedzi. 26 badanych stwierdziło, że nie sprawdza źródeł memów ponieważ m.in.: znają autorów (7 osób), nie interesują się tym (6 osób), nie chce im się (3 osoby) lub ważniejsza jest dla nich treść mema a nie autor (2 osoby). Pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi dotyczące braku czasu oraz braku zainteresowania sztuką. Znalazły się i takie osoby, które stwierdziły, że sprawdzają autorstwo dzieła sztuki tylko wtedy, kiedy obraz się im spodobał (Tabela 3).

Tab. 3. Powody, dla których respondenci nie sprawdzają autorów obrazów z memów

Lp.	Uzasadnienie	Liczba odpowiedzi
1.	Bo ich znam	7
2.	Nie interesuje mnie to	6
3.	Nie chce mi się	3
4.	Ważniejsza jest dla mnie treść mema niż autor	2

Źródło: opracowanie własne

Na pytanie „Czy oglądanie memów jest dla Pani/Pana lekcją sztuki” 50% ankietowanych uznała, że rzeczywiście tak jest, co może potwierdzać wyniki uzyskane we wcześniejszym pytaniu. 62,9% ankietowanych przyznało nawet, że prowadzi dalszą analizę memów. Uzasadniając swoje odpowiedzi, ankietowani stwierdzili w większości, że ich poszukiwania idą w kierunku dzieł malarskich konkretnego artysty (80 odpowiedzi), ale również dzieł malarskich w podobnym stylu (65 odpowiedzi). Zdecydowanie rzadziej respondenci zagłębiający się w poszukiwania sięgają po informacje o dziełach malarskich z tego samego okresu historycznego (26 odpowiedzi).

Na zakończenie badania wypełniający ankietę zostali zapytani o to „Czy ma Pani/Pan swojego ulubionego mema opracowanego na podstawie obrazu (konkretnie dzieło malarskie, podpis znajdujący się na nim lub będący komentarzem do tego dzieła)?”. Zdecydowana większość, bo 79,2% odpowiedziała, że nie. W części otwartej pytania 21 respondentów podało jednak swoje ulubione memy. Były to m.in. memy opracowane na podstawie dzieła Leonarda da Vinci *Mona Lisa* (2 odpowiedzi) czy takie, na których pojawił się Stańczyk z obrazu Jana Matejki (2 odpowiedzi) (Tabela 4). Niektórzy ankietowani wstawili link odnoszący do konkretnego mema.

Tab. 4. Ulubione memy respondentów

Lp.	Nazwa
1.	Rubens był z Bytomia – jo je Beyoncé
2.	Mona Lisa z wyciętymi ustami i wklejonym uśmiechem Ricardo
3.	Henry Bernard Chalon – obraz psa mówiącego „Miau”
4.	Wszystkie przeróbki stworzenia Adama i ostatniej wieczerzy
5.	Wszystkie memy z <i>Fat Cat Art</i>
6.	Wszystkie memy ze Stańczykiem
7.	Stańczyk
8.	Mem opracowany przez <i>Classical Art Memes</i>

9.	„Jak dodasz amfetaminy zamiast cukru to będzie mocniejsza”
10.	Mona Shiba albo Vincent w maseczce na jednym uchu (z tych popularniejszych)
11.	Przedstawiał człowieka polującego na muchę w różnych kierunkach w malarstwie
12.	„Memy” w postaci podpisów na kiczowatych talerzykach, tworzone przez polską artystkę mieszkającą w Berlinie. Dostępne na fanpage'u <i>Ugly Plates</i>
13.	Jak już bym miał coś wybrać to „Pomarańczarka” przerobiona na Testovirona
14.	Q line Hoppera
15.	<i>dictator of good taste</i>

Źródło: opracowanie własne

W ostatnim pytaniu: „Czy zna Pani/Pan inne fanpage, na których umieszcza się memy z dziełami sztuki?” 73% respondentów odpowiedziało, że nie zna więcej tego rodzaju stron, ale pozostałe 27% podało ich przykłady. W dużej mierze były to odpowiedzi podające fanpage *Rubens był z Bytomia* – 16 odpowiedzi – na którym autor udostępnia zabawne memy opisane tekstami w gwiazdce śląskiej na podstawie obrazów Petera Paula Rubensa. Wśród propozycji pojawiły się również: *Kolejka po rozum* (kiedyś *Kolejka do dziekanatu*) – 3 odpowiedzi, *Histeria Sztuki* – 2 odpowiedzi, czy *Tajne Stowarzyszenie Jawnych Przeciwników Barokizowania Budowli Gotyckich* – także 2 odpowiedzi. Trzeba jednak stwierdzić, że strony publikujące treści oparte na dziełach sztuki nie są popularne wśród użytkowników portalu Facebook. Należy podkreślić, że ponad połowa respondentów rzadko sprawdza nazwiska malarzy podanych w opisie do memów opracowanych na obrazach, natomiast 30,9% docenia fakt, że autorzy stron udostępniają te informacje i korzysta z nich. Pomimo tego, że autorzy fanpage’a nie dodają informacji o artyście dzieła, strona *Classical Art Memes* cieszy się większą popularnością niż *Sztuczne Fiolki* – co wynika z rozrywkowego podejścia ankietowanych do oglądanych memów. W przypadku odbioru memów zdania są rozłożone równomiernie. 50% uważa, że jest to dla nich lekcja sztuki, ale tyle samo osób jest przeciwnego zdania. Wśród udzielających odpowiedzi duża część zadeklarowała, że po obejrzeniu jakiegoś mema prowadzi dalsze poszukiwania związane z autorem lub obrazem. Podsumowując wyniki badania, memy opracowane na podstawie dzieł sztuki nie należą do grupy memów popularnych. Są znane wśród ludzi związanych ze sztuką czy kulturą.

Zakończenie

Członkowie sprofilowanych grup na Facebooku, takich jak *Sekcja Estetyczna*, *Dictator of good taste* oraz *Jak będzie na płótnie?*, odnoszących się tematycznie do sztuki, spoglądają na treści publikowane na stronach *Sztuczne Fiolki* i *Classical Art Memes*, z innej perspektywy, zwracając większą uwagę na dzieło będące podstawą mema. Autorzy stron wykorzystują powszechnie znane dzieła sztuki, dodając również te mniej znane. Jest to forma popularyzowania sztuki, w niekonwencjonalny sposób przerabiająca dzieła sztuki na memy pasujące do dzisiejszych czasów. Najczęściej wykorzystywana forma mema to dodanie zabawnego opisu do sytuacji na obrazie czy rzeźby, co można wywnioskować z przeglądu memów znajdujących się na badanych stronach. Niekiedy pojawiają się również współczesne postacie wklejone w dzieła sztuki lub odwrotnie.

Dla większości odbiorców portalu Facebook memy tworzone na podstawie dzieł sztuki są rozrywką, co wynika z ich formy oraz treści. Poprzez publikowanie na Facebooku, użytkownicy portalu mają powszechny dostęp do memów na podstawie dzieł sztuki, a treść jaką te przekazują odnosi się do bieżących wydarzeń oraz życia codziennego. W przypadku strony *Classical Art Memes* autor/autorzy skupiają się zabawnej tematyce publikowanych treści, z którymi odbiorcy mogą się utożsamiać, natomiast w przypadku *Sztucznych Fiolków*, autor publikuje treści związane z polityką. Memy odnoszą się do wydarzeń na świecie i w kraju, komentują zachowania polityków bądź celebrytów ale również przekazują informacje dotyczące poszczególnych świąt kalendarzowych np. tłusty czwartek czy Dzień Kota.

Z dużą ostrożnością można założyć, że poza funkcją rozrywkową, memy tworzone na podstawie dzieł sztuki mogą się stać lekcją z zakresu dziejów kultury. Część zbadanych internautów po obejrzeniu intrygującego ich memu dokonuje dalszych poszukiwań w sieci w celu ustalenia nazwiska autora dzieła sztuki czy innych dzieł malarskich powstałych w podobnym stylu. Świadczą o tym komentarze pozostawione pod memami. Na stronie *Classical Art Memes* obrazy autorstwa Pio Ricciego, spotykają się ze sporą ilością komentarzy, których użytkownicy proszą o nazwę obrazu lub imię i nazwisko autora ze względu na jego realistyczny sposób przedstawiania materiałów na obrazach. W przypadku strony *Sztuczne Fiolki* tych zapytań jest mniej, ale również się pojawiają, najczęściej dotyczą nazwy obrazu.

Memy z powodzeniem mogą być elementem edukacji. Ze względu na różnorodną tematykę memów, mogą one służyć edukacji w wielu dziedzinach, ale przede wszystkim znajdują zastosowanie w historii. Specyficznym rodzajem memów przekazujących wiedzę historyczną jest Polandball, czyli countryball

odpowiadający Rzeczypospolitej Polskiej (Borkiewicz, 2018, s. 336). Dzięki tej formie memów przedstawione zostały różne aspekty z historii Polski takie jak rozbiory czy I lub II Wojna Światowa.

Reasumując, memy internetowe mogą stać się w przyszłości lekcją sztuki dla użytkowników. Może to być wskazówka dla nauczycieli przedmiotów związanych ze sztuką, by takie właśnie medium jak memy wykorzystywać jako atrakcyjne egzemplifikacje dzieł malarskich, oczywiście odpowiednio wyselekcjonowane i skomentowane. Taki sposób uprzystępniania treści kultury może okazać się szczególnie atrakcyjny dla dzieci i młodzieży.

Bibliografia

- Bjarneskans, Henrik, Grönnevik, Bjare & Sandberg, Anders (2009). Cykl życiowy memów. W: Wężowicz-Ziółkowska, D. (red.), *Infosfera. Memetyczne koncepcje kultury i komunikacji* (s. 65–89). Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach.
- Blackmore, Susan J. (2002). *Maszyna Memowa*. Poznań: Dom wydawniczy „Rebis”.
- Bochnak, Adam (1958). *Historia sztuki nowożytnej*. Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Bochnak, Adam (1973). *Historia sztuki średniowiecznej*. Warszawa, Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Borkiewicz, Anna (2018). „Polandball”: memy internetowe o tematyce historycznej jako przykład wizualizacji historii. W: Wojdon, J. (red.), *Historia w przestrzeni publicznej* (s. 332–336). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Borkowski, Wojciech & Nowak, Andrzej (2009) Wpływ społeczny – alternatywny model rozprzestrzeniania się memów. W: Wężowicz-Ziółkowska, D. (red.) *Infosfera. Memetyczne koncepcje kultury i komunikacji* (s. 173–212). Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach.
- Brodie, Richard (1996). *Wirus umysłu*. Łódź: TeTa Publishing.
- Classical Art Memes* ([2021]). Facebook.com [online]. Pobrane 21 listopada 2020 r., z: <https://www.facebook.com/classicalartmemes/>
- Dawkins, Richard (1996). *Samolubny gen*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Dubisz, Stanisław (red.) (2003). *Universalny słownik języka polskiego*. T. 2, H-N. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Estreicher, Karol (1973). *Historia sztuki w zarysie*. Warszawa, Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Heylighen, Francis (2009). Memetyka. W: Wężowicz-Ziółkowska D. (red.) *Infosfera. Memetyczne koncepcje kultury i komunikacji* (s. 27–31). Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach.
- Jak będzie na płótnie?* ([2021]). Facebook.com [online]. Pobrane 14 maja 2021 r., z: <https://www.facebook.com/groups/1763148367347400>
- Kamińska, Magdalena (2011). *Niecie memy: dwanaście wykładów o kulturze internetu*. Poznań: Wydawnictwo Galeria Miejska „Arsenal”.
- Kamińska, Magdalena (2017). *Memosfera: wprowadzenie do cyberkulturoznawstwa*. Poznań: Wydawnictwo Galeria Miejska „Arsenal”.

- Kokoszka, Joanna (2020). Mem – specjalne medium informacyjne. Stan badań polskiego piśmiennictwa m.in. w dziedzinie nauk o kulturze i religii. *Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media*, 1(36), 7–23 [online]. Pobrane 14.05.2021, z: http://www.nowa-biblioteka.us.edu.pl/archiwum/2020_1/Kokoszka.pdf
- Kolowiecki, Wiktor (2012). Memy internetowe, jako nowy język internetu. *Kultura i Historia*, 21 [online]. Pobrane 13 maja 2021, z: <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/3637>
- Pastuszka-Roczek, Joanna (2014). Elektroniczne rysunki na ścianie – rola obrazkowych memów internetowych w procesie komunikacji i socjalizacji. Analiza treściowa wybranych polskich portali rozrywkowych. W: Bierówka, J. & K. Pokorny-Ignatowicz (red.), *Media, kultura popularna, polityka. Wzajemne oddziaływanie i nowe zjawiska* (s. 141–163). Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM.
- Pisarek, Walery (2006). *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Piskorz, Krzysztof (2013). Internetowe memy – hieroglify XXI wieku. W: Hofman, I. & D. Kępa-Figura (red.), *Współczesne media: język mediów* (s. 227–237). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Replikator (2020). Wikipedia. Wolna encyklopedia [online]. Wikimedia Commons, 24.05.2020. Pobrane 13 maja 2021, z: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Replikator>
- Sarna, Paweł (2016). Memy w perspektywie retorycznej. W: Sarna, P. & M. Sęk-Iwanek (red.) *Dyskursy widzialności: słowa a obrazy* (s. 123–149). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Sekcja estetyczna* ([2021]). Facebook.com [online]. Pobrane 14 maja 2021, z: <https://www.facebook.com/groups/jbwa.estetyczna/>
- Sroka, Jakub (2014). #OBRZKOWE #MEMY #INTERNETOWE. Warszawa: CeDeWu.pl.
- Szczęśna, Ewa (red.) (2002). *Słownik pojęć i tekstów kultury*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Sztuczne Fiolki* ([2021]). Facebook.com [online]. Pobrane 21 listopada 2020 r., z: <https://www.facebook.com/SztuczneFiolki/>
- Walkiewicz, Adam (2012). Czym są memy internetowe? Rozważania z perspektywy memetycznej. *Teksty z Ulicy*, 14, 49–70 [online]. Pobrane 13 maja 2021, z: http://www.memetyka.us.edu.pl/pdf/TzU_2012.pdf
- Woloszyn, Magdalena (2019). Czy memy są tekstami kultury? *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, 1, 9–28 [online]. Pobrane 13 maja 2021, z: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/TSB/article/view/TSB.2019.001/23566>
- Zaremba, Maciej (2012). Memy internetowe (2010–2011). *Media i Społeczeństwo*, 2, 60–73 [online]. Pobrane 13 maja 2021, z: http://www.mediaispoleczenstwo.ath.bielsko.pl/art/060_zaremba.pdf

Aneks

Kwestionariusz ankiety wykorzystany w badaniu percepcji memów internetowych opracowanych na podstawie dzieł sztuki malarskiej

Metryczka

Płeć:

- a. kobieta
- b. mężczyzna

Wiek w latach: (do wpisania) .....

Grupa:

- a. Sekcja Estetyczna
- b. Dictator of good taste
- c. Jak będzie na płótnie?

Pytania ogólne:

1. Czym jest dla Pani/Pana Internet? (można wybrać tylko jedną odpowiedź)
  - a. źródłem informacji,
  - b. źródłem wiedzy,
  - c. uzupełnieniem informacji,
  - d. używam go hobbystycznie,
  - e. narzędziem pracy,
  - f. narzędziem nauki,
  - g. inne.....
2. Czy ogląda Pani/Pan memy?
  - a. tak
  - b. nie
3. Dlaczego ogląda Pani/Pan memy w sieci? (można wybrać tylko jedną odpowiedź)
  - a. poszerzam swoją wiedzę o świecie,
  - b. do celów rozrywkowych,
  - c. wypełnienie wolnego czasu (przeoglądam strony z nudów),
  - d. interesuję się nowymi środkami komunikacji/przekazu informacji
  - e. inne.....
4. Jeśli ogląda Pani/Pan memy dla rozrywki, to czy korzysta Pani/Pan z memów w sieci, umieszczonych na stronach portali ogólnoinformacyjnych?
  - a. nie
  - b. takjeśli tak, to z jakich (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)?
  - a. Onet
  - b. Interia
  - c. wyborcza.pl
  - d. Polityka
  - e. Newsweek Polska
  - f. inne.....

5. Czy korzysta Pani/Pan ze stron, które specjalizują się w tworzeniu memów?
- nie
  - tak
- jeśli tak, to z jakich (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)?
- Demotywatory
  - Wiocha
  - Jeb z dzidy (jbsd.com.pl)
  - kwejk.pl
  - besty.pl
  - inne.....
6. Czy ma Pani/Pan świadomość, że memy mogą być źródłem informacji na temat dzieł sztuki?
- tak
  - nie

Pytania dotyczące strony *Sztuczne Fiolki*:

7. Czy zna Pani/Pan fanpage na Facebooku *Sztuczne Fiolki*?
- tak
  - nie

Jeśli padła odpowiedź tak:

8. Jak często odwiedza Pani/Pan fanpage na Facebooku *Sztuczne Fiolki*?
- codziennie
  - raz na kilka dni
  - raz w tygodniu
  - raz w miesiącu
  - sporadycznie
  - inne.....
9. Jak często Pani/Pan reaguje na treści udostępniane na stronie *Sztuczne Fiolki*?
- reaguję na każdy post
  - reaguję tylko na treści, które mi się podobają
  - reaguję na treści, które mi się nie podobają
  - nie reaguję
10. Jak często dodaje Pani/Pan komentarze pod treściami udostępnianymi na stronie *Sztuczne Fiolki*?
- komentuję każdy post
  - komentuję tylko treści, które mi się podobają
  - komentuję tylko treści, które mi się nie podobają
  - komentuję tylko treści, które wzbudziły we mnie chęć rozmowy na konkretny temat
  - nie komentuję
11. Jak często udostępnia Pani/Pan treści ze strony *Sztuczne Fiolki*?
- udostępniam każdy post
  - udostępniam tylko treści, które mi się podobają
  - udostępniam tylko treści, którymi chcę się podzielić ze znajomymi
  - nie udostępniam

12. W jakiej formie udostępnia Pani/Pan memy ze strony *Sztuczne Fiolki* (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)?
- udostępniam na swojej facebookowej tablicy
  - udostępniam znajomym w wiadomości prywatnej
  - inne.....
13. Jak ocenia Pani/Pan stronę *Sztuczne Fiolki*?
- bardzo mi się podoba
  - podoba mi się
  - nie mam zdania
  - nie podoba mi się
  - bardzo mi się podoba
14. Czy identyfikuje Pani/Pan obrazy znajdujące się na stronie *Sztuczne Fiolki* z konkretnymi stylami malarskimi lub malarzami?
- tak
  - rzadko
  - nie
15. Czy uważa Pani/Pan, że treści publikowane na stronie *Sztuczne Fiolki* są: (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)
- interesujące
  - zabawne
  - ciekawe
  - prawdziwe
  - irytujące
  - nieinteresujące
  - niezabawne
  - nieciekawe
  - nieprawdziwe

Pytania dotyczące strony *Classical Art Memes*:

16. Czy zna Pani/Pan fanpage na Facebooku *Classical Art Memes*?
- tak
  - nie
- Jeśli padła odpowiedź tak:
17. Jak często odwiedza Pani/Pan fanpage na Facebooku *Classical Art Memes*?
- codziennie
  - raz na kilka dni
  - raz w tygodniu
  - raz w miesiącu
  - sporadycznie
  - inne.....
18. Jak często Pani/Pan reaguje na treści udostępniane na stronie *Classical Art Memes*?
- reaguję na każdy post
  - reaguję tylko na treści, które mi się podobają
  - reaguję tylko na treści, które mi się nie podobają
  - nie reaguję

19. Jak często dodaje Pani/Pan komentarze pod treściami udostępnianymi na stronie *Classical Art Memes*?
- komentuję każdy post
  - komentuję tylko treści, które mi się podobają
  - komentuję tylko treści, które mi się nie podobają
  - komentuję tylko treści, które wzbudziły we mnie chęć rozmowy na konkretny temat
  - nie komentuję
20. Jak często udostępnia Pani/Pan treści ze strony *Classical Art Memes*?
- udostępniam każdy post
  - udostępniam tylko treści, które mi się podobają
  - udostępniam tylko treści, którymi chcę się podzielić ze znajomymi
  - nie udostępniam
21. W jakiej formie udostępnia Pani/Pan memy ze strony *Classical Art Memes* (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)?
- udostępniam na swojej facebookowej tablicy
  - udostępniam znajomym w wiadomości prywatnej
  - inne.....
22. Jak ocenia Pani/Pan stronę *Classical Art Memes*?
- bardzo mi się podoba
  - podoba mi się
  - nie mam zdania
  - nie podoba mi się
  - bardzo mi się nie podoba
23. Czy identyfikuje Pani/Pan obrazy znajdujące się na stronie *Classical Art Memes* z konkretnymi stylami malarskimi lub malarzami?
- tak
  - rzadko
  - nie
24. Czy uważa Pani/Pan, że treści publikowane na stronie *Classical Art Memes* są:
- (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)
- interesujące
  - zabawne
  - ciekawe
  - prawdziwe
  - irytujące
  - nieinteresujące
  - niezabawne
  - nieciekawe
  - nieprawdziwe

Pytania ogólne:

25. Czy sprawdza Pani/Pan autorów obrazów podanych pod opublikowanym dziełem w formie mema?
- tak
  - rzadko
  - nie
- jeśli nie, to dlaczego? .....

26. Czy oglądanie memów jest dla Pani/Pana lekcją sztuki?
a. tak
b. nie
27. Obrazy będące tłem memów są dla Pani/Pana inspiracją do dalszych poszukiwań?
a. nie
b. tak
- jeśli tak, w jakim kierunku są skierowane Pani/Pana dalsze poszukiwania (można zaznaczyć kilka odpowiedzi):
- dzieł malarskich konkretnego artysty
  - dzieł malarskich z tego samego okresu historycznego
  - dzieł malarskich w podobnym stylu
  - inne .....
28. Czy ma Pani/Pan swojego ulubionego mema opracowanego na podstawie obrazu (konkretne dzieło malarskie, podpis znajdujący się na nim lub będący komentarzem do tego dzieła)?
a. nie
b. tak
- jeśli tak, to proszę podać przykład (link lub opis tego mema) .....
29. Czy zna Pani/Pan inne fanpage'e, na których umieszcza się memy z dziełami sztuki?
a. nie
b. tak
- jeśli tak, to proszę podać ich nazwy .....

Dziękuję za wypełnienie!

Internet memes on *Classical Art Memes* and *Sztuczne Fiołki* sites in the opinion of internet users

ABSTRACT: Discussed the results of survey conducted from May 5th to 9th, 2020 among 178 members of three Facebook groups: *Sekcja Estetyczna*, *Dictator of good taste* and *Jak będzie na płótnie?* The goal of this survey was to analyze the knowledge among users about two Facebook pages – *Classical Art Memes* and *Sztuczne Fiołki*. Questions from the survey were supposed to establish how often users visit, comment and share posts published on the pages and at the same time ask the participants if they recognize authors of the original paintings and how they evaluate the content on these pages. Conducted examination was supposed to show the interest in memes among users and to answer the key question – what is their reception of the memes based on the peace of art and if so, could they become an element of art education?

KEYWORDS: *Classical Art Memes*, Paintings, Mem, Internet Memes, *Sztuczne Fiołki*

Michał Żytomirski

Katedra Informatologii i Bibliologii
Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego
e-mail: michal.zytomirski@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-1400-9949>

Określanie osobowości użytkowników Internetu poprzez analizowanie ich cyfrowych śladów w świetle wybranych badań dr. Michała Kosińskiego

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.05>

Abstrakt: Według danych Internet Live Stats w kwietniu 2021 roku w czasie każdej sekundy zadawano około 92 tysięcy zapytań w wyszukiwarce Google. Każda czynność dokonywana przez użytkowników urządzeń cyfrowych jest indeksowana jako tak zwane cyfrowe ślady, dzięki którym możliwe jest, przy zastosowaniu odpowiednich technologii oraz metod, precyzyjne określanie cech osobowości, poglądów politycznych oraz orientacji seksualnych tychże użytkowników.

Artykuł został zainspirowany pracami dr. Michała Kosińskiego i stanowi opis problematyki związanej z analizowaniem cyfrowych śladów użytkowników Internetu (głównie mediów społecznościowych).

Nadrzędnym celem artykułu jest przedstawienie badań Michała Kosińskiego i zwrócenie uwagi środowiska informatologicznego na kwestie związane z analizowaniem cyfrowych śladów użytkowników Internetu. Praca ma charakter popularyzatorski, nie stanowi całościowego opisu dokonania wskazanego naukowca. Artykuł nie przedstawia nowych informacji ani badań własnych – ma jednak zachęcić odbiorców do przeanalizowania literatury przedmiotu dotyczącej analizowania cyfrowych śladów oraz prywatności w dobie cyfrowej.

W pracy wykorzystano metodę analizy zawartości baz danych – do zebrania i przeanalizowania literatury przedmiotu. Skupiono się na zasobach udostępnianych przez dr. Kosińskiego poprzez prywatną stronę internetową – <https://www.michalkosinski.com>. Dodatkowo wykorzystano techniki związane z *data miningiem*, aby w podsumowaniu móc przedstawić archiwalne treści publikowane na stronie internetowej firmy Cambridge Analytica.

Zasięg chronologiczny odszukiwanych materiałów piśmienniczych zawężono do okresu od 2011 r. do pierwszego kwartału 2021 r., skupiając się głównie na latach 2013–2021, czyli od roku opublikowania artykułu *Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior* do roku publikacji tekstu *Facial recognition technology can expose political orientation from naturalistic facial images*. W artykule przedstawiono wybrane prace dr. Michała Kosińskiego, które stanowią „kamienie milowe” w badaniach nad określaniem osobowości użytkowników Internetu w obrębie publikacji wskazanego autora. Co za tym idzie, w artykule nie przedstawiono tych prac, które były opisem części badań lub były przyczynkiem do podjęcia większych, dalszych pomiarów.

Słowa kluczowe: cyfrowe ślady, mierzenie cech użytkowników, Five Factor Model, prywatność, Michał Kosiński

Wstęp

Cyfrowe ślady użytkowników Internetu to „zmiany w kodzie binarnym systemu teleinformatycznego, a także urządzenia cyfrowego zdolnego do przetwarzania, wysyłania, gromadzenia pakietów danych, będących wynikiem ingerencji zewnętrznej (fizycznej) bądź wewnętrznej (zdalnej)” (Kasprzak, 2015, s. 25). Oznacza to, że działania użytkowników są indeksowane zarówno wewnątrz wykorzystywanych urządzeń, jak i na zewnątrz, w ramach całych systemów teleinformatycznych (np. w obrębie serwerów dostawców usług). Również przez te zależności ukuto hipotezę o braku możliwości pełnego usunięcia swoich śladów z cyberprzestrzeni¹.

W skali globalnej coraz więcej działań dokonywanych jest przez ludzi w pełni lub częściowo przy wykorzystaniu narzędzi cyfrowych – dotyczy to zarówno interakcji międzyludzkich, rozrywki, zakupów, jak i pracy czy wyszukiwania informacji (Matz, Kosiński, 2017, s. 19). Analizowanie cyfrowych

---

¹ Def. 1.: Globalna domena środowiska informacyjnego składająca się z współzależnych sieci tworzonych przez infrastrukturę technologii informacyjnej (IT) oraz zawartych w nich danych, włączając Internet, sieci telekomunikacyjne, systemy komputerowe, a także osadzone w nich procesory oraz kontrolery (Wasilewski, 2013, s. 227). Def. 2.: Zbiór wszystkich urządzeń cyfrowych zdolnych do wzajemnej komunikacji i przesyłania, odbierania, gromadzenia pakietów danych (Kasprzak, 2015, s. 33).

śladów pozwala coraz precyzyjniej określać potrzeby, cechy i zachowania użytkowników. Globalna skala zjawiska oraz zakres przeprowadzanych analiz pozwala na określenie podobieństw i różnic między użytkownikami, dzięki czemu dane deklarowane (deklaratywne) przez użytkowników, np.: wiek, płeć, orientacja seksualna czy poglądy polityczne, mogą być porównywane do realnych zachowań (użytkowników), a następnie mogą podlegać sprawdzaniu pod kątem zgodności ze stanem faktycznym.

Autor pracy skupił się na przeanalizowaniu publikacji Michała Kosińskiego, ponieważ uznaje go za autorytet z zakresu analiz psychometrycznych użytkowników Internetu. Prace Kosińskiego są często cytowane i cieszą się znacznym uznaniem w środowisku naukowym. Z danych Google Scholar wynika, że w okresie od 2014 roku do 2021 roku były one cytowane 13455 razy, tym samym autor posiada h-index na poziomie 47 punktów (*Michał Kosinski, 2021*).

W celu weryfikacji literatury przedmiotu do artykułu, przeanalizowano bibliografię Michała Kosińskiego opublikowaną na stronie internetowej <https://www.michalkosinski.com/research> i zawężono ją do okresu od 2013 roku (od publikacji artykułu *Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior*) do kwietnia 2021 roku. Tym samym uzyskano łącznie 85 publikacji autorstwa M. Kosińskiego. W artykule przedstawiono publikacje, które stanowiły podsumowania badań², w ramach publikacji dr. Kosińskiego, nad analizowaniem cyfrowych śladów użytkowników Internetu w celu określania ich cech psychologicznych. Należy podkreślić, że tematyka dobranych publikacji opiera się na analizowaniu cyfrowych śladów behawioralnych, takich jak informacje o odwiedzanych stronach internetowych przez użytkowników lub informacje o obserwowanych profilach w mediach społecznościowych przez użytkowników. Dla przykładu artykuł *Personality, gender, and age in the language of social media: The open-vocabulary approach* nie został uwzględniony w badaniach, ponieważ opisuje on proces analizowania treści wiadomości użytkowników Facebooka.

Analiza literatury przedmiotu

W 2013 r. badacze z Centrum Psychometrii Uniwersytetu Cambridge stwierdzili, że można precyzyjniej określić cechy ludzi mierząc ich interakcje na portalu Facebook (FB) (wykorzystywanie reakcji „lubię to”) (Kosinski i in., 2013). Oznaczało to, że na podstawie analiz cyfrowych śladów użytkowników było możliwe określenie potrzeb oraz cech użytkowników. W ramach

² W pracy nie przedstawiano artykułów, które stanowiły wstęp do większych pomiarów lub zostały rozbudowane na dalszych etapach postępowania procesów naukowych.

chronologicznej dokładności należy zaznaczyć, że artykuł ten był poprzedzony latami innych badań, z których wnioski pozwoliły m.in., na stwierdzenie, że:

- możliwe jest kategoryzowanie użytkowników mediów społecznościowych ze względu na ich cechy osobowości (Quercia i in., 2011),
- poprzez określanie cech osobowości użytkowników mediów społecznościowych można wyraźnie określić ich podobieństwa i różnice (Tamże),
- określanie osobowości użytkowników może być dokonywane w prosty i mierzalny sposób przy wykorzystaniu danych dostępnych publicznie (na podstawie danych deklaracyjnych pozostawianych przez użytkowników – np. opublikowanie postu, polecenie piosenki, itp.) (Tamże),
- cechy osobowości użytkowników są skorelowane ze sposobami wykorzystywania przez nich mediów społecznościowych (Bachrach i in., 2012),
- cechy osobowości osób popularnych na Facebooku nie różnią się znacząco od cech osób popularnych poza Internetem, co pozwala sugerować, że część zachowań użytkowników odpowiada zachowaniom, które przedstawiają w relacjach społecznych poza Siecią (Quercia i in., 2012).

Należy dodatkowo odnotować, że od 2007 do 2012 r. badacze z Centrum Psychometrii Uniwersytetu Cambridge prowadzili badania w ramach projektu myPersonality (Stillwell & Kosinski, 2012). W projekcie wzięło udział, dobrowolnie poprzez aplikację, ponad 6 milionów użytkowników portalu społecznościowego Facebook (Stillwell, 2021). Prawdopodobnie to właśnie ten projekt pozwolił w następnych latach ustalić precyzyjne metody określania cech – w tym cech politycznych – użytkowników Internetu na podstawie ich cyfrowych śladów.

W artykule *Personality and Patterns of Facebook Usage*, który poprzedzał pracę *Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior*, autorzy oparli swoje pomiary o dane pochodzące z projektu myPersonality, badając dane losowej grupy 250 użytkowników Facebooka. W pomiarach uwzględniono dane dotyczące aktywności (10 tysięcy statusów aktywności) oraz dane demograficzne (wiek i płeć) (Bachrach i in., 2012). W ramach tego badania naukowcy stwierdzili znaczne ograniczenia pomiarów, związane z błędami statystycznymi (błąd własnego wyboru, ang. *self-selection bias*) oraz z analizowaniem niepełnego zbioru danych (analizowanie samych polubień, a nie zawartości „lubianych” treści) (Tamże). Autorzy artykułu zostawili więc otwarte pytanie badawcze o możliwość ustalania cech osobowości w oparciu o szczegółowe cyfrowe ślady.

Artykuł *Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior* jest zatem kontynuacją serii poprzednich badań, badacze dopracowali metodykę badań (połączenie modeli psychometrycznych z pracą algorytmu) oraz rozszerzyli grupę badawczą. Przebadano grupę 58 tysięcy użytkowników portalu Facebook w ramach kwestionariusza FFM (Five Factor Model – badanie osobowości w ramach 5 czynników). Badania Five Factor Model³, cech zwanych także Big Five (wielka piątka) stanowiły podstawę metodyki tych, jak i poprzednich badań:

Wykorzystujemy model pięcioczynnikowy, który jest obecnie najbardziej rozpowszechnionym i ogólnie akceptowanym modelem osobowości, którego zdolność do przewidywania ludzkich zachowań została dobrze zbadana (Bachrach i in., 2012).

Model ten zakłada mierzenie cech respondentów w odniesieniu do pięciu czynników, w ramach których określa się odpowiednie cechy:

1. Ekstrawersję (np. skłonność do mówienia, poczucie humoru).
2. Ugodowość (np. umiejętność wybaczenia, zaufanie).
3. Sumiennność (np. umiejętność organizacji, produktywność).
4. Neurotyczność (np. skłonność do użalania się nad sobą, depresyjność).
5. Otwartość (np. szerokie spektrum zainteresowań, artystyczność) (McCrae & John, 1992).

Ad 1. Jednostki o wysokim współczynniku *ekstrawersji* zazwyczaj poszukują stymulacji w świecie zewnętrznym, potrzebują towarzystwa innych ludzi. Zazwyczaj są to osoby bardziej otwarte, doświadczające pozytywnych emocji, są też częściej aktywne społecznie. Przejawiają również łatwość w nawiązywaniu nowych kontaktów i nie przeszkadza im bycie w centrum uwagi (społecznej).

Ad 2. Ludzie o wysokim współczynniku *ugodowości* są zazwyczaj ugodowi i przyjaźni, przejawiają problemy w wyjawianiu tak zwanej trudnej prawdy. Osoby te są skłonne do współpracy, zazwyczaj ufają innym ludziom.

Ad 3. Osoby o wysokim poziomie *sumienności* są zorganizowane i rzadko przejawiają działania spontaniczne, przejawiają tendencje do planowania długoterminowego i cechują się konsekwencją w działaniu. Ludzie klasyfikowani do tej kategorii są zazwyczaj mniej tolerancyjni, są związani procedurami i zasadami.

Ad 4. Jednostki o wysokim współczynniku *neurotyczności* są niestabilne emocjonalnie, przejawiają predyspozycje do wahań nastrojów, negatywnych

---

³ Wykorzystywanie modelu Wielkiej Piątki do badań nad cyfrowymi śladami przedstawiono szerzej w artykule *Mining Facebook data for predictive personality modeling*, (Markovikj i in., 2013).

emocji, obwiniania się, jak i depresji. Osoby o tej cesze częściej doświadczają stresu i nerwowości.

Ad 5. Osoby indeksowane w tej kategorii przejawiają cechy kreatywne, interesują się kulturą, sztuką i przejawiają zainteresowanie estetyką. Cechują się wrażliwością, tolerancją i liberalizmem. Osoby z niskim współczynnikiem *otwartości* są zazwyczaj mniej kreatywne, są bardziej konwencjonalne i autorytarne. Dodatkowo unikają zmian i przejawiają cechy konserwatywne i tradycyjne (Kosinski i in., 2014).

Pomiary wykonywane tym modelem często przedstawiane są w ramach skali przeciwstawieństw, np. ekstrawersja-introwersja, ugodowość-nieugodowość, itd. Dla przykładu – w ramach badań Apply Magic Sauce, prowadzonych przez Instytut Psychometrii Cambridge, będących rozwinięciem badań w ramach projektu myPersonality, skala pomiarów cech jest zmodyfikowaną skalą FFM i wygląda następująco:

1. Konserwatywny i tradycyjny – liberalny i artystyczny.
2. Impulsywny i spontaniczny – zorganizowany i ciężko pracujący.
3. Kontemplacyjny – zaangażowany w świat zewnętrzny.
4. Konkurencyjny (oparty na rywalizacji) – praca zespołowa i zaufanie.
5. Wyluzowany i zrelaksowany – popadający w stres i emocjonalny (Apply Magic Sauce, 2021).

Badania z wykorzystaniem Modelu Wielkiej Piątki są szeroko opisywane w literaturze przedmiotu, na potrzeby artykułu model ten (jak i pozostałe) został przedstawiony przyczynkowo, ponieważ opis metod badawczych nie stanowi celu pracy.

W badaniu Kosińskiego i innych z 2013 roku wykorzystano również kwestionariusze: IPIP (International Personality Item Pool), RSPM (Raven's Standard Progressive Matrices), SWL (Satisfaction With Life Scale). Dodatkowo, w celu ustalenia cech etnicznych, przebadano część zdjęć profilowych, którymi respondenci posługiwali się w ramach własnych kont na Facebooku (Kosinski i in., 2013).

Zebrany materiał badawczy przeanalizowano i przełożono na algorytm mierzący wskazane czynniki na podstawie cyfrowych śladów użytkowników. Określono, że analizy śladów cyfrowych są dokładne: w 95% w ramach określania cech etnicznych, w 93% w ramach określania płci, w 85% w ramach określania poglądów politycznych oraz w 82% w ramach określania wyznania (Tamże).

Reasumując, na podstawie działań użytkownika – ograniczonych do mierzenia klikania przycisku „lubię to” – możliwe było określenie jego poglądów

politycznych z dokładnością do 85%. Co za tym idzie, nowa metoda pomiarów ustalona przez Kosińskiego, Stillwella oraz Graepela pozwoliła na określanie cech jednostek oraz grup użytkowników bez konieczności wchodzenia z nimi w bezpośrednią reakcję i wykorzystywania metod deklaratywnych – np. ankiet. Oznaczało to, że badacze posiadający opracowany algorytm oraz dostęp do danych o użytkownikach portalu Facebook, mogli określać ich cechy – w tym ich poglądy polityczne.

Pokazujemy, że szeroka gama osobistych atrybutów ludzi, od orientacji seksualnej po inteligencję, może być automatycznie i precyzyjnie wnioskowana na podstawie ich polubień na Facebooku (Kosinski i in., 2013).

Badacze wyraźnie wskazali, że prowadzenie pomiarów cech/atrybutów ludzi poprzez wykorzystywanie danych cyfrowych (zarówno interakcji na portalu Facebook jak i innych) mogą mieć dobry wpływ na rozwój marketingu, personalizacji usług oraz rozwoju technologii. Niemniej jednak zwrócili też uwagę na fakt, że pomiary te (dokładne, jak i obarczone błędem) mogą stanowić bezpośrednie zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi:

Można sobie wyobrazić sytuacje, w których takie przewidywania, nawet błędne, mogłyby stanowić zagrożenie dla dobra, wolności, a nawet życia jednostki (Tamże).

W 2014 roku Kosiński i inni, wykorzystując wskazaną wcześniej metodykę, przebadali grupę 354 tysięcy użytkowników portalu Facebook, którzy posiadali aktywne konto minimum na 24 miesiące przed pobraniem danych. Badania zawężono do użytkowników pochodzących z USA (Kosinski i in., 2014). Badaniom podlegały: liczba znajomych, wydarzenia, zmiany statusu, zdjęcia, oznaczone zdjęcia oraz liczba członkostw w grupach. Celem badania było stwierdzenie, czy istnieją korelacje pomiędzy cechami (FFM) użytkowników a ich działaniami podejmowanymi na profilu Facebook (FB) – na to pytanie udzielono odpowiedzi twierdzącej, że jest to możliwe. Dla przykładu – stwierdzono, że osoby charakteryzujące się otwartością dokonują statystycznie więcej polubień materiałów na FB niż te, które przejawiają cechy kontemplacyjne. Dodatkowo stwierdzono, że osoby o cechach ekstrawertycznych znacznie częściej dokonują zmian statusów oraz dodają większą liczbę osób do grona znajomych (Tamże). Badacze podkreślili również, że ich analizy opierają się na rzeczywistych zachowaniach użytkowników, którzy dokonują ich w naturalnym środowisku – online.

Z racji na obszerność pakietów danych, które wymagają analiz, badacze byli zmuszeni do określenia, które z tych danych pozwalają na lepszym stopniu analizować cechy użytkowników. Lambiotte i Kosiński określili, że do pomiarów osobowości najlepiej nadaje się analizowanie grup społecznych sieci (np. ludzie

obserwujący się w mediach społecznościowych, członkostwo w grupach, itp.) oraz analizowanie interakcji „lubię to” (np. dodawanie reakcji „lubię to” pod treściami związanymi z muzyką) (Lambiotte & Kosinski, 2014). Dla przykładu, badacze sugerują, że za sprawą analizowania powiązań społecznych (dane z zakresu sieci społecznych) pozwalają określać orientację seksualną lub status związku badanych osób. Najważniejsze z perspektywy badaczy jest jednak określanie cech osobowości użytkowników poprzez analizowanie ich interakcji poprzez dodawanie reakcji „lubię to”. Stwierdzono, że istnieje duża korelacja pomiędzy gustem muzycznym (por. Ryc. 1) czy preferencjami w wyborze marki a cechami osobowości. Przykładowo osoby wchodzące w interakcję poprzez „like” z marką Hello Kitty przejawiali cechy wysokiej otwartości, niskiej sumienności i niskiej ugodowości.

Powyższe badania skłoniły naukowców do postawienia pytania, czy metody analityczne oparte na działaniach komputerowych są precyzyjniejsze od ludzi (np. grupy znajomych lub rodziny) w ocenianiu cech osobowości. W 2015 roku You You, Kosiński i Stillwell opublikowali artykuł *Computer-based personality judgments are more accurate than those made by humans*, w którym stwierdzili, że mierzenie cech osobowości ludzi jest znacznie dokładniejsze, szybsze i tańsze w przypadku wykorzystania metod komputerowych (You You i in., 2015). Badacze podkreślili, że ludzka osobowość może być określana precyzyjnie bez angażowania ludzkich umiejętności społeczno-poznawczych. Kolejny raz zwrócono również uwagę na fakt, że systemy komputerowe pozwalające na mierzenie cech ludzi mogą posłużyć do udoskonalenia technologii i poprawy jakości życia, ale ich zastosowanie może wpłynąć na rozwój technik manipulacyjnych i inwigilacyjnych.

Należy zwrócić uwagę, że znacznym ograniczeniem wszystkich przedstawionych metod badawczych jest fakt wykorzystywania obszernych pakietów danych pochodzących od użytkowników technologii cyfrowych. Co za tym idzie – dane te są trudno dostępne – wymagają zgody użytkownika lub dystrybutora treści (np. administracja Facebooka) oraz są trudne do analizowania ze względu na swoją obszerność (wymagają wykorzystywania metod z zakresu badań Big Data) (Kosinski i in., 2016).

Ryc. 1. Dendrogram autorstwa Lambiotte i Kosińskiego przedstawiający korelację pomiędzy zespołem/wykonawcą muzycznym, których „lubią” użytkownicy Facebooka a ich cechami osobowości. Im kolor jest bardziej cyjanowy tym cechy odbiorców są bardziej konserwatywne, natomiast im bardziej fioletowy tym cechy odbiorców są bardziej liberalne.

Źródło: Lambiotte & Kosinski, 2014.

W 2018 roku Wang i Kosiński opublikowali obszerny raport z badań dotyczących możliwości stwierdzenia orientacji seksualnej ludzi poprzez analizowanie ich zdjęć. Badacze wykorzystali w tym celu 35 326 zdjęć twarzy, które zostały przeanalizowane przez tak zwane głębokie sieci neuronowe⁴ do wskazania cech twarzy osób o orientacji homoseksualnej i heteroseksualnej. Dzięki tak zebrany danym i przeanalizowaniu jednego zdjęcia danej osoby możliwe

⁴ Przykładowo <https://www.faceplusplus.com>

było stwierdzenie czy osoba jest hetero czy homoseksualna w 81% przypadków w odniesieniu do mężczyzn oraz 74% przypadków w odniesieniu do kobiet. W analogicznym badaniu, w którym próbowano odgadnąć orientację seksualną na podstawie zdjęcia, wyniki te były znacząco niższe – 61% poprawności w odniesieniu do zdjęć mężczyzn oraz 54% w odniesieniu do zdjęć kobiet. Skuteczność algorytmu znacząco wzrosła – kolejno 91% i 83% poprawności, kiedy w badaniu uwzględniono po 5 zdjęć każdej osoby (Wang & Kosinski, 2018). Badacze przedstawili w swojej pracy narzędzie Face++, którego działanie można przetestować na stronie internetowej <https://www.faceplusplus.com>.

W 2021 roku Michał Kosiński na łamach „Nature Scientific Reports” opublikował podobne badanie, w ramach którego przeanalizowano ponad milion zdjęć osób w celu ustalenia ich poglądów politycznych. W trakcie badania stwierdzono, że twarze osób o poglądach liberalnych znacznie różnią się od osób o poglądach konserwatywnych. W przypadku tego pomiaru ustalono, że algorytm poprawnie odgadywał poglądy polityczne opierając się na analizie zdjęć – 72% poprawności. W podobnym teście ludzie określają poprawnie, czy dana osoba ma poglądy konserwatywne czy liberalne w 55% dokładności (Kosinski, 2021).

(...) nawet pobieżne oszacowanie cech psychologicznych odbiorców może drastycznie zwiększyć skuteczność masowej perswazji. Mamy nadzieję, że naukowcy, decydenci, inżynierowie i obywatele zwrócą na to uwagę (Tamże).

Przypadki wykorzystania cyfrowych śladów do nielegalnego analizowania danych cyfrowych użytkowników cyberprzestrzeni nie są szeroko opisywane w literaturze przedmiotu. Za przykład może posłużyć jednak komercyjna firma Cambridge Analytica (CA), która powstała w 2013 roku i została zamknięta w 2018 roku (Wikipedia, 2021). Nazwa firmy nie powinna być powiązywana z Centrum Psychometrii Uniwersytetu w Cambridge. Strona tej firmy pozostaje zamknięta – w celu dotarcia do tych materiałów, poniekąd dowodząc prawdziwości hipotezy o tym, że cyfrowe ślady nie są w pełni usuwalne, autor wykorzystał jedną z technik *data miningu* i przeanalizował bazy danych plików tymczasowych (cache)⁵ serwerów Google oraz Wayback Machine. Dzięki tym działaniom udało się dotrzeć do pełnej zawartości witryny CA z dnia 6 grudnia 2016. Na rycinie 2. przedstawiono nazwę modelu analitycznego wykorzystywanego przez CA w ramach analizowania cyfrowych śladów użytkowników.

---

⁵ Pamięć podręczna (ang. *cache*) – mechanizm, w którym część spośród danych zgromadzonych w źródłach o długim czasie dostępu i niższej przepustowości jest dodatkowo przechowywana w pamięci o lepszych parametrach. Ma to na celu poprawę szybkości dostępu do tych informacji, które przypuszczalnie będą potrzebne w najbliższej przyszłości (Pamięć podręczna..., 2021).

Akronim OCEAN, rozumiany jako O – otwartość, C – sumienność, E – ekstrawersja, A – ugodowość, N – neurotyczność, w literaturze przedmiotu przedstawiany jest częściej jako Five Factor Model.

Ryc. 2. Zrzut ekranu ze strony internetowej firmy Cambridge Analytica przedstawiający wykorzystywany model oceny użytkowników OCEAN zwany również Five Factor Model

OCEAN Personality Model

We use the established scientific OCEAN scale of personality traits to understand what people care about, why they behave the way they do, and what really drives their decision making.

O	C	E	A	N
OPENNESS Do they enjoy new experiences?	CONSCIENTIOUSNESS Do they prefer plans and order?	EXTRAVERSION Do they like spending time with others?	AGREEABLENESS Do they put people's needs before theirs?	NEUROTICISM Do they tend to worry a lot?

Understand your unique personality type:

[Take our test](#)

Źródło: WayBack Machine,
<https://web.archive.org/web/20170113214511/https://cambridgeanalytica.org/>

W ramach odszukanych fragmentów stron internetowych CA przeczytać można było (por. ryc. 3):

Współpracowaliśmy z markami, organizacjami politycznymi i grupami rzeczowników na całym świecie, a nasza metodologia została zatwierdzona przez Ministerstwo Obrony Wielkiej Brytanii, Departament Stanu USA, Sandię i NATO.

Ryc. 3. Zrzut ekranu ze strony internetowej firmy Cambridge Analytica przedstawiający stopkę zawierającą informację o organizacjach zatwierdzających prawidłowość działania metod CA

Źródło: Way Back Machine,
<https://web.archive.org/web/20170113214511/https://cambridgeanalytica.org>

Zakończenie

Badania zainicjowane w 2007 roku przez badaczy z Centrum Psychometrii Uniwersytetu w Cambridge – myPersonality, dały do tej pory niespotykane możliwości analizowania cech osobowości ludzi na podstawie ich cyfrowych śladów. Dzięki tym badaniom możliwe było ustalenie sprawdzalnych, powtarzalnych metod analizowania cech użytkowników urządzeń cyfrowych. Metody te początkowo opierały się na mierzeniu użytkowników poprzez kwestionariusze, a następnie za sprawą systemów uczących się przygotowywano analizy komputerowe. Współcześnie dzięki opisaniu i stwierdzeniu wyraźnej korelacji między zachowaniem ludzi w środowisku cyfrowym a ich cechami osobowości możliwe jest przeprowadzanie badań w oparciu o wskazane metody, wykorzystując jedynie ślady cyfrowe. Oznacza to, że badacze nie muszą przeprowadzać dodatkowych pomiarów z wykorzystaniem tradycyjnych metod badawczych (np. kwestionariusza modelu pięciu czynników). Co więcej, jak udowodniono w artykułach *Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images* oraz *Facial recognition technology can expose political orientation from naturalistic facial images* możliwe jest określanie cech takich jak orientacja seksualna i poglądy polityczne w oparciu o analizy zdjęć ludzi. Pomiarzy te nie są jeszcze doskonale precyzyjne, ale ze względu na historyczny rozwój tego typu badań można stwierdzić, że ich dokładność będzie rosła wraz z postępem technologii i rozwojem metodyki.

Zasób danych o użytkownikach Sieci pozwala określać cechy ludzi, informacje te w bezpośredni sposób mogą być wykorzystywane w celu rozwoju

technologii, rozwoju społecznego, niwelowania barier cyfrowych jak i technik manipulacyjnych, inwigilacyjnych i polaryzacyjnych – współcześnie⁶ dostępność tych danych jest prostsza niż kiedykolwiek w historii.

W świetle przedstawionych analiz literatury przedmiotu stwierdzono, że współcześnie należy zwrócić uwagę publiczną na kwestie związane z analizowaniem cyfrowych śladów w celu ustalania cech osobowościowych, poglądów politycznych czy orientacji seksualnej ludzi. Budowanie świadomości wśród użytkowników powinno skutkować obniżeniem negatywnego wpływu tych zjawisk na społeczeństwo.

Bibliografia

- 1 Second – Internet Live Stats. ([2021]). Internet Live Stats [online]. Pobrane 2 maja 2021, z: <https://www.internetlivestats.com/one-second/#traffic-band>
- Bachrach, Yoram, Kosinski, Michal, Graepel, Thore, Kohli, Pushmeet, & Stillwell, David J. (2012). Personality and patterns of Facebook usage. W: *Proceedings of the 4th Annual ACM Web Science Conference, WebSci'12* (s. 24–32) [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1145/2380718.2380722>
- Cambridge Analytica. (2021). W: Wayback Machine [online]. Pobrane 2 maja 2021 r., z: <https://web.archive.org/web/20170113214511/https://cambridgeanalytica.org/>
- Cambridge Analytica. (2021). W: Wikipedia. The Free Encyclopedia [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: https://en.wikipedia.org/wiki/Cambridge_Analytica
- Kasprzak, Wojciech A. (2015). *Ślady cyfrowe. Studium prawnokryminalistyczne*. Warszawa: Difin.
- Kosinski, Michal (2021). Facial recognition technology can expose political orientation from naturalistic facial images. *Scientific Reports*, **11**(1), Article number: 100 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1038/s41598-020-79310-1>
- Kosinski, Michal, Bachrach, Yoram, Kohli, Pushmeet, Stillwell, David J., & Graepel, Thore (2014). Manifestations of user personality in website choice and behavior on online social networks. *Machine Learning*, **95**, 357–380 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1007/s10994-013-5415-y>
- Kosinski, Michal, Stillwell, David J., & Graepel, Thore (2013). Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, **110**(15), 5802–5805 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1073/pnas.1218772110>
- Kosinski, Michal, Wang, Yilun, Lakkaraju, Himabindu, & Leskovec, Jure (2016). Mining big data to extract patterns and predict real-life outcomes. *Psychological Methods*, **21**(4), 493–506 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1037/met0000105>

---

⁶ Na początku drugiej dekady XXI wieku do stwierdzenia celów użytkowników przy wykorzystaniu analiz śladów cyfrowych były niezbędne m.in.: technologia, metodyka oraz trudny do zdobycia zasób danych. Współcześnie zasób tych danych jest często publicznie dostępny – zdjęcia profilowe na portalach społecznościowych, zatem do ich zebrania jak i analizowania potrzebna jest przede wszystkim technologia.

- Lambiotte, Renaud, & Kosinski, Michal (2014). Tracking the digital footprints of personality. *Proceedings of the IEEE*, **102**(12), 1934–1939 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1109/JPROC.2014.2359054>
- Markovikj, Dejan, Gievska, Sonja, Kosinski, Michal & Stillwell, David J. (2013). Mining Facebook data for predictive personality modeling. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, **7**(1), 23–26. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/14466>
- Matz, Sandra C., Kosinski, Michal, Nave, Gideon, & Stillwell, David J. (2017). Psychological targeting as an effective approach to digital mass persuasion. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, **114**(48), 12714–12719 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1073/pnas.1710966114>
- McCrae, Robert R., & John, Oliver P. (1992). An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications. *Journal of Personality*, **60**(2), 175–215 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>
- Michal Kosinski (2021, maj 2). W: Google Scholar [online]. Pobrane 2 maja 2021 r., z: <https://scholar.google.com/citations?user=01-XV0YAAAA&hl=en>
- Pamięć podręczna (2021). W: Wikipedia. Wolna encyklopedia [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pamięć_podręczna
- Quercia, Daniele, Kosinski, Michal, Stillwell, David J., & Crowcroft, Jon (2011). Our twitter profiles, our selves: Predicting personality with twitter. W: *Proceedings – 2011 IEEE International Conference on Privacy, Security, Risk and Trust and IEEE International Conference on Social Computing, PASSAT/SocialCom 2011* (s. 180–185) [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1109/PASSAT/SocialCom.2011.26>
- Quercia, Daniele, Lambiotte, Renaud, Stillwell, David J., Kosinski, Michal, & Crowcroft, Jon (2012). The personality of popular facebook users. W: *Proceedings of the ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work, CSCW'12* (s. 955–964) [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1145/2145204.2145346>
- Stillwell, David J. (2021). myPersonality database [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://www.psychometrics.cam.ac.uk/productsservices/mypersonality>
- Stillwell, David J. & Kosinski, Michal (2012). myPersonality project: Example of successful utilization of online social networks for large-scale social research. W: *Proceedings of the ACM Workshop on Mobile Systems for Computational Social Science (MobiSys)* [online]. The Psychometric Centre, University of Cambridge. Pobrane 30 czerwca 2021 r. z: <https://drive.google.com/file/d/1KzTSyd2coi0oTprgHRRYwWScQ7-TaWIs/view>
- Wang, Yilun, & Kosinski, Michal (2018). Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images. *Journal of Personality and Social Psychology*, **114**(2), 246–257 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1037/pspa0000098>
- Wasilewski, Janusz (2013). Zarys definicyjny cyberprzestrzeni. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, **9**(5), 225–234 [online]. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <http://www.abw.gov.pl/download/1/1284/Segregator13.pdf>
- Youyou, Wu, Kosinski, Michal, & Stillwell, David J. (2015). Computer-based personality judgments are more accurate than those made by humans. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, **112**(4) 1036–1040 [online]. Pobrane 30 czerwca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1073/pnas.1418680112>

Determining the personality of Internet users by analyzing their digital footprints in the light of selected research by Michał Kosiński

ABSTRACT: According to data from Internet Live Stats, in April 2021, about 92,000 queries were made, every second, in the Google search engine. Each activity performed by users of digital devices is indexed as so-called digital footprints [also called digital traces], thanks to which it is possible, using appropriate technologies and methods, to precisely define personality traits, political views and sexual orientations of these users.

The article was inspired by the works of PhD Michał Kosiński and describes the issues related to analyzing digital traces of Internet users (mainly social media).

The main aim of the article is to present the research by PhD Michał Kosiński and to draw the attention of the IT community to the issues related to analyzing the digital traces of Internet users. This work is of a popularizing nature and does not constitute a comprehensive description of the achievements of the indicated scientist. The article does not present new information or own research – however, it is intended to encourage recipients to analyze the literature on the subject of analyzing digital traces and privacy in the digital age.

The work uses the method of database content analysis – to collect and analyze the literature on the subject. The focus was on the resources made available by PhD Kosinski through his private website – <https://www.michalkosinski.com>. Additionally, datamining techniques were used to summarize the archival content published on the Cambridge Analytica website.

The chronological range of the searched writing materials was narrowed from 2011 to the first quarter of 2021, focusing mainly on the years 2013–2021, i.e. from the year of publishing the article Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior until the year of publication of the text Facial recognition technology can expose political orientation from naturalistic facial images.

The article presents selected works by PhD Michał Kosiński, which constitute "milestones" in research on determining the personality of Internet users within the publication of the indicated author. Consequently, the article does not present the works that described part of the research or contributed to taking larger, further measurements.

KEYWORDS: digital traces, digital footprints, measuring user personality, Five Factor Model, privacy, Michał Kosiński

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

[

Materiały

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Agata Walczak-Niewiadomska

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: agata.walczak-niewiadomska@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-9292-1805>

[Spis prac licencjackich, magisterskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2016–2020

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.06>

Niniejszy spis zawiera prace licencjackie, magisterskie i habilitacyjne z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonane w Katedrze Informatologii i Bibliologii¹ na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2016–2020 i jest kontynuacją wcześniej opublikowanych spisów (za lata 1950–2015)².

Prace ułożono w porządku alfabetycznym nazwisk autorów, podano także nazwiska promotorów i rok ukończenia prac. Spis uzupełniają indeksy odsyłające do odpowiednich jego pozycji: chronologiczny, promotorów i przedmiotowy.

Umieszczone w spisie prace przechowywane są w elektronicznym systemie Archiwum Prac Dyplomowych (APD) Uniwersytetu Łódzkiego.

---

¹ Do 11 lipca 2016 r. jednostka funkcjonowała pod nazwą Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej.

² Zob. Tadeusiewicz, 2003; Tadeusiewicz & Walczak-Niewiadomska, 2007; Walczak-Niewiadomska, 2010; 2016.

PRACE LICENCJACKIE

1. ANDRYSIAK Agata, *Preferencje czytelnicze użytkowników Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy: w świetle rejestrów udostępniania ZSB SOWA2/MARC21 z lat 2014–2015*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
2. ANDRZEJEWSKA Aleksandra, *Popularność horrorów Grabama Master-
tona wśród czytelników wybranych bibliotek łódzkich w roku 2014: na pod-
stawie badań własnych*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
3. BIŚ Marta, *Literatura erotyczna w języku polskim w edycjach z XXI wieku*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2020.
4. BROCHOCKA Aleksandra, *Promocja książki na łamach miesięcznika „Twój Styl” w latach 2013–2014*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
5. BRODECKI Piotr, *Aktywność naukowców w mediach społecznościowych na przykładzie profili pracowników Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Śląskiego w LinkedIn*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
6. BRONIARCZYK Anna, *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa i Muzeum Miasta Łodzi w przestrzeni cyfrowej. Analiza porównawcza*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
7. DEŃBSKI Mateusz, *Rynek mangi w Polsce: wydawnictwa i ich produkcja w latach 2014–2015*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
8. DUDA Katarzyna, *Formy dzielenia się informacjami i emocjami w Internecie na przykładzie Filmweb*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
9. FELINIAK Kornelia, *Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu seniorów na wybranych przykładach*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
10. FRONTCZAK Daria, *Kompetencje cyfrowe jako nieodłączny element wiedzy i umiejętności w epoce cyfrowej*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
11. GRABARZ Anna, *Praca z dzieckiem dyslektycznym w bibliotece szkolnej – teoria a praktyka*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
12. GRABOWSKA Justyna, *Projekt łódzkiej mediateki wobec oferty Miejskiej Biblioteki Publicznej Łódź-Śródmieście i jej filii: badania opinii bibliotekarzy*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.

13. GRZEGORCZYK Agata, *„Przegląd Sportowy” i „Tempo” jako czasopisma sportowe o profilu ogólnym: studium porównawcze*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
14. GRZELIK Marta, *Zjawisko self-publishingu na polskim rynku wydawniczym. Analiza oferty wybranych wydawców internetowych*. Promotor: dr A. Walczak-Niewiadomska, 2018.
15. JANISZOWSKI Adam, *Architektura informacji stron internetowych wybranych łódzkich prywatnych placówek opieki medycznej*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
16. JOACHIMIAK Grzegorz, *Strategia informacyjna portalu GRYOnline.pl jako sposób zarządzania informacją z zakresu gier komputerowych*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2019.
17. JÓZEFACKI Filip, *„Book się rodzi” jako przykład łódzkiego antykwariatu po transformacji w 1989 roku*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2019.
18. KALAS Angelika, *Architektura informacji wybranych drogerii internetowych*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
19. KARZMARCZYK Agnieszka, *Potrzeba kształtowania kompetencji medialnych w społeczeństwie XXI wieku*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
20. KAROLEWSKA Patrycja, *Rynek prasy elektronicznej w Polsce w 2018 roku*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
21. KASSYK Joanna, *Szata graficzna współczesnych edycji baśni Hansa Christiana Andersena: analiza porównawcza wybranych tytułów wydanych w 2014 roku*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
22. KIMACZYŃSKI Michał, *Zjawisko przeciążenia informacyjnego w wybranych aspektach*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
23. KNAPIŃSKA Klaudia, *Tematyka książki w serwisie Gry-online.pl. Analiza treści forum „Książka i e-book” z lat 2017–2018*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
24. KOWALSKA Dominika, *Ocena użyteczności wybranych mobilnych aplikacji muzycznych*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
25. KOZIEŁ Katarzyna, *Publikacje o walorach biblioterapeutycznych dla dzieci w wieku przedszkolnym wydane w roku 2011: analiza treściowa i jakościowa*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.

26. KRYSZEK Joanna, *Strony internetowe bibliotek szkolnych w mieście Sieradzu – ocena funkcjonalności witryn oraz jakości publikowanych informacji*. Promotor: dr A. Walczak-Niewiadomska, 2018.
27. KURZELEWSKA Karolina, *Promocja i reklama książki w mediach na przykładzie twórczości Remigiusza Mroza*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2020.
28. LECH Justyna, *Wybrane czasopisma studenckie redagowane w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2017–2018. Problemy organizacji i zarządzania treścią*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2019.
29. LEWICKA Karolina, *Sposoby prezentacji e-booków na stronach wybranych księgarń internetowych. Analiza porównawcza*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
30. MACZUŻAK Anna, *Rynek wydawniczy mangi w Polsce na przykładzie wydawnictwa Studio JG*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2020.
31. MARLICKI Artur, *Wiedza studentów kierunków informatologicznych Uniwersytetu Łódzkiego na temat nowych postaci książki*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
32. MICHALEWICZ Adrian, *Rola wybranych specjalistycznych mediów społecznościowych na rynku pracy w Polsce*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
33. MICHALSKI Piotr, *Katalogi cyfrowe Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego jako narzędzia informacyjno-wyszukiwawcze*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2019.
34. MIKULSKA Marlena, *Architektura informacji katalogów zbiorów dla dzieci na wybranych przykładach serwisów bibliotek publicznych*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2019.
35. MUNIK Małgorzata, *Kompetencje informacyjne jako warunek uczestnictwa w społeczeństwie XXI wieku*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
36. NAPIERALSKA Marta, *Polska Wikipedia jako źródło wiedzy naukowej w porównaniu z Wielką Encyklopedią PWN i Encyclopedia Britannica (na wybranych przykładach)*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
37. NAWROCKA Patrycja, *Rozwój polskiej blogosfery na przykładzie blogów wegańskich*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
38. ORNAF Agata, *Facebook jako narzędzie do promowania informacji turystycznej na przykładzie firmy „Hurtom Travel”*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2019.

39. PAKULSKA Aleksandra, *Architektura informacji stron internetowych wybranych bibliotek publicznych w Polsce*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2020.
40. PALUSIŃSKA Magdalena, *Książka i prasa na łamach „Notatek Płoczkich” (2001–2018)*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2019.
41. PASTUSIAK Martyna, *Dzielenie się treściami naukowymi przez internautów na przykładzie wybranych kanałów w Youtube*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
42. PIWOŃSKA Agnieszka, *Oferta e-learningowa bibliotek a potrzeby osób z niepełnosprawnością ruchową*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
43. PŁUSA Dominika, *„Vogue” jako przykład prasy kobiecej*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
44. PRZESMYCKI Krzysztof, *Wizerunek miasta w mediach społecznościowych na przykładzie obecności informacji o Łodzi na oficjalnych profilach miasta w serwisach Facebook, Instagram i Twitter. Analiza porównawcza*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2019.
45. ROGUT Angelika, *Zachowania informacyjne użytkowników wybranych mediów społecznościowych w związku z problemem szczepienia dzieci*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2020.
46. RZEPECKA Kinga, *Architektura informacji wybranych serwisów weterynaryjnych*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
47. SIERADZKA Martyna, *Media społecznościowe Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego i Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Analiza porównawcza*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
48. SZASZKIEWICZ Anna, *Architektura informacji wybranych stron internetowych festwali literackich*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
49. SZTUKA Aleksandra, *Reportaż na łamach „National Geographic” w latach 2017–2019*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2020.
50. SZULC Maksymilian, *Manipulacja w Internecie na przykładzie wybranych portali*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2020.
51. SZWED Anna, *Blogi poświęcone kwiatom z bibuły jako źródło informacji i promocji rękodzieła. Analiza wybranych blogów*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2019.

52. SZYDŁOWSKA Natalia, *Dostępność e-booków w ofercie wiodących wydawców w Polsce w 2018 roku*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
53. SZYMAJDA Patrycja, *Media społecznościowe i ich wpływ na kształtowanie wizerunku instytucji kultury w Łodzi na przykładzie uczelni artystycznych*. Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2020.
54. ŚLASKI Robert, *Popularne i fachowe czasopisma motoryzacyjne: studium porównawcze wybranych tytułów. Lata 2013–2015*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
55. ŚWIDERSKA Daria, *Kształtowanie wizerunku instytucji na przykładzie profilu oficjalnego Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2018.
56. WADOWSKA Angelika, *Repozytorium cyfrowe Uniwersytetu Łódzkiego jako narzędzie do promowania dorobku pracowników Uczelni*. Promotor: dr Z. Gruszka, 2020.
57. WITMAN Ewa, *Architektura informacji stron internetowych centrów nauki w Polsce*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
58. WOJTECKA Maria, *Architektura informacji adresowanej do pasażerów MPK-Łódź sp. z o.o.* Promotor: dr Z. Gruszka, 2018.
59. ZAREMBA Maciej, *Memetyka. Droga genów do cyberkultury*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2019.
60. ZAREMBSKA Ewelina, *Architektura informacji strony internetowej na przykładzie Gminy Ożorków*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2020.
61. ZDROJEWSKI Szymon, *Użyteczność mikrokontrolerów jako narzędzi przetwarzania informacji na przykładzie wybranych zastosowań mikrokomputera „Raspberry Pi”*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2019.
62. ZIĄBKA OLGA, *Internetowa promocja łódzkich instytucji wydawniczych publikujących literaturę dla dzieci i młodzieży. Lata 2013–2015*. Promotor: dr G. Czapnik, 2016.
63. ŻYTKIEWICZ Bartłomiej, *Architektura informacji stron internetowych wybranych centrów nauki w Polsce*. Promotor: dr M. Kwiatkowska, 2020.

PRACE MAGISTERSKIE

- 64.(1.) ANDRYSIAK Agata, *„Toruńskie Studia Bibliologiczne” jako przykład czasopisma naukowego bibliologów i informatologów w latach 2008–2014.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2018.
- 65.(2.) ANDRZEJEWSKA Aleksandra, *Popularność sagi o Wiedźminie autorstwa Andrzeja Sapkowskiego wśród studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w świetle badań własnych.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2018.
- 66.(3.) BARAN Agnieszka, *Spirytyzm na polskim rynku wydawniczym w latach 1989–2015.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 67.(4.) BARTOS Marlena, *E-treści z zakresu informacji zdrowotnej.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 68.(5.) BŁĄD Weronika, *Kanały rozpowszechniania informacji w społeczeństwie sieciowym.*
Promotor: prof. dr hab. P. Cap, 2020.
- 69.(6.) BROCHOCKA Aleksandra, *Polska prasa kobieca od 1918 do 1990 roku.*
Promotor: prof. dr hab. A. Walkowski, 2018.
- 70.(7.) CHYRA Dagmara, *Wikipedia – tworzenie baseł i problemy jakości.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2017.
- 71.(8.) GRABARZ Anna, *Filia nr 16 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łodzi i jej działalność w środowisku kultury.*
Promotor: prof. dr hab. A. Walkowski, 2018.
- 72.(9.) GRABOWSKA Justyna, *Dzieje, zbiory i działalność Biblioteki Publicznej im. Jana Łaskiego Młodszeo w Łasku.*
Promotor: prof. dr hab. A. Walkowski, 2018.
- 73.(10.) GRYGIEL Anna, *Idea polskiej bibliografii narodowej.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 74.(11.) GRZEGORCZYK Agata, *Dzieje, zbiory i działalność Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.*
Promotor: prof. dr hab. A. Walkowski, 2018.
- 75.(12.) JAROSIŃSKI Andrzej, *Czytelnictwo Polaków a czytelnictwo studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego: analiza porównawcza.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2020.
- 76.(13.) JĘDRZEJAK Aleksandra, *Zarządzanie informacją a motywacja pracowników na podstawie badań własnych.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2020.
- 77.(14.) KACPRZAK Weronika, *Language in a digital age. A pragmatic perspective [Język w erze cyfrowej. Perspektywa pragmatyczna].*
Promotor: prof. P. Cap, 2020.

- 78.(15.) KARTASIŃSKA Katarzyna, *Wykorzystanie oprogramowania bibliotecznego w pracy nauczycieli bibliotekarzy na przykładzie bibliotek szkół podstawowych w Łodzi*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2017.
- 79.(16.) KOLCZYŃSKI Marcin, *Zachowania informacyjne w Internecie dzieci w wieku lat 12 w Szkole Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Piatku*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2017.
- 80.(17.) KOŁSUT Martyna, *Biblioteki publiczne Nowego Sącza i ich działalność w latach 2001–2018*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2020.
- 81.(18.) KOWALEWSKA Angelika, *Audiobooki oraz e-booki w bibliotekach publicznych na przykładzie wybranych placówek*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 82.(19.) KOWALSKA Anna, *Książki z zakresu Lean Management w ofercie Wydawnictwa Lean Enterprise Institute Polska w latach 2011–2018*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2020.
- 83.(20.) KRASICKA Marta, *Mediateka Instytutu Francuskiego w Warszawie*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2017.
- 84.(21.) KRAWIEC Justyna, *„Harry Potter” – analiza i obrona dzieła jako książki zakazanej*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2017.
- 85.(22.) KRZEWICKA Paulina, *Marketing biblioteczny w ujęciu teoretycznym. Opis działań marketingowych na wybranych przykładach nie tylko łódzkich bibliotek*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 86.(23.) KUPIEC Weronika, *Felieton jako gatunek dziennikarski na łamach „Przeglądu Sportowego” w 2014 roku*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2017.
- 87.(24.) LIPIŃSKI Michał, *Edycje polskie i obce książek Janusza Korczaka w latach 1901–2010 oraz inne formy obecności pisarza w kulturze współczesnej*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2017.
- 88.(25.) MACIOŁEK Elżbieta, *Rola i zadania bibliotekarzy dyplomowanych na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 89.(26.) MALINOWSKA Justyna, *Ekologia informacji w świetle analizy wybranych blogów internetowych dotyczących zdrowego odżywiania*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2020.
- 90.(27.) MASTALERZ Sylwia, *Biografie muzyków i zespołów muzycznych w polskim repertuarze wydawniczym w latach 2001–2015*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.

- 91.(28.) NIEDBAŁA Paulina, *Przełamywanie stereotypu bibliotekarza na przykładzie wybranych utworów literackich*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 92.(29.) NOWAKOWSKA Marta, *Scenariusze zajęć na łamach czasopisma „Biblioteka w Szkole” w latach 2010–2014 – analiza treściowa i jakościowa*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2017.
- 93.(30.) NYKIEL Paulina, *Problematyka zamków dolnośląskich w edycjach polskich po roku 1945*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 94.(31.) PARDEL Anna, *Publikacje związane z problematyką stresu w ofercie Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego w latach 2003–2018*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2020.
- 95.(32.) PAWLICZAK Joanna, *Na styku światów. Biblioteki narodowe Polski, Wielkiej Brytanii i Szkocji: historia i współczesność*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2018.
- 96.(33.) PEŁKA Rafał, *„Biografia nieautoryzowana” zespołu rockowego Lady Pank: jej charakterystyka i odbiór społeczny*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 97.(34.) PIELUŻEK Aneta, *Biblioteki w Piotrkowie Trybunalskim i ich działalność w latach 1999–2015*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 98.(35.) PIETRZAK Sara, *Od Orwella do Dukaja: literatura fantastyczno-naukowa na łamach „Nowej Fantastyki” w latach 2005–2015*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2017.
- 99.(36.) PŁACHTA Agnieszka, *Promocja książki na łamach tygodnika „Polityka” w latach 2013–2015*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2017.
- 100.(37.) RAKOWSKA Justyna, *Czasopiśmiennictwo muzyczne dwudziestolecia międzywojennego w zbiorach Biblioteki Akademii Muzycznej w Łodzi*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 101.(38.) SŁOMA Karolina, *Pozalekturowe zainteresowania czytelnicze nastolatków (od 13 do 15 lat). Konfrontacja czasów PRL ze współczesnością*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Przybysz-Stawska, 2016.
- 102.(39.) SOBIERAJ Jacek, *„Stawka większa niż życie”: edycje tekstowe i kompendia wiedzy o serialu*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 103.(40.) SOCHA Paulina, *Polskie firmy infobrokerskie w latach 1999–2015*.
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2017.

- 104.(41.) SOKALSKA Małgorzata, *Edycje „Kamasutry” w polskich źródłach bibliograficznych.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 105.(42.) SOŁTYSIAK Aleksandra, *Dom wydawniczy Księży Młyn 1995–2014. Historia i działalność promocyjna.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2016.
- 106.(43.) STACIWA Jarosław, *Zbiory muzyczne Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi. Charakterystyka zasobu i jego organizacji.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 107.(44.) STELMASZCZYK Paulina, *The role of public relations in shaping the image of the company: the case of FitFabric in Łódź [Rola public relations w kształtowaniu wizerunku przedsiębiorstwa na przykładzie FitFabric w Łodzi].*
Promotor: prof. dr hab. P. Cap, 2020.
- 108.(45.) SZYMAK Justyna, *Biblioteki cyfrowe Łodzi i województwa łódzkiego – możliwość współczesnego dostępu do treści.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2016.
- 109.(46.) SZYMAŃSKI Mateusz, *Szwedzka literatura kryminalna na polskim rynku wydawniczym w latach 2001–2015.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 110.(47.) ŚLASKI Robert, *„Motor” jako najstarsze współczesne polskie czasopismo motoryzacyjne: monografia za lata 1952–1991.*
Promotor: prof. dr hab. A. Walkowski, 2018.
- 111.(48.) TOKARSKA Roksana, *Księgozbiór Ceraneum. Przykład kolekcji Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 112.(49.) WACHOWIEC Justyna, *„Harry Potter”: książka, film, gra komputerowa – popularność wśród odbiorców dwóch pokoleń w świetle badań własnych.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2019.
- 113.(50.) WASIAK Aleksandra, *Polscy pisarze podróżnicy w edycjach książkowych w latach 2001–2015.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2016.
- 114.(51.) WOJTECKA Maria, *Realizacja funkcji i zadań strony internetowej Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego w świetle analizy ilościowo-jakościowej.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2020.
- 115.(52.) ZAPIERACZYŃSKA Małgorzata, *Edycje Miguela de Cervantesa w polskich źródłach informacji.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ E. Andrysiak, 2017.
- 116.(53.) ZIĄBKA Olga, *Analiza zawartości treściowej i formalnej wybranych współczesnych polskich poradników poświęconych stylowi życia.*
Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2018.

- 117.(54.) ŻEBERKIEWICZ Anna, *Przegląd polskich portali edukacyjnych oraz korzystanie z tego typu źródeł przez nauczycieli XXI LO w Łodzi*. Promotor: dr hab.prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2017.
- 118.(55.) ŻELAZNY Katarzyna, *Księgarnie tradycyjne a księgarnie internetowe w wyborach pracowników Centrum Kształcenia Ustawicznego w Łodzi*. Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak, 2017.
- 119.(56.) ŻYTOMIRSKI Michał, *Cyfrowe ślady użytkowników na przykładzie wybranych usług internetowych Google oraz Facebook*. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska, 2017.

PRACE HABILITACYJNE

- 120.(1). WALCZAK-NIEWIADOMSKA Agata, *Wczesna alfabetyzacja i jej miejsce w działalności bibliotek publicznych*. Recenzenci: dr hab. M. Fedorowicz-Kruszewska, prof. dr hab. G. Leszczyński, dr hab. prof. UW r B. Staniów, 2020.

Bibliografia

- Tadeusiewicz, Hanna (2003). Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 1996–2000. *Acta Universitatis Lodzjensis. Folia Librorum*, **11**, 209–227. Pobrane 16 listopada 2016 r., z: <http://hdl.handle.net/11089/1708>
- Tadeusiewicz, Hanna & Walczak-Niewiadomska, Agata (2007). Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2001–2005. *Acta Universitatis Lodzjensis. Folia Librorum*, **14**, 95–117. Pobrane 16 listopada 2016 r., z: <http://hdl.handle.net/11089/174>
- Walczak-Niewiadomska, Agata (2010). Spis prac licencjackich, magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa powstałych w Katedrze Bibliotekoznawstwa UŁ w latach 2006–2010. *Acta Universitatis Lodzjensis. Folia Librorum* **16**, 375–410. Pobrane 16 listopada 2016 r., z: <http://hdl.handle.net/11089/2082>
- Walczak-Niewiadomska, Agata (2016). Spis prac licencjackich, magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w Uniwersytecie Łódzkim w latach 2011–2015. *Acta Universitatis Lodzjensis. Folia Librorum* **22/23**, 133–157. Pobrane 16 listopada 2016 r., z: <http://hdl.handle.net/11089/20763>

INDEKS CHRONOLOGICZNY

2016

poz.: 1, 2, 4, 7, 11, 12, 13, 21, 25, 42, 54, 62, 66, 67, 81, 85, 88, 91, 93, 96, 100, 101, 102, 105, 108, 113

2017

poz.: 70, 73, 78, 79, 83, 84, 86, 87, 90, 92, 97, 98, 99, 103, 104, 106, 109, 111, 115, 117, 118, 119

2018

poz.: 5, 9, 10, 14, 19, 20, 26, 35, 46, 55, 58, 64, 65, 69, 71, 72, 74, 95, 110, 116

2019

poz.: 6, 16, 17, 18, 28, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 44, 47, 48, 51, 57, 59, 61, 112

2020

poz.: 3, 8, 15, 20, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 31, 32, 39, 41, 43, 45, 49, 50, 52, 53, 56, 60, 63, 68, 75, 76, 77, 80, 82, 89, 94, 107, 114, 120

INDEKS PROMOTORÓW

Andrysiak Ewa 3, 17, 27, 30, 40, 53, 64, 66, 73, 80, 85, 88, 90, 93, 97, 100, 104, 106, 109, 111, 113, 115

Antczak Mariola 2, 75, 76, 78, 83, 89, 92, 95, 103, 105, 112, 114, 116, 118

Cap Piotr 68, 77, 107

Czapnik Grzegorz 1, 2, 4, 7, 11, 12, 13, 21, 25, 42, 54, 62

Gruszka Zbigniew 15, 16, 20, 24, 31, 32, 38, 43, 44, 52, 56, 58

Kurek-Kokocińska Stanisława 5, 8, 9, 10, 19, 22, 23, 28, 29, 33, 34, 35, 41, 45, 46, 51, 55, 61, 67, 70, 79, 81, 87, 91, 96, 102, 108, 117, 119

Kwiatkowska Magdalena 6, 18, 36, 37, 39, 47, 48, 49, 50, 57, 59, 60, 63

Przybysz-Stawska Magdalena 82, 84, 86, 94, 98, 99, 101

Walczak-Niewiadomska Agata 14, 26

Walkowski Andrzej 69, 71, 72, 74, 110

INDEKS PRZEDMIOTOWY

XXI Liceum Ogólnokształcące w Łodzi 117
Andersen Hans Christian 21
Antykwariat – „Book się rodzi” 17
Aplikacje mobilne 24
Architektura informacji 15, 18, 34, 39, 46, 48, 57, 58, 60, 63
Audiobooki 81
Baśń 21
Bibliografia narodowa – Polska 73
Biblioteka Akademii Muzycznej w Łodzi 100
Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 74
Biblioteka narodowa – Polska 95
Biblioteka narodowa – Szkocja 95
Biblioteka narodowa – Wielka Brytania 95
Biblioteka Publiczna im. Jana Łaskiego Młodszeo w Łasku 72
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego 33, 47, 88, 106, 111
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego – wizerunek instytucji 55
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego 47
„Biblioteka w Szkole” 92
Bibliotekarstwo – stereotypy 91
Bibliotekarz dyplomowany 88
Biblioteki – marketing 85
Biblioteki cyfrowe – Łódź 108
Biblioteki publiczne – 34, 39, 80, 81, 120
Biblioteki publiczne – Nowy Sącz 80
Biblioteki szkolne 11, 26, 78
Biblioteki szkolne – oprogramowanie 78
Biblioterapia 25
Biografie – muzyka 90
Błogosfera 37, 51, 89
Centra nauki – Polska 57, 63
Centrum Kształcenia Ustawicznego w Łodzi 118
Ceraneum – księgozbiór 111
Cervantes Miguel de 115
Cyberkultura 59
Czasopisma – motoryzacja 54, 110
Czasopisma – muzyka 100
Czasopisma naukowe 64
Czasopisma studenckie 28

Czytelnictwo 1, 75
Czytelnictwo – młodzież 101
Dolny Śląsk – zamki 93
Drogerie internetowe 18
Dukaj Jacek 98
Dziecko – dysleksja 11
e-booki 29, 52, 81
e-learning 42
Ekologia informacji 89
Encyklopedia Britannica 36
Facebook 38, 44, 55, 119
Felieton 86
Festiwale literackie 48
Filmweb 8
FitFabric – Łódź 107
Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 94
Gmina Ozorków 60
Google 119
GRYOnline.pl 16, 23
Harry Potter 84, 112
„Hurtom Travel” 38
Ilustracja 21
Infobrokering 103
Informacja turystyczna 38
Informacja zdrowotna 67
Instagram 44
Językoznawstwo 77
Kamasutra 104
Katalogi cyfrowe 33
Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego 114
Katolicki Uniwersytet Lubelski – biblioteka 74
Kompetencje cyfrowe 10
Kompetencje informacyjne 35
Kompetencje medialne 19
Korczak Janusz 87
Księgarnie 118
Księgarnie internetowe 29, 118
Księży Młyn Dom Wydawniczy 105
Lady Pank 96
Lean Management 82

LinkedIn	5
Literatura – horror	2
Literatura – podróże	113
Literatura – poradniki	116
Literatura dla dzieci i młodzieży	25, 62
Literatura erotyczna	3
Literatura kryminalna – Szwecja	109
Łask – Biblioteka Publiczna im. Jana Łaskiego Młodszeo	72
Łęczycza – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna	1
Łódź – antykwariaty	17
Łódź – Biblioteka Akademii Muzycznej	100
Łódź – Biblioteka Uniwersytecka	33, 47, 88, 106, 111
Łódź – biblioteki cyfrowe	108
Łódź – biblioteki szkolne	78
Łódź – Centrum Kształcenia Ustawicznego	118
Łódź – XXI Liceum Ogólnokształcące	117
Łódź – instytucje kultury	53
Łódź – mediateka	12
Łódź – Miejska Biblioteka Publiczna. Filia nr 16	
Łódź – uczelnie artystyczne	53
Łódź – wizerunek miasta	44
Manga	7, 30
Manipulacja informacją	50
Masterton Graham	2
Media społecznościowe	5, 32, 37, 38, 41, 44, 45, 47, 53, 55
Mediateka – Łódź	12
Mediateka Instytutu Francuskiego	83
Memetyka	59
Miejska Biblioteka Publiczna Łódź-Śródmieście	12
Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi. Filia nr 16,	71
Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Łęczycy	1
Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne-Łódź spółka z o.o.	58
Mikrokomputer „Raspberry Pi”	61
„Motor”	110
Motywacja pracowników	76
Mróz Remigiusz	27
Muzeum Historyczne Miasta Krakowa	6
Muzeum Miasta Łodzi	6
„National Geographic”	49
niepełnosprawność ruchowa	42

Agata Walczak-Niewiadomska

- „Notatki Płockie” 40
- „Nowa Fantastyka” 98
- Nowy Sącz – biblioteki publiczne 80
- Orwell George 98
- Piątek – Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego 79
- Piotrków Trybunalski – biblioteki 97
- Placówki opieki medycznej 15
- „Polityka” 99
- Portale edukacyjne 117
- Prasa elektroniczna 20
- Prasa kobieca 43, 69
- Promocja i reklama książki 4, 27
- Przeciążenie informacyjne 22
- „Przegląd Sportowy” 13, 86
- Public relations* 107
- Reportaż 49
- Repozytoria cyfrowe 56
- Rękodzieło 51
- Sapkowski Andrzej 65
- Self-publishing* 14
- Seriale – „Stawka większa niż życie” 102
- Sieradz – biblioteki szkolne 26
- Spirytyzm 66
- Spoleczeństwo sieciowe 68
- Stres 94
- Szczepienie dzieci 45
- Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Piątku 79
- „Tempo” 13
- „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 64
- Twitter 44
- „Twój Styl” 4
- Uniwersytet Łódzki 28, 31
- Uniwersytet Łódzki – Katedra Informatologii i Bibliologii 114
- Uniwersytet Łódzki – repozytorium cyfrowe 56
- Uniwersytet Łódzki – Wydział Filologiczny 5, 65, 75
- Uniwersytet Śląski 5
- „Vogue” 43
- Warszawa – Mediateka Instytutu Francuskiego 83
- Wczesna alfabetyzacja 120
- Weterynaria – serwisy internetowe 46

Wiedźmin 65
Wielka Encyklopedia PWN 36
Wikipedia 36, 70
Wydawnictwa – Łódź 62
Wydawnictwa – Studio JG 30
Wydawnictwo Lean Enterprise Institute Polska 82
Wykluczenie informacyjne – seniorzy 9
YouTube 41
Zachowania informacyjne 45, 79
Zarządzanie informacją 16, 76
Zdrowe odżywianie 89

Oprac. *Agata Walczak-Niewiadomska*

List of Bachelor, MA and Habilitation thesis concerning library and information science and periodical press created at the University of Lodz in the years 2016–2020

ABSTRACT: Mentioned above list contains Bachelor, MA and Habilitation dissertations titles concerning library and information science and periodical press created at the University of Lodz in the years 2016–2020. It is the continuation of formerly published lists from the years 1950–2015. Authors surnames are in alphabetical order with professor's surname and the year of graduation next to it. The list is completed with professors, chronological and subject indices. All the thesis from the list are stored in University of Lodz archives.

Edited by *Agata Walczak-Niewiadomska*

Stanisława Kurek vel Kokocińska

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: stanislawa.kurekvelkokocinska@filologia.uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-5456-1856>

[Różnorodność współczesnych konkursów prac dyplomowych w Polsce. Doświadczenia po pierwszej edycji konkursu Katedry Informatologii i Bibliologii w UŁ

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.07>

Abstrakt: Artykuł realizuje dwa cele: jednym jest opis przebiegu pierwszej edycji konkursu prac licencjackich i magisterskich ukończonych w 2020 r. przez studentów kierunków prowadzonych w Uniwersytecie Łódzkim: Informatyka w środowisku cyfrowym oraz Informatologia z biznesowym językiem angielskim. Drugim celem opracowania staje się nakreślenie tła dla łódzkich doświadczeń jako krótki przegląd działań, który obrazuje istniejące konkursy w sposób przekrojowy (tradycja i typy konkursów), przedstawia motyw i dążenia organizatorów (cele konkursów), a także dostarcza pewnych informacji odnośnie oceniania zgłoszonych prac (elementy oceny prac konkursowych). W tej części artykułu przydatnym źródłem okazały się materiały związane z konkursami (ogłoszenia, regulaminy) zamieszczone w Internecie.

Słowa kluczowe: Katedra Informatologii i Bibliologii, Uniwersytet Łódzki, konkursy prac dyplomowych, konkursy prac licencjackich, konkursy prac magisterskich

Konkursy prac dyplomowych są organizowane przez szkoły wyższe, a także przez instytucje pozauczelniane. Po wdrożeniu procesu reform znanego pod nazwą *Proces boloński*, który rozpoczął się 19 czerwca 1999 r. (*Proces Boloński*, [2021]), konkursy przybrały formę konkursu prac licencjackich, prac magisterskich oraz prac doktorskich. Z dostępnych informacji wynika, że niektóre współczesne konkursy wypracowały długą tradycję w kolejnych latach.

Pierwsza edycja konkursu prac licencjackich i magisterskich w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się w 2020 r. Głównym celem prezentowanego opracowania jest opis przebiegu konkursu oraz jego wyników. Celem dodatkowym staje się nakreślenie tła dla łódzkich doświadczeń jako krótki przegląd działań, który zobrazuje istniejące konkursy w sposób przekrojowy (tradycja i typy konkursów), przedstawi motywy i dążenia organizatorów (cele konkursów), a także dostarczy pewnych informacji na temat oceniania zgłoszonych prac (elementy oceny prac konkursowych). W tej części artykułu przydatnym źródłem okazały się materiały związane z konkursami (ogłoszenia, regulaminy) zamieszczone w Internecie.

Tradycja i typy konkursów

Do najstarszych konkursów należy „Konkurs Prac Magisterskich Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego” (zob. 50. *Jubileuszowy Konkurs...*, 2014), kontynuowany szóstą dekadę. W 2020 r. odbyła się 56 edycja (*56. Konkurs Prac Magisterskich...*, 2020).

Lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku sięga tradycja konkursu, który obecnie nosi nazwę „Konkurs na najlepsze prace magisterskie i doktorskie w dziedzinie pracy i polityki społecznej”. Jego aktualny organizator – Instytut Pracy i Spraw Socjalnych – informuje, że zaczątki „konkursu sięgają początków funkcjonowania Instytutu, czyli roku 1962”. Od tamtego czasu „[...] konkurs organizowano do roku 1990. Po kilkuletniej przerwie ideę konkursu reaktywowano i (...) jest on dotychczas prowadzony” (*Historia konkursu*, b.d.). W 2020 r. miała miejsce jego XXII edycja (*XXII Edycja*, [2020]).

Ponad pół wieku toczy się historia konkursu poświęconego pracom z zakresu księgowości. Świadczy o tym komunikat Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce o rozpoczęciu LI (51-ej) edycji konkursu na najlepsze prace z dziedziny rachunkowości i przetwarzania danych w dziedzinie rachunkowości w 2019 r. (*Konkurs na najlepsze prace...*, 2020). Należy dodać, że w konkursie tym przewidziano udział prac doktorskich, magisterskich, prac dyplomowych oraz innych rozpraw, o ile zostały one zgłoszone do konkursu („opublikowane drukiem bądź nie publikowane prace autorów zarówno posiadających tytuły naukowe, jak i nie posiadających tytułów naukowych”) (*Regulamin Kapituły Konkursu...*, 2016).

Blisko 40 lat liczy „Ogólnopolski Konkurs na najlepsze prace magisterskie z informatyki” (*Konkursy*, 2018), przeprowadzony po raz pierwszy w 1984 r. Czytamy, że „Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Informatycznego wyznaczył jako organizatora Koło PTI we Wrocławiu [...] przekształcone 20 czerwca 1985 r. w Dolnośląski Oddział PTI” (*O Konkursie...*, 2003). W listopadzie 2020 r. została rozstrzygnięta XXXVII edycja konkursu (Mazur, 2020).

„Od 1991 roku ogłaszany jest rokrocznie konkurs im. Profesora Jerzego Skowrońskiego, w który[m] nagradzane są prace inżynierskie, licencjackie i magisterskie [...]” (Sikora (oprac.), 2016). XXX „Konkurs prac dyplomowych z zakresu elektrotechnologii, wysokich napięć lub materiałów elektrotechnicznych o Nagrodę im. Profesora Jerzego Skowrońskiego” odbył się w roku 2020 r. (*XXX Konkurs Prac Dyplomowych...*, [2020]). Wzorem lat ubiegłych, został ogłoszony i zorganizowany przez Polski Komitet Materiałów Elektrotechnicznych (Sikora, (oprac.), 2016) Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

Znany humanistom i przedstawicielom nauk społecznych „Konkurs prac magisterskich im. Jana Józefa Lipskiego” odbył się po raz pierwszy w 1995 r., a jego „organizacją zajmowało się Towarzystwo Demokratyczno-Społeczne” (*Regulamin Konkursu...*, 2016). Od szeregu lat organizatorem konkursu jest Stowarzyszenie Otwarta Rzeczpospolita. XXVI edycja Konkursu ogłoszona została w listopadzie 2020 roku (*XXVI Konkurs Prac...*, 2020).

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Gdańsku występuje jako organizator konkursów prac dyplomowych o tematyce poświęconej w sposób szczególny regionowi gdańskiemu, adresowanych do absolwentów pomorskich uczelni¹. W 2020 r. był to XXIII „Konkurs Prac Magisterskich im. Profesora Lucjana Hofmana” oraz XVI „Konkurs Prac Licencjackich im. Profesora Witolda Andruszkiewicza” (*Konkursy Prac Magisterskich i Licencjackich*, cop. 2017).

Do kalendarza konkursów prac naukowych wszedł również liczący już ponad 20 lat „Konkurs Marszałka na najlepsze prace związane z województwem łódzkim” (*Nagrody Marszałka Województwa Łódzkiego...*, 2020). W konkursie uczestniczą i nagradzane są prace doktorskie, magisterskie i licencjackie autorów reprezentujących różne ośrodki naukowe. XXI edycja tego Konkursu odbyła się w 2020 r.

Z początkiem XXI wieku (w 2001 r.) zaistniał ogólnopolski konkurs prac magisterskich z historii edukacji przedstawiony jako inicjatywa środowiska skupionego wokół Katedry Historii Wychowania Akademii Pedagogicznej w Krakowie (dziś Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej)

---

¹ „Idea Konkursów jest promowanie absolwentów pomorskich wyższych uczelni poprzez tworzenie możliwości współpracy z przedsiębiorstwami w regionie oraz popieranie badań w zakresie współczesnych problemów ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju regionu gdańskiego”. Zob. *Konkursy Prac Magisterskich i Licencjackich*, cop. 2017.

(Wałęga, 2013, s. 267). Przewodniczącym pierwszej czteroletniej kadencji jury został profesor Czesław Majorek. W 2005 roku czwartą edycję zatytułowano „Ogólnopolski Konkurs Prac Magisterskich z Historii Edukacji im. Profesora Czesława Majorka” (Ślęczka, 2005, s. 174, 176). Opublikowany regulamin (z datą 2016 r.) informuje o Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji – Nagroda im. Profesora Majorka (Nowicki, 2016). Jego organizatorami są Katedra Historii Oświaty i Wychowania Uniwersytetu im. KEN w Krakowie oraz Towarzystwo Historii Edukacji.

Ponad dziesięciolecie jest historia konkursów, które przeprowadza Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów pod nazwą „Młodzi innowacyjni”. Są one „organizowane od 2009 roku [...] na najlepsze prace dyplomowe (inżynierskie i magisterskie) w dziedzinach automatyki, robotyki i pomiarów” (*Młodzi Innowacyjni...*, 2021). Ostatnie edycje, np. X–XII (z 2018 r. (*Rozstrzygnięcie jubileuszowej edycji...*), z 2019 r. (*Wyniki konkursu Młodzi Innowacyjni...*), z 2020 r. (*Wystartował Konkurs Młodzi Innowacyjni...*, 2019)) uwzględniły trzy kategorie prac, tj. również prace doktorskie.

Konkurs skierowany do studentów wszystkich polskich uczelni pod nazwą „Dyplom z Abaqus” organizuje od szeregu lat firma BudSoft Sp. z o.o (*O firmie*, b.d.). Najwcześniejsza lista laureatów, jaka widnieje na stronie firmy, dotyczy lat 2004–2008 (*Laureaci poprzednich edycji...*, b.d.), następne konkursy odbywały się w miarę regularnie. Już ogłoszono „konkurs na najlepszą pracę dyplomową (inżynierską lub magisterską) wykonaną w roku akademickim 2020/2021 z wykorzystaniem programów Abaqus” (*Konkurs „Dyplom z Abaqus”*, b.d.).

W drugiej dekadzie XXI w. rozpoczęła się historia kilku dalszych konkursów dla absolwentów wyższych uczelni. W 2011 r. ogłoszony został konkurs „Przeglądu Prawa Konstytucyjnego» na najlepszą pracę magisterską z zakresu prawa konstytucyjnego i systemów politycznych w roku akademickim 2010/2011” (Skrzydło, 2012, s. 9–10). Na łamach pisma odbiorca był informowany o wynikach kolejnych edycji konkursu, np. VIII edycji, która odbyła się w roku 2019 (Grabowska, 2019, s. 11–12).

Do cyklicznie organizowanych zalicza się też „Konkurs na najlepszą pracę dyplomową”, którego gospodarzem jest firma Tauron Dystrybucja S.A. (z siedzibą w Krakowie). Do absolwentów roku akademickiego 2019/2020 adresowana była VII edycja (*Praca dyplomowa z energią!*, 2020). Jak podano w Regulaminie, konkurs „skierowany jest do absolwentów studiów magisterskich i inżynierskich polskich publicznych uczelni technicznych kierunków elektroenergetyka, elektrotechnika lub pokrewnych (tj. automatyka i robotyka, elektronika, telekomunikacja, informatyka, mechatronika, energetyka)” (*Regulamin konkursu na najlepszą pracę dyplomową...*, 2020).

W 2017 r. odbył się po raz pierwszy „Konkurs na najlepszą pracę licencjacką i magisterską o Nagrodę Prezesa Zarządu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.”. W opublikowanym regulaminie jest mowa o corocznym organizowaniu konkursów (*Regulamin Konkursu... GPW...*, 2017).

Od 2018 r. odbywa się „Konkurs prac dyplomowych pod patronatem polskiej sekcji IEEE” (Institute of Electrical and Electronics Engineers) (Wasiełewska, 2020) z zakresu właściwego tej globalnej instytucji. Podano, że z roku na rok powiększa się grupa uczelni, których absolwenci przystąpili do konkursów odbywających się w danej formule. W podsumowaniu za okres trzech lat pod nazwą „Rozwój Konkursu” czytamy, że w 2018 r. odbyły się 3 konkursy, a w 2019 r. 11 konkursów, zaś w 2020 r. 13 konkursów (*Konkurs prac dyplomowych. Rozwój Konkursu*, 2020). W 2020 r. gospodarzem (organizatorem wykonawczym) takiego konkursu stał się np. Wydział Elektrotechniki, Automatyki i Informatyki Politechniki Świętokrzyskiej. W gruncie rzeczy był to konkurs dla absolwentów „pierwszego stopnia studiów technicznych na [danym] Wydziale [...] na kierunkach: informatyka i elektrotechnika, którzy obronili pracę dyplomową w roku akademickim 2019/2020 w terminie do dnia 14.04.2020 r.” (*Regulamin Konkursu prac dyplomowych... IEEE...*, 2020).

Spośród współcześnie organizowanych konkursów do najmłodszych należy zaliczyć ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę dyplomową (licencjacką/inżynierską lub magisterską) roku akademickiego 2019/2020 o tematyce dotyczącej lotnictwa pasażerskiego i transportu cargo (*Ruszył nabór prac dyplomowych...*, 2020). Użytkownik otrzymał informację o tym, że „Konkurs organizowany jest z okazji jubileuszu «90 Lat PLL LOT»”, a zarazem, że „Konkurs jest organizowany corocznie i skierowany jest do absolwentów studiów I i II° uczelni publicznych i niepublicznych na terenie całej Polski, którzy ukończą studia w roku akademickim ogłoszenia konkursu” (*Regulamin ogólnopolskiego konkursu... [PLL LOT]*, 2020). W regulaminie konkursu jako jego organizator wystąpiły Polskie Linie Lotnicze Lot S.A. oraz Politechnika Białostocka (partner) (Tamże).

Do grupy „debiutantów” ostatniego roku należy również konkurs prac dyplomowych Katedry Bibliologii i Informatologii Uniwersytetu Łódzkiego. Jako „Konkurs na Najlepsze Prace Licencjackie i Magisterskie z zakresu Bibliologii i Informatologii w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego” został zaplanowany i opisany w Regulaminie przyjętym 22 czerwca 2017 r. (*Regulamin Konkursu... [KIiB UŁ]*, 2017). Aktualizacji Regulaminu dokonano po trzech latach. Zmiany zostały przyjęte 8 czerwca 2020 r. przez pracowników Katedry podczas zebrania w formie elektronicznej na platformie Teams (*Regulamin Konkursu... [KIiB UŁ]*, 2020).

Konkurs został zrealizowany po raz pierwszy pod nazwą „Konkurs na najlepsze prace licencjackie i magisterskie z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz nauk o kulturze i religii w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego” w październiku–listopadzie 2020 r. Objął prace ukończone w roku akademickim 2019/2020 na kierunku studiów licencjackich pod nazwą **Informacja w środowisku cyfrowym** oraz na kierunku studiów magisterskich pod nazwą **Informatologia z biznesowym językiem angielskim**.

Kilkanaście przytoczonych przykładów świadczy o tym, że rozmaite instytucje, organizacje i jednostki sięgają w swojej działalności po formę, jaką jest konkurs prac dyplomowych. W pierwszej kolejności nasuwa się podział konkursów na organizowane przez:

- szkoły wyższe,
- instytuty naukowo-badawcze,
- towarzystwa naukowe i stowarzyszenia (np. branżowe),
- redakcje czasopism naukowych,
- fundacje,
- firmy (podmioty gospodarcze),
- władze wojewódzkie.

Niejeden raz główny organizator informował o udziale partnera (np. naukowego albo rynkowego), oznajmiał o patronacie udzielonym konkursowi przez określone podmioty (instytucje).

Jak wykazano, organizowanie konkursów prac przygotowanych przez seminarzystów jako warunek ukończenia studiów wyższych, nie jest praktyką nową. Można pokusić się o podział konkursów pod względem „proweniencji” na:

- konkursy kontynuowane,
- konkursy powstałe w okresie transformacji polskiego systemu politycznego, gospodarczego oraz zmian w systemie organizacji szkolnictwa wyższego,
- konkursy powstałe po wprowadzeniu „Konstytucji dla nauki”.

Należy zauważyć zróżnicowanie formuły oraz zasięgu konkursów. Nasuwa się podział konkursów na:

- otwarte, adresowane do absolwentów wszystkich polskich uczelni,
- lokalne, skierowane do absolwentów studiów realizowanych w ramach określonej jednostki (wydział, katedra).

Nieco inny podział uwzględni konkursy:

- ogólnopolskie otwarte,
- ogólnopolskie o tematyce związanej z danym regionem,
- związane z danym regionem tematycznie oraz pod względem tradycji i lokalizacji,
- środowiskowe o zakresie odpowiadającym profilowi jednostki przeprowadzającej konkurs.

Cele konkursów

Cele przeprowadzonych konkursów widzieć należy w związku z działalnością danego organizatora (jako firmy, organizacji branżowej, jednostki naukowej) oraz ustalonym zasięgiem konkursu. Na podstawie przeglądu zawartości opublikowanych komunikatów dotyczących poszczególnych konkursów oraz treści regulaminów można rozeznaczyć się w tej kwestii.

Zauważalny cel powoływania i organizacji konkursów prac dyplomowych można sprowadzić do trzech punktów:

1. promocja,
2. poszukiwanie przez organizatora świeżych pomysłów młodych wykształconych osób, a zarazem rozpoznanie wśród absolwentów potencjalnej kadry przygotowanej pod względem określonych kompetencji,
3. nauka jako taka i kształcenie na poziomie naukowym.

Motywy z zakresu promocji i promowania (ad 1) odnieść można do popularyzacji i upowszechnienia:

- wizerunku instytucji jako jednostki aktywnej,
- samej firmy, tj. jej działalności i pozycji na aktualnej mapie gospodarczo-biznesowej,
- wizerunku firmy jako podmiotu otwartego na współpracę ze szkołami wyższymi w Polsce,
- wizerunku firmy jako pracodawcy przyjaznego młodym absolwentom uczelni w ich starcie zawodowym,
- tematyki (i zainteresowania nią studentów) będącej przedmiotem konkursu, a zarazem rozwoju odnośnej dziedziny działalności w określonym zakresie,
- organizacji branżowych specjalistów, jak towarzystwa i stowarzyszenia,

- osób promotorów i studentów – autorów prac uczestniczących w konkursie.

Wśród motywów związanych z realizacją ważnych celów działania firmy (ad 2) należałoby wymienić:

- nastawienie na poszukiwanie w pracach naukowych dyplomantów wyższych uczelni niebanalnych pomysłów w podejściu do realizowanych tematów z zakresu domeny firmy i uzyskanych przez autorów tych opracowań wyników,
- przyjęcie w firmie postawy otwartej na innowacje wynikające z zaprezentowanego w pracach aktualnego stanu rozwoju nauki i techniki,
- wprowadzenie do szerszego dyskursu (np. w mediach) tematyki mieszczącej się w polu działania firmy.

W punkcie wymienionym jako trzeci powinno się wskazać motywy związane z pojmowaniem i realizacją misji w działaniach w obszarze nauki, zastosowaniem wyników i jakością kształcenia na poziomie wyższym, a w szczególności:

- rozwijanie wiedzy z obszaru objętego zakresem konkursów,
- uczczenie pamięci zasłużonych przedstawicieli dyscyplin i kierunków badawczych,
- „zwiększenie społecznej świadomości” na tematy będące przedmiotem konkursów,
- dążenie do podnoszenia jakości / poziomu prac dyplomowych,
- wymiana doświadczeń odnośnie zrealizowanych prac dyplomowych,
- włączenie się do współudziału w początkach rozwoju karier naukowych absolwentów wyższych uczelni.

Do celów konkursów prac dyplomowych, wyrażonych *explicite*, a jeśli nawet nie, to oczywistych z założenia, należało wyłonienie prac najlepszych pod przyjętymi względami, nagrodzenie ich autorów, niekiedy też promotorów.

W zaktualizowanym Regulaminie Konkursu na prace licencjackie i magisterskie Katedry Informatologii i Bibliologii UŁ wpisano jako cel „umacnianie właściwych postaw i zainteresowań naukowych studentów oraz promocja najwartościowszych prac licencjackich i magisterskich, mogących stanowić punkt wyjścia dla rozwoju naukowego ich autorów” (*Regulamin Konkursu... [KiB UŁ]*, 2020).

Do konkursu zgłoszone zostały przez ich autorów 2 prace licencjackie (promotor dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska) (Duda, 2020; Rogut, 2020), 2 prace licencjackie zgłosił ich promotor (dr Z. Gruszka) (Kowalska, 2020;

Janiszowski, 2020); 3 prace magisterskie zostały zgłoszone przez promotora (dr hab. prof. UŁ M. Antczak) (Malinowska, 2020; Jarosiński, 2020; Wojtecka, 2020). W grupie zrealizowanych ogółem prac licencyjnych w roku akademickim 2019/2020 stanowiło to 30%. W grupie prac magisterskich ukończonych w tymże roku akademickim stanowiło to 27%. Wszystkie prace uczestniczące w konkursie zostały wcześniej ocenione na ocenę bardzo dobrą.

Elementy oceny prac konkursowych

W związku z potrzebą zaopiniowania prac konkursowych w Regulaminie Konkursu na Najlepsze Prace w Katedrze Informatologii i Bibliologii UŁ zapisano, co następuje: „Komitet Konkursowy bierze pod uwagę następujące aspekty ocenianych prac: aktualność oraz istotność problemu badawczego, metodyczność, dobór literatury przedmiotu, inwencję w realizacji tematu, dojrzałość naukową pracy oraz walory przekazu” (*Regulamin Konkursu... [KiB UŁ]*, 2020).

Wymienione elementy występowały również w innych konkursach prac dyplomowych. Z analizy źródeł (komunikaty, regulaminy) wynikają następujące spostrzeżenia odnośnie do kryteriów oceny poszczególnych prac. Kryteria te skoncentrowane na temacie pracy uwzględniały właściwości zrealizowanego tematu pod względem:

- aktualności,
- oryginalności tematu/ problemu,
- ważności/ istotności tematu,
- stopnia trudności podjętego tematu,
- walorów poznawczych zrealizowanego tematu,
- innowacyjności/ nowości interpretacji i wniosków,
- wkładu autora pracy w rozwiązanie problemu/ interpretację problemu,
- poprawności pod względem merytorycznym (rzeczowym),
- przydatności zrealizowanego tematu/ wniosków dla dyscypliny,
- użyteczności uzyskanych wniosków dla praktyki,
- doboru i stopnia wykorzystania materiałów źródłowych,
- poprawności realizacji pod względem językowym i formalnym.

Oprócz pewnego zbiorczego przedstawienia elementów oceny prac zgłoszonych do konkursów, warto spojrzeć na metodykę postępowania wypracowaną w konkursach o najdłuższej tradycji.

Dwuetaповy przebieg konkursu Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego (56 edycja) (56. *Konkurs Prac Magisterskich...*, 2020) w pierwszej kolejności uwzględnił ocenę następujących elementów z liczbą przyporządkowanych punktów (maksymalnie):

- oryginalność i innowacyjność podjętego tematu: **4 punkty**,
- dobór metodyki, zakres wykonanych badań: **6 punktów**,
- sposób przedstawienia wyników: **4 punkty**,
- poziom dyskusji wyników z uwzględnieniem dotychczasowego stanu wiedzy: **8 punktów**,
- forma i szata graficzna: **3 punkty**.

Drugi etap, czyli finał konkursu, miał na względzie takie kryteria, jak sposób wygłoszenia pracy, prezentacja oraz dyskusja oceniane w skali 0–5. Warto zauważyć, że metodyka farmacji odnosi się do dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu.

W regulaminie konkursu ogłoszonego przez Radę Naukową Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (51 edycja) (*Konkurs na najlepsze prace...*, 2020) wymieniono następujące numerowane (swoisty kod) kryteria oceny:

1. Związek przedmiotu badań z celami działalności Stowarzyszenia Księgowych w Polsce.
2. Stopień trudności tematu.
3. Samodzielny, twórczy wkład autora w rozwiązywanie tematu.
4. Dobór i stopień wykorzystania materiałów źródłowych.
5. Teoretyczna wartość pracy.
6. Praktyczna użyteczność pracy.
7. Poprawność ujęcia treści pod względem rzeczowym (merytorycznym).
8. Poprawność ujęcia treści pod względem językowym i formalnym (Tamże).

Opisana w dalszej części Regulaminu metodyka oceny prac magisterskich oraz prac niższego stopnia, tj. prac dyplomowych, uwzględnia kryteria 1–5.

Prace zgłoszone do „Konkursu na najlepsze prace licencjackie i magisterskie...” zrealizowane w Katedrze Informatologii i Bibliologii UŁ oceniała Komisja, w skład której weszli samodzielni pracownicy naukowci Katedry oraz doktor koordynator w Katedrze do spraw jakości kształcenia. Komisja pracowała w dwóch podkomisjach: Podkomisji Prac Licencjackich (1) oraz Podkomisji Prac Magisterskich (2). Przyjęto, że promotor prac biorących udział w konkursie wyłącza się z udziału w pracy podkomisji.

Komisja konkursowa odbyła dwa posiedzenia (w trybie zdalnym): robocze i plenarne. W posiedzeniu roboczym Komisji (17 listopada 2020 r.) brali udział

samodzielni pracownicy naukowcy Katedry oraz koordynator ds. jakości kształcenia. Członkowie obu podkomisji ocenili zgłoszone prace konkursowe według własnych preferencji *en bloc*, ustalając ich ranking (według zasady przydzielania miejsca i równoważnej liczby punktów: 1 miejsce – 1 punkt; 2 miejsce – 2 punkty; 3 miejsce – 3 punkty; 4 miejsce – 4 punkty). Wystąpiły rozbieżności w podejściu członków Komisji, wysuwających na pierwszy plan elementy formalne i warsztatowe przed innymi.

W posiedzeniu plenarnym Komisji konkursowej 24 listopada 2020 r. uczestniczyła studentka, wybrana przez środowisko studenckie, zgodnie z ustaleniami Regulaminu. Podczas posiedzenia ogłoszono wyniki Konkursu.

Biorąc pod uwagę wartość punktową odwróconą (w myśl zasady: najmniej punktów – najwyższa ocena) w grupie licencjatów najbardziej aprobatywne noty od członków Podkomisji Prac Licencjackich uzyskały dwie prace: Katarzyny Dudy *Formy dzielenia się informacjami i emocjami w Internecie na przykładzie Filmweb*: 7 punktów, wyróżnienie pierwsze; Dominiki Kowalskiej, *Ocena użyteczności wybranych mobilnych aplikacji muzealnych*: 9 punktów, wyróżnienie drugie. Wśród licencjatów nie wskazano zwycięskiej pracy.

Trzy prace magisterskie zgłoszone do konkursu otrzymały następującą liczbę punktów ustaloną analogicznie: Justyny Malinowskiej, *Ekologia informacji w świetle analizy wybranych blogów internetowych dotyczących zdrowego odżywiania*: 8 punktów, miejsce pierwsze; Marii Wojteckiej, *Realizacja funkcji i zadań strony internetowej Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego w świetle analizy ilościowo-jakościowej*: 12 punktów, miejsce drugie; Andrzeja Jarosińskiego, *Czytelnictwo Polaków a studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego analiza porównawcza w świetle dostępnych raportów i badań własnych*: 12 punktów, miejsce trzecie.

Zgodnie z zapisem Regulaminu Konkursu, autorzy wyróżnieni i nagrodzeni otrzymali dyplomy. Praca magisterska, która uzyskała pierwsze miejsce, zostanie zgłoszona do konkursu Nagroda Młodych SBP im. Prof. M. Dembowskiej (Paształeniec-Jarzyńska, 2020).

Prace dyplomowe zakwalifikowane do I Konkursu na najlepsze prace licencjackie i magisterskie z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz nauk o kulturze i religii w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego

- Duda, Katarzyna (2020). *Formy dzielenia się informacjami i emocjami w Internecie na przykładzie Filmweb* [praca licencjacka]. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska.
- Janiszowski, Adam (2020). *Architektura informacji stron internetowych wybranych łódzkich prywatnych placówek opieki medycznej* [praca licencjacka]. Promotor: dr Z. Gruszka.
- Jarosiński, Andrzej (2020). *Czytelnictwo Polaków a studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego analiza porównawcza w świetle dostępnych raportów i badań własnych* [praca magisterska]. Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak.
- Kowalska, Dominika (2020). *Ocena użyteczności wybranych mobilnych aplikacji muzealnych* [praca licencjacka]. Promotor: dr Z. Gruszka.
- Malinowska, Justyna (2020). *Ekologia informacji w świetle analizy wybranych blogów internetowych dotyczących zdrowego odżywiania* [praca magisterska]. Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak.
- Rogut, Angelika (2020). *Zachowania informacyjne użytkowników wybranych mediów społecznościowych w związku z problemem szczepienia dzieci* [praca licencjacka]. Promotor: dr hab. prof. UŁ S. Kurek-Kokocińska.
- Wojtecka, Maria (2020). *Realizacja funkcji i zadań strony internetowej Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego w świetle analizy ilościowo-jakościowej* [praca magisterska]. Promotor: dr hab. prof. UŁ M. Antczak.

Bibliografia

- XXII Edycja (2020). Instytut Pracy i Spraw Socjalnych [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://www.ipiss.com.pl/?konkurs-mgr-i-dr=edycja-xxii>
- XXVI Konkurs Prac Magisterskich im. Jana Józefa Lipskiego (2020) [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: <https://us.edu.pl/student/komunikaty/xxvi-konkurs-prac-magisterskich-im-jana-jozefa-lipskiego/>
- XXX Konkurs Prac Dyplomowych o Nagrodę im. Profesora Jerzego Skowrońskiego (1901–1986) (2020). Stowarzyszenie Elektryków Polskich. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://sep.com.pl/aktualnosc/xxx-konkurs-prac-dyplomowych-o-nagrode-im-profesora-jerzego-skowronskiego-1901-1986.html>
50. *Jubileuszowy Konkurs Prac Magisterskich Wydziału Farmaceutycznego, 6 listopada 2014* (2014). Centrum Biologii Medycznej UMP. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UMP.
56. Konkurs Prac Magisterskich Wydziału Farmaceutycznego (2020). Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <http://wf.ump.edu.pl/aktualnosc/56-konkurs-prac-magisterskich-wydzialu-farmaceutycznego>
- Grabowska, Sabina (2019). Wyniki VIII edycji konkursu „Przeglądu Prawa Konstytucyjnego” na najlepszą pracę magisterską z zakresu prawa konstytucyjnego i systemów politycznych w roku akademickim 2017/2018. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 2, 11–12.
- Historia konkursu (b.d.). Instytut Pracy i Spraw Socjalnych [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://www.ipiss.com.pl/?konkurs-mgr-i-dr=historia-konkursu-2>

Różnorodność współczesnych konkursów...

- Konkurs „Dyplom z Abaqus” (b.d.). Budsoft [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <http://www.budsoft.com.pl/konkurs>
- Konkurs na najlepsze prace z dziedziny rachunkowości i przetwarzania danych z zakresu rachunkowości (2020). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://skwp.pl/aktualnosc/konkurs-na-najlepsze-prace-z-dziedziny-rachunkowosci-i-przetwarzania-danych-z-zakresu-rachunkowosci/>
- Konkurs prac dyplomowych. Rozwój Konkursu (2020). Polska Sekcja IEEE [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: <https://ieeep.pl/?q=node/182>
- Konkursy (2018). Polskie Towarzystwo Informatyczne [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://portal.pti.org.pl/dzialania/konkursy/>
- Konkursy Prac Magisterskich i Licencjackich (cop. 2017) [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: <https://www.gdansk.pte.pl/konkursy-olimpiada/konkursy-prac-magisterskich-i-licencjackich>
- Laureaci poprzednich edycji Konkursu (b.d.). Budsoft [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <http://www.budsoft.com.pl/konkurs/konkurs-laureaci>
- Mazur, Hanna (2020). Autorzy najlepszych prac magisterskich [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://wroclaw.pti.org.pl/autorzy-najlepszych-prac-magisterskich/>
- Młodzi Innowacyjni – konkurs prac dyplomowych (2021). Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://piap.pl/dlstudentow/mlodzi-innowacyjni-konkurs-prac-dyplomowych/>
- Nagrody Marszałka Województwa Łódzkiego w XXI edycji konkursu na najlepsze rozprawy i prace przyznane! (2020) [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://www.lodzkie.pl/edukacja/nagrody-marszalka-wojew%C5%82ka-wojew%C3%B3dztwa-%C5%82%C3%B3dzkiego-w-xxi-edycji-konkursu-na-najlepsze-rozprawy-i-prace-przyznane>
- Nowicki, Michał (2016). Ogólnopolski Konkurs Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji – Nagroda im. Profesora Czesława Majoraka [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <http://the.amu.edu.pl/konkurs.html>
- O firmie (b.d.). Budsoft [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <http://www.budsoft.com.pl/o-firmie>
- O Konkursie... (2003). Polskie Towarzystwo Informatyczne. Oddział Dolnośląski [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: https://wroclaw.pti.org.pl/old/pti.wroc.pl/html/konkurs_pierwsza_edycja.html
- Praca dyplomowa z energią! (2020). Tauron Dystrybucja [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: <https://www.tauron-dystrybucja.pl/o-spolce/dla-studentow/konkurs-na-najlepsza-prace-dyplomowa>
- Proces Boloński [2021]. Ministerstwo Edukacji i Nauki [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/proces-bolonski/>
- Regulamin Kapituły Konkursu Stowarzyszenia Księgowych w Polsce na najlepsze prace z dziedziny księgowości (2016). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: https://skwp.pl/content/uploads/2019/11/REGULAMIN_KAPITULY_KONKURSU_2016-1.pdf
- Regulamin konkursu na najlepszą pracę dyplomową złożoną w roku akademickim 2019/2020 (2020). Tauron Dystrybucja [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: <https://www.tauron->

- dystrybucja.pl/-/media/inne-grafiki/konkurs-pracadyplomowa/regulamin-konkurs-praca-dyplomowa-2020.ashx
- Regulamin Konkursu na najlepszą pracę licencjacką i magisterską o Nagrodę Prezesa Zarządu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. (2017). GPW [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: https://www.gpw.pl/pub/GPW/szkola_gieldowa/konkurs_na_prace_dyplomowa/Regulamin_konkursu_GPW_2017.pdf
- Regulamin Konkursu na Najlepsze Prace Licencjackie i Magisterskie z zakresu Bibliologii i Informatologii w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego* (2017). Archiwum Katedry IiB.
- Regulamin Konkursu na Najlepsze Prace Licencjackie i Magisterskie z zakresu Nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz Nauk o kulturze i religii w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego (2020). Katedra Informatologii i Bibliologii UŁ [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: <http://kiib.uni.lodz.pl/egzaminy/#konkurs>
- Regulamin Konkursu prac dyplomowych pod patronatem IEEE 2020 (2020). [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: https://weaii.tu.kielce.pl/wp-content/uploads/2020/03/IEEE_KPD2020_3_Regulamin_v1_06_PSw.pdf
- Regulamin Konkursu Prac Magisterskich im. Jana Józefa Lipskiego (2016) [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: https://us.edu.pl/student/wp-content/uploads/sites/3/Nieprzytysane/Regulamin_KJL.pdf
- Regulamin ogólnopolskiego konkursu na najlepszą pracę dyplomową (licencjacką/inżynierską lub magisterską) o tematyce dotyczącej lotnictwa pasażerskiego i transportu cargo (2020). PLL LOT [online]. Pobrane 19 stycznia 2021 r., z: <https://www.lot.com/pl/pl/regulamin-konkurs-praca-dyplomowa>
- Rozstrzygnięcie jubileuszowej edycji konkursu Młodzi Innowacyjni (2018). Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://piap.pl/2018/03/26/jubileuszowa-edycja-konkursu-mlodzi-innowacyjni/>
- Ruszył nabór prac dyplomowych w konkursie organizowanym przez PLL LOT (2020). Polska Agencja Prasowa SA [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: <https://www.pap.pl/centrum-prasowe/658298%2Cruszyl-nabor-prac-dyplomowych-w-konkursie-organizowanym-przez-pll-lot.html>
- Sikora, Andrzej (oprac.) (2016). Historia Polskiego Komitetu Materiałów Elektrotechnicznych [online]. Polski Komitet Materiałów Elektrotechnicznych. Stowarzyszenie Elektryków Polskich. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://pkmesep.wixsite.com/pkme/historia-pkme?lang=pl>
- Skrzydło, Wiesław (2012). Wyniki konkursu „Przeglądu Prawa Konstytucyjnego” na najlepszą pracę magisterską z zakresu prawa konstytucyjnego i systemów politycznych w roku akademickim 2010/2011. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, **1**, 9–10.
- Ślęczka, Ryszard (2005). Ogólnopolski Konkurs Prac Magisterskich z Historii Edukacji im. Profesora Czesława Majorka. *Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia* **1**, 29, 174–176.
- Walega, Agnieszka (2013). Spotkanie z okazji 10 rocznicy śmierci Profesora Czesława Majorka. *Biuletyn Historii Wychowania*, **29**, 267–272.
- Wasielewska, Katarzyna (2020). Konkurs prac dyplomowych pod patronatem IEEE 2020. Polska Sekcja IEEE [online]. Pobrane 11 stycznia 2021 r., z: <https://ieec.pl/?q=node/178>

Wyniki konkursu Młodzi Innowacyjni 2019 (2019). Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://piap.pl/2019/04/03/wyniki-konkursu-mlodzi-innowacyjni-2019/>

Wystartował Konkurs Młodzi Innowacyjni 2020 (2019). Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP [online]. Pobrane 18 stycznia 2021 r., z: <https://piap.pl/2019/12/10/wystartowal-konkurs-mlodzi-innowacyjni-2020/>

The diversity of contemporary thesis competitions in Poland. Experience after the first edition of the Competition at the Department of Information, Library and Book Science at the University of Lodz

ABSTRACT: The article pursues two goals: one is the description of the course of the first edition of the Competition for bachelor's and master's thesis, completed in 2020 by students of conducted at the University of Lodz fields: "Information in the digital environment" and "Informatology with business English". The second goal of the study is to outline the background for Lodz's experience, as a short overview of activities that illustrates the existing competitions in a cross-sectional way (tradition and types of competitions), presents the motives and aspirations of the organizers (competition's goals), and provides some information on the evaluation of submitted works (elements of the evaluation of competition entries). In this part of the article, materials related to competitions (announcements, regulations) posted on the Internet turned out to be a useful source.

KEYWORDS: Department of Information, Library and Book Science, University of Lodz, Contest thesis, Bachelor's thesis competitions, Master's thesis competitions

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

[

Wspomnienia

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Alina Brzuska-Kępa

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: alina.brzuska@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-2385-620X>

Profesor Zbigniew Oniszczyk

Źródło: <https://gazeta.us.edu.pl/node/268201>
Fot. Tomasz Okraska. Lic. CC-BY 4.0

Profesor Zbigniew Oniszczyk (1955–2020) – wspomnienie

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.08>

W dniu 8.11.2020 roku w wieku 65 lat zmarł prof. Zbigniew Oniszczyk.

Był uznanym politologiem i medioznawcą, od 1981 roku pracownikiem Zakładu Dziennikarstwa w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Śląskiego. W 2003 roku uzyskał na tej uczelni habilitację,

pełnił funkcję profesora nadzwyczajnego. Od 2005 do 2012 roku był zastępcą dyrektora Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych. W 2014 roku został kierownikiem Zakładu Komunikowania Międzynarodowego i Systemów Medialnych. Wykładał też w Wyższej Szkole Humanistycznej w Katowicach oraz w wydziale zamiejscowym Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych.

W roku 2007 współzałożył Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej, w którym pełnił funkcję wiceprezesa. Od 2016 roku kierował grantem NCN OPUS 10, zajmującym się badaniami nad powiązaniem między elitami mediów oraz polityką w Polsce. To ostatnie duże przedsięwzięcie naukowe z udziałem Profesora.

Jako ceniony badacz zjawisk na styku mediów i polityki i ekspert w dziedzinie systemów medialnych opublikował blisko 80 prac naukowych dotyczących takich zagadnień, jak wpływ mediów masowych na kulturę polityczną oraz public relations, skutki konsekwencji procesu mediatyzacji polityki, czy przemiany w systemie medialnym w Polsce na świecie. Jako jedną z najbardziej znanych publikacji wymienia się *Kształtowanie się polityki medialnej (Medienpolitik) rządu RFN w latach 1949–1989*. Kilkaście jego artykułów zostało opublikowanych na łamach zagranicznych czasopism, – głównie w Niemczech, Austrii oraz Rosji. Jego zainteresowanie niemieckojęzycznym rynkiem medialnym zapamiętano następująco: „Zbigniew Oniszczyk z pewnością wszystkim kojarzy się z badaniem niemieckiego rynku medialnego. Jeździł tam, pisał książki, był co najmniej dwukrotnym stypendystą programów naukowych w Niemczech, także w Austrii. Lubiał ten kierunek, cieszył się, że jest ceniony i z jednej, i z drugiej strony granicy. Zwłaszcza na początku lat 90. patrzyliśmy na niego jak na bożyszcze – w Polsce szaro, ledwo wyrzuciliśmy książki o radzieckim rozumieniu roli prasy, a on już Zachód – pewnie Frankfurt, Monachium czy Salzburg” (Twaróg, 2020).

Zbigniew Oniszczyk był stypendystą niemieckiej Fundacji Konrada Adenauera i Instytutu Dziennikarstwa Uniwersytetu w Salzburgu, a od 2004 r. – członkiem Niemieckiego Towarzystwa Medioznawczego Deutsche Gesellschaft für Publizistik und Kommunikationswissenschaft.

Jeden z jego wychowanków podkreśla: „Zbigniew Oniszczyk należał do wielkiej piątki profesorów i doktorów, których dziś niemal każdy absolwent nauk politycznych i dziennikarstwa w Katowicach potrafi wymienić na jednym oddechu. To ludzie, którzy dla dziennikarskiego pokolenia dzisiejszych 40–50 latków stanowili naukową podporę, którym kibicowaliśmy, gdy zdobywali kolejne szczeble naukowej kariery, gdy wydawali książki, gdy robili głośne badania. I którzy kibicowali nam, gdy dostawaliśmy pierwszą pracę lub gdy osiągnęliśmy kolejny poziom dziennikarskiego wtajemniczenia” (Tamże).

Wraz z jego odejściem śląskie środowisko akademickie straciło niewątpliwie cenionego naukowca, środowisko dziennikarskie – autorytet i wychowawcę wielu fachowców w dziedzinie mediów.

Bibliografia

Twaróg, Marek (2020). Nie żyje profesor Zbigniew Oniszczyk. Żegnaj Profesorze, jeszcze się pośmiejemy. *Dziennik Zachodni*, [online], 10 listopada. Pobrane 20 maja 2021 r., z: <https://dziennikzachodni.pl/nie-zyje-profesor-zbigniew-oniszczyk-zegnaj-profesorze-jeszcze-sie-posmiejemy/ar/c1-15280878>

Alina Brzuska-Kępa

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: alina.brzuska@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-2385-620X>

Profesor Jerzy Mikułowski-Pomorski

Źródło: Fot. Franciszek Vetulani – Praca własna, CC BY-SA 3.0
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25276266>

[Profesor Jerzy Mikułowski-Pomorski (1937–2020) – wspomnienie

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.09>

12 grudnia 2020 roku zmarł profesor Jerzy Mikułowski-Pomorski.

Urodzony w Katowicach, w rodzinie inteligentkiej o tradycjach ziemiańskich, nauki pobierał w Krakowie. W 1958 roku ukończył studia prawnicze w Uniwersytecie Jagiellońskim, a w roku 1963 socjologię w tej samej uczelni.

Kariere naukową rozpoczął w otwartym w 1956 r. Krakowskim Ośrodku Badań Prasoznawczych. Od 1962 r. pracował w Akademii Ekonomicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny), w 1969 w Polskiej Akademii Nauk został doktorem nauk humanistycznych w zakresie socjologii. W latach 1973–1974 odbył studia na London School of Economics and Political Sciences. W 1975 r. został kierownikiem Zakładu Międzynarodowych Organizacji Gospodarczych oraz wicedyrektorem Instytutu Międzynarodowych Stosunków Społeczno-Gospodarczych Akademii Ekonomicznej w Krakowie. W 1977 r. habilitował się na Uniwersytecie Łódzkim. W 1990 roku, 10 lipca, z rąk prezydenta Wojciecha Jaruzelskiego otrzymał tytuł profesora zwyczajnego nauk humanistycznych.

W latach 1990–1996 pełnił funkcję rektora Akademii Ekonomicznej w Krakowie. W 1991 r. utworzył pierwszą w Polsce Katedrę Studiów Europejskich i objął jej kierownictwo. Wykładał na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (Wydział Nauk Społecznych, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa) oraz w Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych (Wydział Zamiejscowy w Katowicach).

Był autorem lub współautorem 21 książek oraz blisko 300 artykułów naukowych, ekspertem UNESCO w dziedzinie międzynarodowego ładu informacyjnego i prawa do komunikowania się, członkiem International Institute of Communications w Londynie, członkiem University Council of Education Management Transfer w Sztokholmie oraz członkiem Rady Globalnej Sieci Współpracy Szkół Ekonomicznych NIBES. Przewodniczył też Komisji Prasoznawczej Oddziału Polskiej Akademii Nauk.

W polu jego zainteresowań badawczych leżały m.in. fragmentaryzacja i konwergencja medialna, komunikacja międzykulturowa, tożsamość europejska oraz socjologia stosunków międzynarodowych. Spośród wielu jego publikacji warto wspomnieć choćby takie jak *Komunikacja międzykulturowa. Wprowadzenie* (Kraków 1999 i 2004), *Kultura wobec społecznej transformacji* (Kraków 2005), *Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym* (Kraków 2006) czy *Zmieniający się świat mediów* (Kraków 2008).

W roku 1993 otrzymał tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Grand Valley State University w Allendale w dziedzinie nauk humanistycznych, a w 1996 tytuł doktora honoris causa University of Teesside w Wielkiej Brytanii w dziedzinie prawa. W 2017 r. został doktorem honoris causa Uniwersytetu Śląskiego.

Za swoją działalność został wyróżniony wieloma nagrodami. W 1979 roku otrzymał Srebrny, a pięć lat później Złoty Krzyż Zasługi. W postkomunistycznej Polsce uhonorowano go Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia

Polski (1991) i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1999). W 1997 roku, 5 maja, otrzymał Medal Komisji Edukacji Narodowej, a w 2005 roku Tarnowska Fundacja Kultury nagrodziła go Honorową Nagrodą „Uskrzydłony”, za indywidualny wkład w dzieło rozwoju regionu w kategorii integracja europejska. W 2008 roku otrzymał medal wdzięczności Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie „Signum Gratiae” za wkład w rozwój badań komunikacji międzykulturowej i międzynarodowej i za cenny wkład w funkcjonowanie i rozwój uczelni. Był także nominowany do Nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za rok 2008.

Odszedł wybitny członek krakowskiego i śląskiego środowiska naukowego, mistrz wielu roczników politologów i medioznawców.

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Sprawozdania

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Ewa Andrysiak

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: ewa.andrysiak@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-5949-6130>

Marcin Mikołajczyk

Biblioteka Akademii Kaliskiej

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

e-mail: m.mikołajczyk@akademia.kalisz.pl

[Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Od książki do czytelnika” (Wrocław, 19–20 kwietnia 2021 r.)

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.32.10>

Z okazji jubileuszu 65-lecia Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w dniach 19–20 kwietnia 2021 r. odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Od książki do czytelnika”, choć ze względu na pandemię Covid-19, w wersji zdalnej. Dziekana Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego prof. Arkadiusza Lewickiego, dyrektor IINiB dr hab. Anetę Firlej-Buzon oraz uczestników konferencji zaproszonych na platformę Microsoft Teams w imieniu Komitetu Organizacyjnego, powitała dr hab. Anna Cisło.

Profesor A. Lewicki otwierając konferencję mówił m.in., że wszyscy wolelibyśmy spotkać się w czasie rzeczywistym, ale że pandemia pokrzyżowała plany, możemy zrobić to w świecie wirtualnym. Zauważył bardzo interesującą tematykę konferencji, obejmującą zagadnienia funkcjonowania książki, współczesnej literatury i rynku książki, czytelnictwa i zakończył refleksją, że książka pięknie wydana będzie nam nadal towarzyszyła.

Po wystąpieniu dziekana Wydziału Filologicznego głos zabrała dyrektor IINiB prof. Aneta Firlej-Buzon, dziękując m.in. za list gratulacyjny, który z okazji jubileuszu Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa przesłała w imieniu swoim i pracowników Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego prof. Mariola Antczak.

Przed rozpoczęciem wystąpień ogłoszono także wyniki kolejnej edycji konkursu „Studenci Projektują”, w którym przyznano I nagrodę i dwie II nagrody. Tematem konkursu było przygotowanie oprawy graficznej materiałów konferencyjnych.

Obrady podzielone zostały na osiem sesji, z których cztery odbyły się pierwszego dnia konferencji i cztery drugiego. Pierwszej sesji przewodniczyła dr hab., prof. UG Danuta Stanulewicz-Skrzypiec, a wystąpienia rozpoczęła dr hab., prof. UMK Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska (Instytut Badań Informacji i Komunikacji) referatem „*The greater good*, czyli o koncepcji ekologicznej biblioteki”. Prelegentka na podstawie analizy zawartości publikacji poruszających kwestie ekologicznych bibliotek z lat 1990–2019 (14 publikacji) dokonała przeglądu definicji ekologicznej biblioteki. Zwróciła uwagę na fakt, że ekologicznymi bibliotekami nazywa się te, które od lat 90. XX wieku podejmują działania zmierzające do minimalizowania negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Bibliotekarze powinni podejmować takie działania, ponieważ są świadomi odpowiedzialności za wpływ na środowisko, posiadają umiejętności informacyjne i są zaangażowani społecznie. W kręgu zainteresowań PhD Richarda Šipka (Biblioteka Muzeum Narodowego w Pradze; Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Karola w Pradze) znalazł się *Almanach Novum* P. Pitatiego ze zbioru profesora medycyny Matthiasa Stoiusa, wykorzystywany przez właściciela w charakterze dziennika i notatnika, w którym odnotowywał wydarzenia ze swojego życia („Diary notes of Matthias Stoius, profesor of medicine in Königsberg, in *Almanach Novum*, 1552–1562” – „Zapiski Matthiasa Stoiusa – profesora medycyny z Królewca w jego egzemplarzu *Almanach novum* Pitatiego z lat 1552–1562”). Przedmiotem rozważań Dra Rüdiger Wischenbarta (Content and Consulting, Wiedeń) były zagadnienia dotyczące zmian zachodzących w czytaniu książek (“How «reading a book» has become something entirely different: Observations, data analysis and speculations on the transformation of a cultural practice” – „Jak »czytanie książki« stało się czymś zupełnie innym. Obserwacje, analiza danych i przypuszczenia dotyczące transformacji praktyki kulturowej”). „Czytanie jako czynność wykonywana samotnie przez czytelnika zanurzającego się w lekturze książki” to obecnie „jedna z wielu praktyk stosowanych w branży wydawniczej i kulturze czytania”. Czytać można dziś wykorzystując platformy internetowe czy słuchając audiobooków, które niekoniecznie uznaje się za książki. Popularne zaczynają być usługi subskrypcyjnego dostępu i wirtualna biblioteka powoli zastępująca domowe zbiory.

Zaplanowane jako pierwsze wystąpienie prof. dr hab. Jadwigi Woźniak-Kasperek (Katedra Bibliografii i Dokumentacji, Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski) na temat „Nauki o komunikacji społecznej i mediach – forma, treść, kontekst”, ze względu na nieobecność prelegentki przedstawiła dr hab., prof. UW r. Bożena Koredczuk.

Nowa klasyfikacja dziedzin nauki i dyscyplin naukowych wprowadzona rozporządzeniem MNiSW z 2018 r. zmniejszyła liczbę dyscyplin ze 102 do 42. W nowo utworzonych naukach o komunikacji społecznej i mediach razem z naukami o mediach oraz naukami o poznaniu i komunikacji społecznej znalazły się bibliologia i informatologia. Zdaniem prof. Woźniak-Kasperek „niepokój budzi współwystępowanie dwu pojęć – «komunikacja społeczna» i «media» – w nazwie dyscypliny, co może wywołać ograniczającą interpretację całości („nauki o komunikacji społecznej i mediach”) jedynie do medialnej komunikacji społecznej, podczas gdy pole badawcze nauk o komunikacji społecznej i mediach jest obszerniejsze i bardziej złożone”. Zdefiniowanie komunikacji społecznej wymaga zatem prac badawczych. W swoich rozważaniach prof. prelegentka odniosła się także do przedmiotu i warsztatu metodologicznego nowej dyscypliny, kadr naukowych, miejsca w klasyfikacjach i w międzynarodowych rankingach przedmiotowych. Według prof. Woźniak-Kasperek na świecie idzie się w kierunku interdyscyplinarności, w Polsce natomiast nowy podział na dyscypliny preferuje przypisanie badacza do jednej dziedziny. W polskim dyskursie naukowym studia nad komunikowaniem utożsamiane są ze studiami medioznawczymi i dziennikarskimi, niekiedy z politologicznymi. Uporządkowania wymaga zakres nowej dyscypliny oraz dyscyplin jakie powinny w niej się znaleźć.

Sesję drugą, prowadzoną pod przewodnictwem prof. dr Aušry Navickienė, wystąpieniem pt. “Understanding and motivation for reading in 18th-century Finland” („Rozumienie i motywacja do czytania w osiemnastowiecznej Finlandii”) rozpoczęła doc. hab. Tuija Laine (Uniwersytet w Helsinkach). Badaczka skupiła się na przedstawieniu jednego z aspektów edukacji religijnej, jakim we wczesnonowożytnej Finlandii była nauka czytania zaznaczając, że, zgodnie z prawem kościelnym z 1686 r., nauczanie czytania dzieci leżało w gestii rodziców i było bardzo ważne, ponieważ poprzez znajomość katechizmu poznawano podstawowe prawdy religii. Docent T. Laine opierając się na ustaleniach Edwarda L. Deci i Richarda M. Rayana dotyczących podstawowych potrzeb, które odpowiadają za dobrostan i motywują nas do działania (potrzeba kompetencji, autonomii, relacje z innymi), zamieszczonych w pracy ich autorstwa z 2012 r. pt. *Motivation, Personality and Development within Embedded Social Contexts. An Overview of Self-Determination Theory*, doszła do wniosku, że w osiemnastowiecznej Finlandii potrzeby te były zaspokajane w różny sposób. Głównymi determinantami tego zróżnicowania były najbliższe środowisko oraz pochodzenie uczących się czytać.

Literatura dla dzieci w języku kaszubskim¹ była tematem wystąpienia dr hab., prof. Uniwersytetu Gdańskiego Danuty Stanulewicz-Skrzypiec (Instytut Anglistyki i Amerykanistyki). Prelegentka przedstawiła pokrótce literaturę dla dzieci w języku kaszubskim oraz jej czytelników. Przypomniała też, że kaszubszczyzna została oficjalnie uznana za język regionalny w 2005 r., choć jej bardzo bogata tradycja literacka sięga 1586 r., kiedy to luterański pastor Szymon Krofey opublikował swój przekład pieśni religijnych z języka niemieckiego na kaszubski. Zaznaczyła, że podobnie jak w przypadku literatur dziecięcych tworzonych w innych językach, jej źródeł trzeba dopatrywać się w tekstach ludowych. Obecne utwory dedykowane najmłodszym, to nie tylko bajki i baśnie, ale również opowiadania fantastyczne i realistyczne, a także dzieła dramatyczne oraz liryczne, których odbiorcami są przede wszystkim dzieci uczące się kaszubskiego w szkole, a w domu posługujące się przeważnie językiem polskim. Prof. D. Stanulewicz-Skrzypiec zwróciła uwagę na jedną z ciekawych inicjatyw, jaką jest projekt *Czëtój dżecóm pò kaszëbskù*, prowadzony w mediach społecznościowych.

Prezentacja przeprowadzonej po raz pierwszy w Polsce analizy odbioru przez polskich badaczy kultury publikacji Jean Twenge, amerykańskiej psycholog, badającej różnice pokoleniowe (wartości, cele życiowe, odbiór świata) przez kolejne pokolenia młodych Amerykanów, była tematem wystąpienia dr hab., prof. UŁ Marioli Antczak (Katedra Informatologii i Bibliologii). Autorka w swoim referacie („Od książki do czytelnika na przykładzie odbioru dorobku naukowego Jean Twenge przez polskich badaczy kultury czytelnicznej nastolatków”) omówiła dostępność publikacji J. Twenge w Polsce, prezentując analizę cytowań jej tekstów oraz odbioru jej badań w kraju i za granicą. Konkludując zauważyła, że z dużym prawdopodobieństwem wiele zachowań zaobserwowanych wśród amerykańskiej młodzieży można przenieść na zachowanie się dzieci i nastolatków w Polsce, a spadku zainteresowania słowem drukowanym wśród młodego pokolenia szukać należałoby w aspektach psychologicznych i socjologicznych. Ostatnie w tej sesji wystąpienie należało do dr hab., prof. Uniwersytetu Śląskiego Jolanty Gwioździk, która przedstawiła referat pt. „Od litery do instalacji. Formy i funkcje książki współczesnej”. Referentka prezentując historyczny rozwój książki, w którym zmieniała się jej forma, materiał oraz wyposażenie typograficzne jako medium utrwalania określonych treści porównała do architektury. Zaznaczyła, że książka nie jest już tylko uwarunkowanym historycznie „nośnikiem treści”, ale elementem twórczego doświadczenia.

Sesja trzecia, prowadzona przez dr hab. Annę Cisło, rozpoczęła się wystąpieniem słowackich badaczek z Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie PhD Marty Špániovej

---

¹ Pełny tytuł wystąpienia: *Children's literature in Kashubian: Books and their readers = Literatura dla dzieci w języku kaszubskim – książki i ich czytelnicy.*

i doc. mgr PhD Lucii Lichnerovej na temat jezuickich bibliotek i literatury wydawanej przez Towarzystwo Jezusowe, która zyskała popularność w Królestwie Węgier w XVII w.² Autorki na podstawie materiałów opracowanych w ramach międzynarodowego programu edukacyjnego Ratio Atque Institutio Studiorum Societatis Jesu oraz katalogów węgierskich bibliotek SJ z lat 1632–1782, przedstawiły dzieła najważniejszych jezuickich autorów, które dominowały w węgierskich bibliotekach tego zakonu. Zwróciły uwagę na szerokie powiązania pomiędzy węgierską i polską kulturą książki jezuickiej. Z kolei prof. Dr Aušra Navickienė z Uniwersytetu Wileńskiego (Katedra Badań nad Książką, Mediami i Ruchem Wydawniczym, Wydział Komunikacji) przedstawiła referat zatytułowany: “Professional publishing and Lithuanian books in Lithuania in the first half of the 19th century. The case of the Zawadzki firm”³. Badaczka na podstawie danych pochodzących z litewskiej bibliografii retrospektywnej (tomy serii A litewskiej Retrospektywnej Bibliografii Narodowej), materiałów archiwalnych firmy Zawadzkiego, opublikowanej korespondencji z ludźmi książki oraz edycji litewskich przebadanych z autopsji, omówiła jeden z aspektów działalności wileńskiego typografa Józefa Zawadzkiego jakim było wydawanie książek litewskich. O problemie bibliologów z uchwyceniem i zmierzeniem obiektu swoich badań, który ciągle zmienia formę oraz funkcję społeczną i kulturową mówił prof. dr Miha Kovač (Katedra Bibliotekoznawstwa, Informacji Naukowej i Nauki o Książce, Uniwersytet w Lublanie) w wystąpieniu pt. “Book studies: A research discipline without a research subject?”⁴ Autor omawiając w sposób erudycyjny powody tej nieuchwytności pojęciowej, starał się wskazać na możliwości rozwiązań tego problemu. Referat zamykający sesję trzecią pt. “Between academia and the market: The role of information sources in shaping publishing studies as an academic discipline” („Od praktyki zawodowej do badań naukowych. Rola źródeł informacji w kształtowaniu studiów wydawniczych jako dyscypliny akademickiej”) wygłosiła dr Kamila Augustyn (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski). Prelegentka zajęła się tematyką *publishing studies* w badaniach naukowych współczesnego rynku wydawniczego. Próbuąc znaleźć odpowiedzi na to, czy jest to kierunek praktyczny, czy w obecnych czasach badania wydawnicze są w stanie rzetelnie wyjaśnić relacje między książką, czytelnikiem i rynkiem oraz jakie są podstawy do wyodrębnienia nowej dyscypliny, konkludowała,

² Pełny tytuł wystąpienia: *Jesuit libraries and popular Jesuit literature in the Kingdom of Hungary in the 17th century = Biblioteki jezuickie i jezuicka literatura popularna w Królestwie Węgier w XVII wieku.*

³ *Profesjonalne instytucje wydawnicze i książki litewskie na Litwie w pierwszej połowie XIX wieku – firma Zawadzkiego.*

⁴ *Czy nauka o książce to dyscyplina naukowa bez przedmiotu badań?*

że w odpowiedzi na te pytania pomocna może okazać się naukoznawcza analiza bibliometryczna piśmiennictwa.

Sesję czwartą, którą prowadziła dr hab., prof. UW r. Bożena Koredeczuk, rozpoczął dr Aleksandr Sedliar (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Biblioteka Naukowa). Jego wystąpienie poświęcone było założonemu we Lwowie w 1848 r. stowarzyszeniu „Halycko Ruska Matica”, którego głównym zadaniem było wydawanie i dystrybucja taniej literatury dla ludu („Dystrybucja wydawnictw stowarzyszenia „Halycko-Ruska Matycia” w połowie XIX wieku: organizacja procesu, czytelnicy, oceny społeczne”). Prelegent omawiał tematykę wydawanych publikacji, dystrybutorów wydawnictw „Matyci” i dochody ze sprzedaży, krąg czytelników, odniósł się też do ocen na temat dystrybucji wydawnictw.

W promocji książek pomagały z pewnością drukowane w nich dedykacje, co potwierdziła dr hab., prof. UJ Anna Gruca w swoim referacie „Dziewiętnastowieczne drukowane dedykacje jako forma polecenia książki”. Choć zamieszczone w książkach dedykacje skierowane były do możliwych rodów, do osób wysoko stojących w hierarchii społecznej, do hierarchów kościelnych, do pisarzy (J. I. Kraszewski, E. Orzeszkowa), do uznanych autorytetów w danej dziedzinie (prof. UJ Stanisław Tarnowski, Julian Dunajewski), do lekarzy (Jerzy Arnold), to właściwie – według prelegentki – kierowane były do wszystkich czytelników.

Egzemplarz wydania *Sylw* Stacjusza – *Statii Sylvarum libri quinque...* [*Orthographia et flexus dictionum Graecarum*] wydany w Wenecji w 1502 r. ze zbiorów biblioteki uniwersytetu lwowskiego zawierający wpisy własnościowe Jana Dantyszka (1485–1548) był przedmiotem rozważań dr doc. Mykoly Ilkiv-Svydnytskyiego (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Biblioteka Naukowa) – „Autograf i ekslibris Jana Dantyszka (1485–1548) w Bibliotece Naukowej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Iwana Franki”. Przykłady rozwiązań wizualnych (ilustracji, okładek, ekslibrisów) stosowanych we współczesnej książce omawiał dr Marcin Cziomer (Wydział Psychologii i Nauk Humanistycznych, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego) w referacie „Pomiędzy formą a treścią. Wybrane estetyczne aspekty związane z książką: okładka, ilustracja książkowa, ekslibris”.

Pierwszy dzień obrad zwińczyło wirtualne otwarcie Międzynarodowej Wystawy Ekslibrisów oraz ekspozycji wybranych monografii autorstwa pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Oryginały księgoznaków prezentowane były wcześniej w Galerii Pod Plafonem Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu. Głównymi motywami przesłanych prac są książki oraz architektura gmachu Instytutu i Uniwersytetu Wrocławskiego. Do udziału w wystawie dedykowanej IINiB zaproszono twórców z całego świata. Swoje prace nadesłało 32 grafików z 8 krajów: Białorusi (Katia Lazar), Czech (Karel

Tichý), Kazachstanu (Dilnaz Orazbayeva, Adelina Yerlanova), Meksyku (Carolina Viñamata Chavez), Norwegii (Torill Elisabeth Larsen), Rosji (Yulia Ananyeva, Yaroslav Makarov), Serbii (György Boros, Izabella Fazekas, Ivona Medić) oraz Polski (Rajmund Aszkowski, Ryszard Bandosz, Krzysztof Marek Bąk, Ryszard Bednarz, Julia Błaszczuk, Marcin Cziomer, Paweł Delekta, Leszek Frey-Witkowski, Mariusz Gorzelak, Katarzyna Handzlik, Adam Hrynkiewicz, Agnieszka Lipska, Julia Namysł, Beata Joanna Przedpelska, Emilia Skwarska, Jan Wiktor Tyra, Helena Urbaniak, Rafał Werszler, Ewa Witkowska, Czesław Woś, Ewa Ziembicka). Łącznie przesłano 68 ekslibrisów w różnych technikach graficznych. Po zakończeniu wystawy zostaną one przekazane do stałej kolekcji Biblioteki IINiB Uniwersytetu Wrocławskiego. Ekspozycji towarzyszy katalog wydany pod redakcją R. Werszlera, A. Cisło i K. Augustyn.

Ekspozycja *Monografii* z kolei, jak zaznaczyli jej twórcy, ukazuje kierunki badań i aktywność publikacyjną pracowników IINiB w latach 2010–2020. Opisom bibliograficznym poszczególnych pozycji towarzyszą fragmenty recenzji oraz zdjęcia okładek i wybranych stron monografii jednoautorskich. Ekspozycję uzupełnia lista, na której znalazły się tytuły monografii współautorskich i prac zbiorowych redagowanych przez pracowników Instytutu oraz czasopism naukowych, których redakcja mieści się w IINiB⁵.

Nad przebiegiem sesji piątej, pierwszej drugiego dnia konferencji (20 kwietnia), czuwał dr hab., prof. Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie Grzegorz Nieć (Instytut Nauk o Informacji). Pierwszy referat wygłosiła dr hab. Anna Cisło (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski). Autorka wypowiedzi, by odpowiedzieć na pytanie, zawarte w tytule referatu „Pomiędzy czytelnikiem a lekturą – co mówi okładka książki?”, poprzez szereg przykładów zilustrowanych okładkami literatury irlandzkiej z serii *Baśnie Świata*, polskich edycji powieści *Ania z Zielonego Wzgórza* oraz swoich monografii, spojrzała na nie z perspektywy semiotycznej. Okładki stanowiły tło prezentacji dr. Aleksandra Bednarskiego z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, który odniósł się do wizualnych aspektów współczesnej powieści walijskiej w kontekście tradycji mnemotechnicznej *Ars Memorativa* („Książka jako galeria pamięci: współczesna powieść walijska w kontekście tradycji *Ars Memorativa*”).

Dr hab. Lajos Pálfalvi z Katolickiego Uniwersytetu im. Pétera Pázmánya w Budapeszcie wyczerpująco omówił antypolską propagandę w węgierskiej powieści dla młodzieży. Za doskonały jej przykład podał powieść Istvána Petrovácza *Dziewczyzna z Wiktorskiej*. Obok przedstawienia fabuły, prelegent przybliżył również postać autora oraz wydawnictwo, w którym książka się

---

⁵ Monografie naukowe pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 2010–2020 [online]. Pobrane 31 maja 2021 r., z: <http://phc.uni.wroc.pl/monografie/>.

ukazała. Z kolei Anna Tomoriné Szesztay (Katolicki Uniwersytet im. Pétera Pázmánya w Budapeszcie), w referacie „Ocenzurowany przekład węgierski powieści Henryka Sienkiewicza pt. *W pustyni i w puszczy*”, przybliżyła fragmenty powieści polskiego noblisty, które zostały usunięte przez cenzurę z jej przekładu na język węgierski. Omówienie ingerencji władz w tłumaczenie dzieła H. Sienkiewicza stało się doskonałą okazją do przedstawienia okresu komunizmu oraz działalności systemu cenzury na Węgrzech.

Bibliologiczna refleksja nad powieściami Umberta Eco pod kątem przedstawienia w nich postaci pracowników wydawnictw („Przegrani i antagoniści. Wizerunek redaktora wydawniczego w powieściach Umberta Eco”) była tematem rozważań mgr Anny Lubińskiej (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski). Prelegentka dokonując analizy interpretacyjnej wybranych fragmentów powieści oraz stosując metodę analizy i krytyki piśmiennictwa przedstawiła sylwetki dwóch ludzi książki z dzieł U. Eco – Jacobo Belbo, bohatera *Wahadła Foucaulta* i Colonna z powieści pt. *Temat na pierwszą stronę*.

Kolejnej, szóstej sesji, przewodniczyła dr hab., prof. Uniwersytetu Wrocławskiego Aneta Firlej-Buzon (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa). Jako pierwsza głos zabrała dr hab., prof. Uniwersytetu Wrocławskiego Bożena Koredczuk (Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa), która w referacie „Życiorys naznaczony książkami, czyli o biografii lekturowej. Prolegomena” podjęła próbę doprecyzowania tytułowego pojęcia. Badaczka – zajmująca się tym tematem od kilkunastu lat – przedstawiła stan dotychczasowego piśmiennictwa pod kątem opisu i analizy biografii lekturowej, jej typologii oraz kontekstów, przywołując często pracę dr Renaty Aleksandrowicz pt. *Książka w życiu seniorów na początku XXI wieku*. Konieczność dalszych badań nad tym zagadnieniem, jak mówiła prof. Koredczuk, wynika z braku rezultatów przy wyszukiwaniu określenia „biografia lekturowa” w rekordach katalogów bibliotecznych.

Referat na temat czytania, e-czytania oraz oglądania w czasie pandemii, wygłosiła dr hab. prof. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie Anna Dymmel (Instytut Nauk o Kulturze). Autorka na podstawie badań przeprowadzonych wśród studentów próbowała odpowiedzieć na szereg pytań związanych z tym jak okres pandemii wpłynął na praktyki czytelnicze młodego pokolenia. Zwróciła uwagę również na sposoby spędzania przez młodzież czasu wolnego i udział w nim tzw. nowych mediów (media społecznościowe, platformy streamingowe). Okres pandemii skłonił dr Agnieszkę Łusznak (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski) do przyjrzenia się informacjom dotyczącym świata kultury książki pojawiających się w polskich mediach („Medialny obraz czytelnictwa w Polsce w okresie pandemii”). Badaczka przeprowadziła analizę w oparciu o dane z bazy Emerging Markets Information Service, indeksującej wiadomości z największych gazet,

tygodników, miesięczników i pism branżowych w wersji papierowej i cyfrowej. Rezultaty badania dotyczącego trendów czytelniczych wśród studentów Uniwersytetu Wrocławskiego i Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki w kontekście ograniczeń epidemiologicznych opracowali dr doc. Roman Krochmalny (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki) oraz dr hab. Halina Rusińska-Giertych (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski), która referowała temat „Książka w procesie dydaktycznym uczelni. Doświadczenia polsko-ukraińskie na podstawie danych z roku 2020”. Przeprowadzone badanie dotyczyło trendów czytelniczych współczesnej młodzieży studenckiej, stosunku studentów-czytelników do różnych źródeł informacji, komfortu i dyskomfortu wynikającego z czytania publikacji edukacyjnych, sposobu przygotowywania się do egzaminów.

Dwie pierwsze referentki w sesji 7., której przewodniczącą była dr hab., prof. UJ Anna Gruca, reprezentowały Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Pierwsza dr hab., prof. UW Małgorzata Góralska przedstawiła temat „Przyjemność czytania, udreka wyboru. O niektórych technologiach wykrywalności i rekomendacji książek w sieci”. Stały wzrost oferty tytułowej na polskim rynku książki, w tym tekstów literackich, to dla czytelników spore wyzwanie. Prelegentka wskazywała wybrane mechanizmy umożliwiające skuteczną ekspozycję produktów książkowych w sieci, zapewniające także czytelnikom dostęp do spersonalizowanej oferty tytułowej. Omawiała problemy wykrywalności i wyszukiwalności książek w Internecie oraz zagadnienia systemów ich rekomendacji (serwisy oparte na podobieństwie preferencji lekturowych, kategoryzacji treści). Podsumowując systemy rekomendacji książek wskazała na ich zalety (m.in. atrakcyjne narzędzie łączące czytelnika z książką, oferujące szybki i wygodny sposób wyszukiwania informacji o tytułach), a także na pewne problemy (np. ignorowanie innych narzędzi informacji o książkach). Problematykę rynku książki i jego oferty kontynuowała dr Ewa Jabłońska-Stefanowicz w wystąpieniu na temat „Filtry, czyli kto ułatwia życie czytelnikowi?”. Obecnie wyzwanie dla wydawcy stanowi zwiększenie rynkowej rozpoznawalności jego oferty, czyli zainteresowanie czytelnika wybranymi tytułami, w czym pomagają filtry – osoby, wydarzenia, programy komputerowe. Filtrem jest także wydawca, wcześniej zaangażowany w przygotowanie książki do druku, dziś skupiony bardziej na pomocy odbiorcy w dokonaniu właściwego wyboru. W swojej wypowiedzi badaczka prezentowała działania służące czytelnikowi i zwracające jego uwagę na to, co ważne i interesujące, a także działania wprowadzające go w błąd. Na temat prywatnych i społecznych czytelni i wypożyczalni działających we Wrocławiu w latach 1945–1953 mówiła dr Marta Pękalska (Zakład Narodowy im. Ossolińskich). Na podstawie nielicznych i szczątkowych źródeł (archiwalia, publikacje, przeprowadzone rozmowy) autorka zebrała informacje o około 20. czytelniach i wypożyczalniach, ich ofercie i użytkownikach.

Z powodu trudności z połączeniem, zaplanowane w tej sesji wystąpienie dr Ilony Oleksiw przeniesiono do sesji ósmej.

Zamykająca konferencję sesja ósma, pod przewodnictwem dr hab. Haliny Rusińskiej-Giertych (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski), rozpoczęła się wystąpieniem dr doc. Vasyla Kmet'a (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Biblioteka Narodowa) na temat „Dyskurs polskości w Akademii Jezuickiej we Lwowie XVII–XVIII wieku”. Autor referatu, po wprowadzeniu w zagadnienie dyskursów narodowych w środowiskach uczelnianych epoki Oświecenia, przedstawił kluczowy moment (lata 1730–1773), kiedy to w Lwowskim Uniwersytecie Jezuickim nastąpiła wyraźna przewaga dyskursu polskości nad uniwersalnym programem wykładowym.

Postacie jezuickiego filozofa, autora instrukcji właściwego segregowania wiedzy *Systema* z 1678 r. – Jeana Garniera oraz kłodzkiego profesora Joanne Millera, autora *Index archive* z 1690 r. przedstawił dr Rafał Werszler z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego („Systematyzacja wiedzy. Francuski «system» w modelu Joanne Millera”). Prelegent, podpierając się bardzo efektowną prezentacją, wysunął wniosek o dużym prawdopodobieństwie wpływu dzieła J. Garniera na uporządkowanie zasobów archiwum kolegium w hrabstwie kłodzkim przez J. Millera. Zaplanowany w sesji referat dr Lesi Kupyn (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Biblioteka Narodowa) pt. „Kartoteka tematyczna «Kwartalnika Historycznego» (1935–1939) w Bibliotece Naukowej Uniwersytetu Lwowskiego” nie odbył się z powodu choroby prelegentki.

W referacie zatytułowanym „Gabinet Badania Książki i Czytelnika Dymitra Balyki w kontekście rozwoju bibliopedagogiki” dr doc. Natalia Demczuk z Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki (Katedra Bibliotekoznawstwa i Bibliografii, Wydział Kultury i Sztuki) przedstawiła działalność tytułowej instytucji, powstałej 1 października 1926 r. w sekcji socjologii książki Ukraińskiego Naukowego Instytutu Bibliologii i prowadzącej badania nad socjologią czytelnictwa i bibliopedagogiką. Omówiła także pracę jej szefa Dymitra Balyki, pod kierownictwem którego praca badawcza Gabinetu nabrała systemowego i kompleksowego charakteru. Przedmiotem zainteresowania dr Ilony Oleksiw (Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka, Dział Rękopisów; Katedra Bibliotekoznawstwa i Bibliografii, Wydział Kultury i Sztuki, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki) było archiwum Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie. Materiały przechowywane w zasobach Narodowej Biblioteki Ukrainy to 11 teczek dokumentów z lat 1925–1939 zawierających m.in. korespondencję, dokumenty finansowe, majątkowe i wydawnicze, materiały z lwowskiego zjazdu bibliofilów z 1928 r., które pozwoliły referentce na prześledzenie działalności stowarzyszenia. Wiele

informacji przynieść może także korespondencja stanowiąca kolejny etap badań I. Oleksiw.

Dr I. Oleksiw na prośbę przewodniczącej – dr hab. H. Rusińskiej-Giertych – przybliżyła w skrócie treść wystąpienia N. Demczuk („Gabinet Badania Książki i Czytelnika Dymitra Bałyki w kontekście rozwoju bibliopedagogiki”) wygłoszonego w języku ukraińskim.

***

W programie konferencji znalazły się 33 referaty, które opracowało 35 prelegentów, w tym 19 z polskich uczelni i instytucji, najwięcej z IINiB Uniwersytetu Wrocławskiego (9), organizatora konferencji oraz 16 osób reprezentujących uniwersytety z Czech, Finlandii, Litwy, Słowacji, Słowenii, Ukrainy (7 osób), Węgier i Austrii. Wystąpienia zaplanowane zostały w ośmiu sesjach, w których wygłoszone zostały 32 referaty. Przedstawiane tematy spotkały się z zainteresowaniem słuchaczy, co widoczne było w dyskusjach prowadzonych po zakończonych sesjach, w których brało udział wiele osób. Podnoszone w dyskusjach głosy wносиły jeszcze wiele interesujących informacji do poszczególnych wystąpień, wyjaśniały wątpliwości, bądź wskazywały, że temat nie został jeszcze wyczerpany. Zaletą konferencji bez wątpienia było to, że sesje nie nakładały się na siebie, co pozwoliło słuchaczom uczestniczyć w każdej z nich.

Interdyscyplinarna konferencja połączona z 65-leciem działalności Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (choć w formie zdalnej) była ważnym wydarzeniem zarówno dla świętującego jubileusz IINiB, jak i dla środowiska bibliologiczno-humanistycznego, została starannie przygotowana przez organizatorów. Na uwagę i słowa uznania zasługuje bardzo profesjonalnie stworzona strona internetowa Konferencji. Wszyscy zainteresowani wydarzeniem znaleźć mogli na niej m.in. program, informacje o prelegentach czy wspomnianych wyżej wystawach.

W krótkim wystąpieniu na zakończenie konferencji dr hab., prof. UW r Maciej Matwijów, redaktor naczelny „Roczników Bibliotecznych” – czasopiśma poświęconego kulturze książki i komunikacji piśmiennej – zachęcał wszystkich prelegentów do składania tekstów referatów do druku na łamach tego czasopiśma.

